

”MATKA MAAILMAN YMPÄRI KAHDEKSASSA VIIKOSSA” –
MUSIIKKIA JA LIIKUNTAA PÄIVÄKOTI SAVOTASSA

Juha Laakso ja Pepe Ojala
Opinnäytetyö, kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+ Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Laakso, Juha & Ojala, Pepe. Matka maailman ympäri kahdeksassa viikossa. Musiikkia ja liikuntaa päiväkotia Savotassa. Helsinki, kevät 2012, 108s., 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö eli produktio, joka koostuu tehdystä produktista ja kirjallisesta raportista. Produktion tarkoituksena oli helsinkiläisen päiväkotia Savotan 4–5-vuotiaista lapsista koostuvan ryhmän tutustuttaminen maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin, musiikki- ja liikuntakasvatukseen keinoin, kahdeksan toiminnallisen tuokion aikana. Täten pyrittiin toteuttamaan leikki-ikäisille lapsille heidän ikä- ja kehitystasoaan vastaavaa kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta. Työn tavoitteena oli myös innostaa päiväkodin henkilökuntaa siten, että he saisivat musiikki- ja liikuntatuokioiden kautta uusia ideoita toimintaansa.

Työn teoreettinen viitekehys muodostuu varhaisiän musiikki-, liikunta- sekä kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatuksesta. Opinnäytetyö on osa varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metron kehittämishanketta, jolla pyrittiin lasten osallisuuden lisäämiseen pienryhmätoiminnan kehittämisen kautta. Tuokiot toteutettiin syksyllä 2011 ja niissä käytettiin työmenetelminä muun muassa musiikkia ja lauluja, soittamista, leikkejä, pelejä sekä satuja.

Tuokioista kerättiin lomakkeiden avulla palautetta niihin osallistuneilta lapsilta ja niitä arvioineilta päiväkodin lastentarhanopettajilta. Tuokioiden suunnittelua ja toteutusta arvioitiin myös itsearviointi- ja vertaispalautelomakkeiden avulla. Palautteen perusteella kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta voidaan musiikin ja liikunnan keinoja käyttäen toteuttaa päiväkodissa onnistuneesti opinnäytetyön mukaisella tavalla.

Produkti oli onnistunut, ja tuokioihin osallistuneet lapset viihtyivät niissä. Produkti koettiin päiväkotia Savotan arjen toiminnan kannalta hyödyllisenä sekä tärkeänä ja siihen perustuen nähtiin, että sen kaltaista toimintaa olisi mahdollista toteuttaa myös tulevaisuudessa.

Asiasanat: musiikki- ja liikuntakasvatus, varhaiskasvatus, suvaitsevaisuus, kansainvälisyyskasvatus, päiväkotia, produktio, tuokio, palaute

ABSTRACT

Laakso, Juha and Ojala, Pepe

Around the world in eight weeks. Music and sports in kindergarten Savotta. 108p., 6 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the production was to introduce a group of children aged 4 to 5 years -old to eight foreign countries and their respective cultures using music and sports as methods of education. The production consisted of eight lessons that were held in kindergarten Savotta in Helsinki in the fall of 2011.

During the lessons the children were able to learn about cultural differences and tolerance. The lessons consisted mainly of singing, playing instruments, listening to music, doing sports, playing games and telling stories about these different countries and cultures around the world.

The production's theoretical background consists of music, sports and multicultural education in early childhood. The kindergarten teachers who work in Savotta and the children who participated in the lessons provided feedback on the product after every lesson by filling up different evaluation forms. The product was also evaluated by writing self-assessments and by providing peer feedback.

Based on the feedback, the lessons were successful and it proved that it is possible to teach young children understanding of different cultures and tolerance using creative methods such as music and sports. All and all, the product was considered useful and important in the kindergarten. The children who participated in it enjoyed it and the kindergarten teachers considered that with the help of the product they were able to receive new ideas for their own work. It would also be possible to organize a similar product for a different group of children using different countries in the future.

Keywords: music and sports education, early childhood education, tolerance, multicultural education, kindergarten

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS	8
2.1 Varhaiskasvatuksen orientaatiot.....	9
2.2 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
3 MUSIIKKI JA MUSIKAALISUUS	13
3.1 Musiikkikasvatus	14
3.2 Leikki-ikäisten lasten musiikkikasvatuksellisia erityispiirteitä	20
4 LIIKUNTA JA LIIKUNNALLISUUS	23
4.1 Liikuntakasvatus	25
4.2 Leikki-ikäisten lasten liikuntakasvatuksellisia erityispiirteitä.....	31
4.3 Musiikkiliikunta	33
5 KANSAINVÄLISYYS- JA SUVAITSEVAISUUSKASVATUS PÄIVÄKODISSA.....	38
6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI PÄIVÄKOTI SAVOTASSA	42
6.1 Produktion tavoitteet ja suunnittelu.....	42
6.2 VKK-Metro ja päiväkoti Savotta	45
6.3 Produktion toteuttamisvaihe ja roolimme ohjaajina	49
6.3.1 Suomi.....	51
6.3.2 Yhdysvallat	53
6.3.3 Brasilia	54
6.3.4 Afrikka.....	56
6.3.5 Australia.....	57
6.3.6 Kiina.....	58
6.3.7 Italia	59
6.3.8 Venäjä.....	61
6.4 Prosessista saatu palaute	62
6.5 Produktion arviointi	70
6.6 Opinnäytetyön eettisyys	72
7 POHDINTA	74

Liite 1: Valokuvauslupakysely vanhemmille

Liite 2: Palautelomake lapsille

Liite 3: Kysely tuokion toteutuksesta päiväkodin henkilökunnalle

Liite 4: Itsearviointilomake

Liite 5: Vertaispalaute

Liite 6: Musiikki- ja liikuntakasvatustuokioita

1 JOHDANTO

Toimintamme tarkoituksena oli musiikin ja liikunnan keinoin tutustuttaa helsinkiläisen päiväkotin Savotan 4–5-vuotiaiden lasten ryhmä maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin kahdeksan toiminnallisen tuokion aikana. Sekä musiikki että liikunta ovat elämäämme rikastuttavia tekijöitä, ja on tärkeää, että myös lapsille tarjotaan mahdollisuus niiden positiiviseen kokemiseen jo varhaisesta iästä lähtien. Pyrimmekin opinnäytetyömme kautta luomaan päiväkotin Savottaan itsemme näköistä ja lapsia innostavaa musiikki- ja liikuntakasvatusta, jonka myötä myös päiväkodin henkilökunta saisi uusia ideoita toimintaansa. Koemme myös tässä monikulttuuristuvassa yhteiskunnassamme muihin maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin tutustumisen sekä suvaitsevaisuuskasvatuksen hyvin tärkeäksi. Mielestämme se tulisikin aloittaa jo varhaisessa vaiheessa, lasten omat edellytykset sekä ikä- ja kehitystaso huomioonottaen. Lapsen leikinomainen osallistuminen taiteen tekemiseen kehittää lapsen ilmaisutaitoja ja avartaa näkemystä omasta kulttuurista (Savotan portaat 2007, 19).

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista tai toiminnan järjestämistä ja se voi olla myös jonkin tapahtuman toteuttaminen. Toiminnallisen opinnäytetyön arvioinnin tärkein osa on tavoitteiden saavuttaminen ja on tärkeää muistaa, että opinnäytetyön tulee olla sekä jollakin tapaa merkittävä kohderyhmälle että ammatillisesti kiinnostava. (Airaksinen & Vilkka 2003, 9, 154–157.) Valmistumme sosionomeiksi (AMK) ja tulemme tulevaisuuden työtehtävissämme työskentelemään lasten ja nuorten parissa. Tavoittelemme molemmat lastentarhanopettajan kelpoisuutta ja siksi opinnäytetyömme aiheen tuli liittyä varhaiskasvatukseen.

Opinnäytetyömme oli osa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämisyksikön, VKK-Metron yhteistyöhanketta, jonka yhtenä yhteistyöpäiväkotina toimi päiväkotin Savotta. Yhteistyössä olivat mukana lisäksi Diakonia-ammattikorkeakoulu, päiväkotin Savotan henkilökunta sekä lapset ja heidän vanhempansa. Toiminnassamme oli mukana koko päiväkotiyhteisö ja erityisesti Männynkävyt -ryhmän 4–5-vuotiaat lapset. Päiväkodin työntekijät ovat hank-

keen kautta parantaneet keinojaan lasten ja vanhempien toiveiden huomioimisessa päiväkodin arjessa, kehittämällä lasten osallisuutta tukevaa pienryhmätöitä (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, i.a.). Päiväkodissa ei voi olla lasten osallisuutta ilman aikuisten sitoutumista osallisuuden tukemiseen. Osallisuus on lapsen oikeutta iloita itsestään ja kokea, että myös toiset viihtyvät hänen seurassaan. Osallisuutta on myös kasvaminen ja oppiminen aikuisen turvassa. (Leinonen, Ojala & Venninen 2011, 85, 93.)

Opinnäytetyömme tekeminen tuki myös monin tavoin omaa ammatillista kasvua. Saimme opinnäytetyömme tekemisen kautta mahdollisuuden suunnitella, toteuttaa ja arvioida itse ideoimamme projektin, jossa pystyimme hyödyntämään omaa erityisosaamistamme ja omia mielenkiinnon kohteitamme. Osaamisemme musiikin ja liikunnan hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa vahvistui ja opimme myös paljon uutta omista edellytyksistämme päiväkotityössä. Ammatillinen osaaminen ja taitomme kehittyivät lapsiryhmän ohjaamisessa, erilaisten toimintatuokioiden suunnittelussa, omien ideoiden esiintuomisessa, palautteen antamisessa ja vastaanottamisessa sekä keskinäisen yhteistyömme lisäksi myös päiväkodin muun henkilökunnan ja lasten vanhempien kanssa tehtävässä työssä.

Tavoitteenamme oli opinnäytetyön avulla innostaa lasten lisäksi päiväkodin henkilökuntaa ja työyhteisöä, jotta musiikkiliikuntatuokiomme jäisivät elämään päiväkotit Savotan arkeen niin, että tämän kaltaista toimintaa olisi mahdollisuus toteuttaa päiväkodissa myös jatkossa. Opinnäytetyömme tekemisen myötä saimme rohkeutta ja varmuutta toteuttaa omia ideoitamme sekä hyödyntää ammatillista osaamistamme päiväkotityössä. Pyrimmekin tulevaisuuden työtehtävissämme toimimaan lasten musiikinrakkauden ja liikunnan ilon herättäjinä ja opinnäytetyön tekeminen tuki onnistuneesti tätä tavoitettamme.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Sen tavoitteena on tukea ja edistää lasten tasapainoista oppimista, kehitystä ja kasvua sekä kehittää turvallisia kiintymyssuhteita. Toimivaan varhaiskasvatukseen tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Yhteiskunnan järjestämä, tukema ja valvoma varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Lähtökohtana on kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukselliseen, mutta myös monitieteiseen, laaja-alaiseen tutkimukseen ja tietoon sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Ammattitaitoinen henkilöstö on varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara. Laadukkaalle varhaiskasvatukselle on tärkeää sekä jokaisen yksittäisen kasvattajan että koko kasvatusyhteisön vankka ammatillinen tietoisuus ja osaaminen. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Kunnat, järjestöt, seurakunnat sekä yksityiset palveluntuottajat järjestävät varhaiskasvatuspalveluja. Keskeisiin varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja erilaiset avoimet toiminnat. Esiopetus on vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista tarjottavaa suunnitelmallista kasvatusta ja opetusta. Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta sekä perusopetus muodostavat johdonmukaisesti etenevän jatkumon lapsen kehityksen kannalta. Varhaiskasvatukseen piiriin kuuluvat myös varhaiskasvatuspalveluja käyttävät oppivelvollisuusikäiset lapset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11–12.)

2.1 Varhaiskasvatuksen orientaatiot

Varhaiskasvatuksen kokonaisuus muodostuu luonnontieteellisestä, matemaattisesta, historiallis-yhteiskunnallisesta, uskonnollis-katsomuksellisesta, esteettisestä ja eettisestä orientaatiosta. Lapsen eettinen kasvatus on yksi oppimisen sisältöalue varhaiskasvatuksessa. Se perustuu etiikkaan, joka käsittelee hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän erottamista. Eettisessä orientaatiossa tulee tarkastella yhteisön arvoja ja normeja. Ne ilmaistaan sääntöinä, joiden avulla tavoitellaan hyvänä pidettyä käyttäytymistä sekä ohjataan lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Kasvattajien tulee päivähoidon oppimisympäristössään soveltaa yhteisiä eettisiä periaatteita yrittäen muokata niitä osaksi tulevan uuden sukupolven käyttäytymistavoitteita parhaaksi katsomillaan toimintatavoilla ja – menetelmillä eri-ikäisten lasten omaksumiskyky huomioon ottaen. Lapsi oppii ihmisten erilaisuutta ja yhteiskuntamme moniarvoisuutta lähiyhteisöissään, eli kotona ja päiväkodissa. (Vienola 2011, 162–163.) Lasten tulee kohdella toisia lapsia kunnioittavasti, oikeudenmukaisesti ja kauniisti toisia satuttamatta. Musiikin ja liikunnan avulla voidaan päiväkodissa opetella esimerkiksi tasa-arvoa, oikean ja väärän erottamista sekä yhteisiä sääntöjä.

Esteettisessä orientaatiossa pyritään rohkaisemaan lasta toteuttamaan itseään esimerkiksi erilaisten leikkien ja yhdessä toimimisen kautta. Varhaisiän taidekasvatuksessa on kyse sellaisesta toiminnasta, jossa on mukana taiteellisia piirteitä, vaikka sitä ei suoranaisesti taiteeksi nimitettäisikään. Taiteellisilla piirteillä tarkoitetaan toiminnan sisältävän sekä prosessin että lopputuloksen osalta samoja elementtejä kuin ammattitaiteilijoiden tekemä taide, tarkasteltaessa esimerkiksi piirtämistä, leikkejä tai ympäristön tutkimista eri aistein. Esteettisen ja taiteellisen elementin voidaankin nähdä olevan jossain määrin läsnä kaikessa lasten omassa toiminnassa. Taiteellisessa tekemisessä lasten toimijuudelle on olennaista se, minkä tyylistä toiminta on ja missä määrin lasten omalle taiteelliselle ilmaisulle annetaan tilaa. Lasten taiteellisen toiminnan eri laadut eivät poissulje toisiaan, vaan ne voivat kaikki olla läsnä samanaikaisesti. Niiden pedagoginen merkitys aikuisjohtoisessa toiminnassa on siinä, että huomioon tulee

ottaa lasten taiteellisen toimijuuden toteutuminen ja sitä kautta vuorovaikutuksen luominen lasten ja aikuisten välille. (Pääjoki 2011, 109–110.)

Myös lapsen historiallis-yhteiskunnallinen kasvatus tulee ottaa huomioon päiväkotityön arjessa. Siinä rakennetaan kuvaa nykyisyydestä ja menneisyydestä esimerkiksi niistä kertovien esineiden tai kuvien avulla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28). Lasten tulisikin päiväkodissa tutustua suomalaisuuteen ja omaan kulttuuriinsa, kuitenkin vieraita kulttuureja unohtamatta. Musiikin ja liikunnan kautta voidaan päiväkodissa auttaa lapsia perehtymään myös vieraisiin kulttuureihin sekä oppimaan suhtautumaan niihin hyväksyvästi, lasten omat edellytykset huomioon ottaen.

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää painottaa lapsuuden itseisarvoista luonnetta, ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa ja vaalia lapsuutta. Varhaiskasvatusta ohjaavat yksittäisiä kasvatus- ja sisältötavoitteita laajemmat kasvatuspäämäärät ja -tavoitteet. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että koko elämää koskevat ihmisenä kasvamisen kolme kasvatuspäämäärää viitoittavat toimintaa tasapainoisesti ja riittävän syvällisesti. Kasvamisen kasvatuspäämäärät ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13.)

2.2 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa nähdään monia eri osa-alueita sisältävänä käsitteenä, jonka yhteydessä on tutkittu esimerkiksi ympäristöön vaikuttamista, leikkiä, aloitteita ja päätöksentekoa. Oppiminen nähdään osallisena toimintana, mutta myös yhteisölliset toimintatavat ja osallisena oleminen vaativat harjoittelua ja opettelua. Pienten lasten osallisuuteen liittyy omien mahdollisuuksien ja oikeuksien harjoittelua sekä tiedostamista. Lelujen jakaminen, kaverien kuunteleminen ja oman vuoron odottaminen ovat taitoja, joita lapsi opettelee aikuisen tukemana. Usein näitä yhteisöllisiä taitoja harjoitellaan muun toi-

minnan ohessa ja arjen toiminnoissa, kuten esimerkiksi ruokailussa ja siirtymätilanteissa. Niitä voidaankin jatkuvasti hyödyntää arjen rutiineissa, ja ne ovat usein osana myös päiväkodin sääntöjä. (Leinonen, Ojala & Venninen 2011, 92–93.)

Lapsen osallisuus on oikeutta leikkiä, iloita itsestään ja kokea muiden lasten nauttivan hänen läheisyydestään. Lapset ovat osa perhettä sekä kaveripiiriä ja he yhdessä tulkitsevat ja tutkivat ympäröivää maailmaa muiden kanssa. Omien tarpeiden huomioimisen kokemus rakentaa lapsen luottamusta aikuisiin. Osallisuutta on myös kasvaminen ja oppiminen aikuisen turvassa. Lapsen tulee saada toimintansa suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä omatoimisuuden harjoitteluun. Aikuisen rohkaisema itseilmaisu sekä onnistuneet vaikuttamiskokemukset vahvistavat sitoutumista toimintaan ja rakentavat luottamusta omiin kykyihin. Lapsi kasvaa pienin askelin ottamaan ja kantamaan vastuunsa. Osallisuus voidaan nähdä yhteisöllisessä päiväkotiarjessa kokonaisvaltaisena oppimispolkuna, jossa jokaisella aikuisella ja lapsella on oma paikkansa olla ja toimia, ja jossa persoonallisia tapoja osallistua ja kokea kunnioitetaan. (Leinonen, Ojala & Venninen 2011, 93, 95.) Komin (2012) mukaan aito osallisuus kasvattaa lasta vastuuseen. Siten lapsi oppii, että on asioita, joihin voi vaikuttaa ja myös niitä asioita, joita ei voi itse muuttaa.

Lasten oikeuksien sopimukseen liittyen on alettu korostaa lasten osallisuutta ja kuulemista yhteiskunnan eri palveluissa, kuten päiväkodeissa. Kasvatuskeskustelun painopiste on muuttumassa lasten yksilöllisyydestä yhteiseen toimintaan ja ryhmän jäsenyyteen, niin lapsiryhmässä kuin lasten ja aikuisten kesken. Osallisuuden käsite voi saada sen käyttöyhteyden mukaan eri merkityksiä. Se on liitetty esimerkiksi sosiaalisen syrjäytymisen ja osattomaksi jäämisen ehkäisyyn sekä pyrkimykseen ottaa tasavertaisesti kaikki yhteisön jäsenet osaksi yhteisöä. Osallisuus tarkoittaa muutakin kuin sitä, että yksilöt voivat osallistua aktiviteetteihin ja erilaisiin tapahtumiin muiden mukana sekä päästä osallisiksi yhteiskunnan palveluihin. Osallistuminen voi kuitenkin olla lähtökohta syvemmälle osallisuudelle. Osallistuja voi esimerkiksi olla mukana valmiiksi organisoidussa ja suunnitellussa toiminnassa, vaikka hän ei olisi välttämättä itse ollut mukana

vaikuttamassa sen toteutukseen ja sisältöön. Päiväkodissa voi olla tärkeä askel se, että esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa tukea tarvitseva lapsi tulee ryhmän yhteiseen toimintaan mukaan ja kokee olemisensa siinä myönteiseksi. (Turja 2011, 46–47.)

Osallisuuden määritelmä syntyy ihmisen sisäisistä kokemuksista suhteessa ympäröivään kulttuuriin ja maailmaan. Lapsi tuntee arjen konkreettisessa toiminnassaan olevansa vastuullinen, osallinen, huomioitu, arvokas ja tärkeä. Lapsi tuntee myös, että hän tulee ymmärretyksi ja hänen asiaansa kuullaan. Lapsi tarvitsee lisäksi kokemuksia siitä, että hänen mielipiteensä ja ajatuksensa voivat vaikuttaa asioihin. Lapsi kokee osallisuutta omissa sosiaalisissa suhteissa ja arkielämänsä ympäristöissä toimiessaan hänelle ominaisella, ikätasolleen sopivalla tavalla ja ilmaistessaan itseään. Osallisuuden toteutuessa, on sen ilmentävä lapsen arjessa joka päivä. (Leinonen, Ojala & Venninen 2010, 5–6.)

Lasten osallisuuden mahdollistaminen osoittaa luottamusta heitä kohtaan. He voivatkin itse osoittaa kyvykkyyttään yhteisössä ja siten kehittää omaa osaamistaan. Kun lapset saavat pohtia muiden kanssa omia näkemyksiään, kokemuksiaan ja arvostuksiaan, ideoida ja arvioida erilaisia asioita neuvotellen sekä ottaa osaa toiminnan toteutukseen, heidän ajattelukykynsä lisääntyy, itseluottamuksensa kasvaa, käsityksenä itsestä selkiytyy ja heidän tarvitsemansa tiedot sekä taidot kehittyvät. Lasten osallisuutta toteuttava ja mahdollistava pedagogiikka noudattaa yhteiskunnallisia arvoja ja sopimuksia. Aloitteellisuuden mahdollistaminen ja näkemysten kuuleminen auttaa aikuisia näkemään lapset myös osavina toimijoina, antaen samalla kasvattajien työskentelystä palautetta, joka auttaa heitä kehittymään ammatillisesti ja kehittämään pedagogista toimintaansa. Varhaiskasvattajien tavoitteena onkin näiden asioiden pohjalta rakentaa päiväkotityöhön osallisuuden toimintakulttuuria yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. (Turja 2011, 52–53.) Komin (2012) mukaan lapsen osallisuuteen vaikuttaa voimakkaasti se, onko kasvattaja päiväkodin työyhteisössä itse osallinen ja vastuullinen osallisuudestaan. Kun kasvattaja tunnistaa oman osallisuutensa elementit, pystyy hän löytämään niitä asioita myös lapsen elämästä.

3 MUSIIKKI JA MUSIKAALISUUS

Musiikki rakentaa ihmistä luoden sisältöä hänen elämäänsä monipuolisella, ainutlaatuisella tavalla ja sen tulisi olla kaikkien käytettävissä ja hyödynnettävissä. Se luo ohikiitäviä kokemuksia, joita ei voi pysäyttää tai vangita tarkasteltaviksi, kuten monia muita taiteellisia tuotteita. Musiikki saa merkityksensä vain silloin, kun sillä on kokijansa. Se herättää meissä tunteita, jotka voimme kokea välittömästi ominamme tai torjua ne yhtä yksiselitteisesti. Musiikki vaikuttaa meihin myös tiedostamattomalla tajunnan tasolla, ja meillä kaikilla on oikeus tutustua musiikkiin sekä omakohtaiseen musisointiin. Sen tarkoitus onkin tuottaa kaiken ikäisille ihmisille iloa ja hyötyä. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 3, 22.)

Jokaisen on tärkeää löytää oma, hyvältä tuntuva suhtautumisensa ja lähestymistapansa musiikkiin ja ymmärtää, että jokainen on musikaalinen omalla tavallaan. Musikaalisuus on rohkeutta heittäytyä hetkeen. Se on ihmisten välistä vuorovaikutusta ja siten tärkeä osa koko kulttuuriamme. Oma asenne ja suhtautuminen musiikkiin luovat pohjan musikaalisuuden kehittymiselle. (Teräs 2010.)

Kaikki ihmiset eivät luonnollisestikaan ole musiikillisesti yhtä lahjakkaita, mutta siitä huolimatta kaikilla tulisi olla mahdollisuus musiikin kokemiseen jo varhaisesta iästä lähtien. Jos lapsi ei saa musiikkikokemuksia kotonaan, voivat musiikkileikkikoulut ja päiväkodit tarjota ratkaisevan avun. Lapsi voikin sitä kautta oppia nauttimaan musiikista ja tuntemaan luovaa iloa soittamisesta ja laulamista. Kaikki lapset eivät opi laulamaan yhtä nopeasti ja hyvin, eikä kaikista tarvitsekaan tulla ammatti- tai edes harrastajatason esiintyjiä, mutta kaikki oppivat musiikin avulla monia asioita. Lapselle laulamisen sekä helppotajuisten ja innostavan ohjaamisen kautta voidaan vaikuttaa lapsen musiikinrakkauten heräämiseen, ja se tukee hänen koko persoonallisuutensa kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi. (Ollaranta & Simojoki 1987, 4.)

Musiikki koostuu tietyistä osatekijöistä, jotka toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Se alkaa aina jostakin ja päättyy johonkin. Sillä on oma järjestyksensä, sisältönsä ja ke tonsa, alkunsa ja loppunsa, eli oma musiikillinen muotonsa. Musiikki perustuu kuuloelämykseen, joten korvin kuultavaa musiikkia varten tarvitaan ääntä. Musiikilliset äänet soivat tietyllä sävelkorkeudella, ja hahmotamme mielessämme siinä esiintyvät vaihtelut melodiana. Äänen voimakkuuden vaihtelu on dynamiikkaa ja kullakin äänellä on oma sointivärinsä, jonka kuulemme, kun ääni ylittää tietyn voimakkuuskynnyksen. Samanaikaisesti soivat äänet muodostavat keskenään harmonian, joka rakentuu äänten sointivärien ja sävelkorkeuksien suhteesta toisiinsa. Äänten lisäksi musiikki koostuu äänettömistä kohdista eli tauoista. Musiikillinen selkäranka rakentuu rytmistä eli musiikin perussykkeestä. Musiikki myös etenee tietyllä nopeudella, eli sillä on oma tempo. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 23.)

Ihmiset ovat aina luoneet taidetta, ja musiikki on yksi merkittävistä taidemuodoista. Taide toimii kanavana ihmisten tunteille, ja taiteellinen ilmaisu kuuluu ihmisyyteen kaikissa kulttuureissa. Ihmisen taiteellinen ilmaisu kehittyy siinä ympäristössä, jossa hän kasvaa lapsena. Lapsi saa omille ajatuksilleen ja tunteilleen kanavan harjoittaessaan musiikillista ilmaisuaan. Lapsi oppii taiteellista ilmaisua harjoitellessaan laulamisen ja esiintymisen esteettistä tulkintaa. Esiintymisen kautta saatavat onnistumisen kokemukset ja niiden osoitukset, kuten yleisön suosionosoitukset esityksen jälkeen, antavat lapselle mielihyvää ja rakentavat hänen musiikillista itsetuntoaan positiivisesti. Tärkeää on myös musiikin kuuntelu ja se, että lapsi saa vapaasti ilmaista omat mielipiteensä ja esteettiset valintansa. Jokaisella on oikeus omaan musiikkimakuunsa sekä mielipiteisiinsä, ja näkemykset taiteesta yleisestikin saavat olla subjektiivisia. (Ruokonen 2011, 133.)

3.1 Musiikkikasvatus

Musiikkikasvatuksen kautta pyritään luomaan varhaiskasvatukseen sellainen musiikillinen oppimisympäristö, jossa lapsille tarjoutuu mahdollisuus erilaisiin

musiikillisiin elämyksiin, oppimiseen ja onnistumisen kokemuksiin. Musiikkikasvatus tukee kotien kasvatustehtävää, ja sen avulla tasoitetaan erilaisista taustoista tulevien kokemuseroja yksilöllisellä tavalla. Lapsille musiikki on leikin ja mielikuvituksen maailma, josta he saavat sisältöä erilaisille ajatteluprosesseilleen ja tunnekokemuksilleen. Musiikillisessa oppimisympäristössä lapsi herkistyy kuunteluun ja rohkaistuu musiikillisessa itseilmaisussa laulamisen, soittamisen, tanssimisen, liikkumisen ja dramatisoinnin kautta. Varhaiskasvatuksessa toteutettava musiikkikasvatus tukeekin lapsen kokonaiskehitystä, edistäen siten hänen oppimisedellytyksiään. (Ruokonen 2009, 22.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteisiin kuuluu, että lapset oppisivat pitämään musiikkia iloisena, myönteisenä ja rentouttavana asiana. Sen lisäksi sillä pyritään kansanperinteen elpymiseen ja sen jäämiseen elämään uudelle sukupolvelle, lasten rytmi- ja säveltäjän harjaantumiseen, lasten kuuntelukyvyn paranemiseen, ryhmään sopeutumistaitojen oppimiseen ja siten koko persoonallisuuden kehittymiseen. Parhaimmillaan musiikkikasvatus toimii silloin, kun se tavoittaa kaikki ja on niin mielenkiintoista, että kaikki haluavat olla siinä mukana. Päiväkotien rooli varhaisiän musiikkikasvatuksessa on tärkeä, sillä ne tavoittavat suuren osan alle kouluikäisistä lapsista. Musiikkikasvatus tuleeikin suunnitella päiväkodeissa hyvin, eri ikäryhmät huomioon ottaen. Musiikin oppiminen on jokaisen oikeus, eikä lapsia saa jakaa musikaalisuuden perusteella taitaviin ja taidottomiin. (Ollaranta & Simojoki 1987, 5–6.)

Musiikillisten tietojen ja taitojen kehittämisen lisäksi varhaisiän musiikkikasvatus vaikuttaa yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen, ollen elinikäinen prosessi, johon jättävät ratkaisevasti jälkensä lapsen ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset. Lapsille soveltuvien toimintatapojen avulla pyritäänkin lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen ja kasvamisen edistämiseen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 9.) Lapsen kokonaisvaltaisella toiminnalla, kuten liikkumisella, leikkimisellä ja muilla esteettiseen orientaatioon kuuluvilla ilmaisumuodoilla on tärkeä merkitys lapsen musiikillisen ilmaisun ja kokemusmaailman rikastumisen kannalta. Kokonaisvaltaisista musiikillisista kokemuksista syntyy lapsille kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin,

jännityksen, ilon ja myös niiden vastakohtien kautta omakohtaisia tuntemuksia ja aistimuksia. Lasten omat arvostukset, näkemykset sekä asenteet alkavat hahmottua, samastumisen ja empatian ollessa ihmisenä kasvun kannalta keskeisiä esteettisen orientaation oppimisprosesseja. (Ruokonen 2011, 123.)

Musiikkikasvatusta toteutetaan päiväkodissa ainakin kahdella tavalla. Toimintasuunnitelmassa on oltava säännöllisiä musiikkituokioita, joissa yksilöllinen musiikkikasvatus on mahdollista ainoastaan pienissä opetusryhmissä. Sen lisäksi musiikin tulee liittyä esimerkiksi laulamisenä ja hyräilynä kaikkiin jokapäiväisiin toimiin, kuten tervehtimiseen, leikkeihin ja nukuttamiseen. (Ollaranta & Simojoki 1987, 6.) Laulaminen tukee lapsen puheen ja kielen kehitystä, sillä laulaminen ja puhuminen kehittyvät yhtä aikaa. Onkin tärkeää, että aikuinen laulaa lapselle ja lapsen kanssa päiväkodin eri tilanteissa, kuten lepoaikaissa ja muissa hoitotilanteissa niihin liittyviä lauluja. Lapsen laulu voi kasvaa vain aikuisen laulun pohjalta, lapsen varastoidessa aikuisen laulusta havaitsemiaan katkelmia ja tuottaen siten omaa lauluaan näitä erilaisia katkelmia yhdistellen ja niihin omia mielikuviaan lisääillen. Jos lapsen kanssa on laulettu, on hänelle usein vapaassa leikissä omien ajatustensa ja tapahtumien yksin lauleskelu aivan luontevaa. Kasvattajien tulisikin päiväkodin arjessa vaalia ja rohkaista tätä lasten spontaania lauluimprovisaatiota. Yksilöllisten ja ryhmäkohtaisten musiikkikasvatustilanteiden lisäksi myös koko päiväkodin yhteiset lauluhetket ovat tärkeitä, sillä ne luovat positiivista ilmapiiriä ja virittävät lapsia yhteisöllisyyteen. (Ruokonen 2009, 24–25.)

Oleellista musiikkituokion järjestämisen kannalta on se, ketä ollaan ohjaamassa. On tärkeää määritellä lasten musiikillinen valmiustaso ja toimintaedellytykset yleisen kehitystason ja ikäryhmän perusteella. Tuokion sisällöllä, eli sillä mitä opetetaan, on luonnollisesti myös suuri merkitys. Tuokion tulee sisältää sekä tuttujen asioiden kertaamista että myös uusien asioiden opettamista tai pohjustamista sitomalla ne aiemmin opittuun. Musiikilliset asiat on myös hyvä yhdistää muihin tiedollisen opetuksen ja taidekasvatuksen osa-alueisiin. Tavoitteiden määrittäminen ja sen hahmottaminen, mihin ohjauksella pyritään ja mitä hyötyä toiminnasta on lapsille, kuuluu myös onnistuneen musiikkituokion suunnitteluun.

Jälkeenpäin toimintaa ja musiikkituokion onnistumista tulee myös arvioida ja edellisistä kerroista voikin saada ideoita seuraaviin musiikkituokioihin. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 174–175.)

Lastentarhanopettajan haasteena päiväkodin musiikkikasvatuksen järjestämisessä on aktiivisesti herättää lapsissa uusia musiikillisia kiinnostuksen kohteita. Lasten ohjaamisen lähtökohtana tulisi olla lasten musiikillisten kehitysvaiheiden ja olemassa olevien kiinnostuksen kohteiden hahmottaminen sekä aito lapsilähtöisyys. Varhaisiän musiikillisten oppimiskokemusten tulisi syntyä sellaisissa turvallisissa tilanteissa, joissa lapsi tuntee olevansa rakastettu ja hyväksytty ilman minkäänlaisia suorituspaineita. Musiikkikasvatuksen tulisi päiväkodissa koostua leikinomaisista kokemuksista, innostuneen aikuisen lapsilähtöisessä ohjauksessa. (Ruokonen 2011, 123–124.) Kuten kaikessa muussakin kasvatuksessa, tulee myös musiikkikasvatuksessa aikuisen aidosti välittää siitä, mitä hän tekee ja sen pitää myös näkyä, koska lapset vaistoavat usein paremmin sen, mitä aikuinen ei sano kuin sen mitä hän sanoo. Aikuisen on itse näytettävä käyttäytymisellään ja toiminnallaan lapsille mallia, kun tavoitteena on kasvattaa lapsista itseään rohkeasti ilmaisevia, kuuntelutaitoisia ja sosiaalisia yksilöitä. Jotta lapsen saa todella kuuntelemaan mitä aikuisella on sanottavana, on aikuisen myös vuorollaan aidosti kuunneltava lasta. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 17.)

Päiväkodin musiikkivälineistöön kuuluvat yleensä säestyssoittimina piano, kitara ja kantele. Kanteleen lisäksi pääosan varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten soittimistosta muodostavat erilaiset rytmijä melodiasoittimet. Melodiasoittoa voidaan harjoitella erilaisilla laattasoittimilla, kuten ksylofoneilla ja metallofoneilla, joita soitetaan puisilla tai muovisilla malleilla. Rytmisoittimia on hyvä olla monia erilaisia, jotta saadaan aikaan mahdollisimman monenlaisia soitinvärejä. Puisia ääniä tuottavat esimerkiksi rytmikapulat, putkipenaali, guiro ja kastanjetit. Metallista soitinväriä saadaan esimerkiksi triangelista, tamburiinista ja sormisymbaaleista. Kalvosoittimina on hyvä olla erilaisia rumpuja, kuten kehärumpu ja bongorummut. Erilaisten äänimaisemien luomisessa voidaan käyttää myös merirumpua, sadeputkea ja chimeseja. (Ruokonen 2011, 128.) Lastenlo-

ruissa, leikeissä ja lauluissa voidaan käyttää myös niin sanottuja kehorytmejä ja kehosoittimia, kuten taputuksia, jalkojen tömistelyä ja sormien napsuttelua. Onnistuneella ja monipuolisella musiikkituokiolla tulisi olla sellaiset puitteet, että käytettävissä olevat välineet ja soittimet tukisivat tuokion kasvatustehtävää. Päiväkodeissa tulisikin kiinnittää huomiota siihen, että erilaisia ja hyvälaatuisia soittimia ja muuta musiikkimateriaalia olisi tarpeeksi paljon.

Musiikkikasvattaja tarvitsee erityisesti pienten lasten kanssa työskennellessään lasten kokonaiskehityksen tuntemisen lisäksi erityistä herkkyyttä ja taitoa kuunnella ja ymmärtää lasta. Lapsen kokonais- ja musiikillisen kehityksen pääpiirteiden tietämyksen lisäksi on kasvattajalla oltava tietoa ryhmän kehittymisen vaiheista, ryhmän merkityksestä yksittäiselle lapselle sekä ryhmän rakenteista ja roolijaoista. Aikuinen on lapsiryhmässä aina johtaja, joka tuntee pelisäännöt, joiden mukaisesti tulee toimia. Varhaisiän musiikkikasvattajan keskeinen tehtävä onkin lapsen musiikillisen kehityksen tukeminen, ja kaikki siihen liittyvät osatekijät tulee huomioida myös tietoisella tasolla toimintaa suunniteltaessa. Kasvattajan täytyy osata esimerkiksi valita oikeat menetelmät ja välineet suhteessa suunnittelemansa toiminnan tavoitteisiin. Kasvattajan syvälinen ymmärrys auttaa häntä huolehtimaan myös pienistä yksityiskohdista käytännön toteutuksessa. (Marjanen 2009, 387.)

Musiikkitoiminnan suunnittelu ja sen monipuolisuus tulisi näkyä päiväkodin toimintaa määrittävässä vuosisuunnitelmassa. Musiikkikasvattajan on työtään suunnitellessa opittava analysoimaan toimintaan kulloinkin vaikuttavia tekijöitä sekä ennen toimintaa että sen aikana. Toiminta saa suunnan sille etukäteen asetetuista tavoitteista ja ne myös motivoivat toiminnan toteuttajaa. Kun kasvattaja hallitsee menetelmät, on selvittänyt itselleen toiminnan tavoitteet ja on hahmottanut toiminnan opetuksellisen sisällön, hän pystyy helpommin myös muuntelemaan työskentelyään opetusprosessin aikana. Sen lisäksi hän osaa herkemmin käyttää lapsilta tilanteessa saamaansa palautetta hyväkseen. Huolellisestikin suunnitellussa tuokiossa ei taitavakaan kasvattaja pysty ennakoimaan kaikkea ja ottamaan kaikkia muuttuvia tekijöitä huomioon. Tottuessaan toiminnan suunnitteluun hän kuitenkin oppii paremmin hallitsemaan omaa rooli-

aan suunnitelman toteuttajana, ennakoimaan tulevia tilanteita ja oppimaan aikaisemmista kokemuksistaan. Siten toiminnasta tulee vaivattomasti ohjautuvaa, palkitsevaa ja mielekästä sen kaikille osapuolille. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 172–173.)

Varhaiskasvattajan on hyvä miettiä omaa suhtautumistaan musiikkiin, musiikkikasvatusnäkemystään ja sitä, miten se näkyy opetuksessa, sillä kasvattajan ja lasten välinen vuorovaikutus ja positiivinen ilmapiiri ovat tärkeitä asioita oppimisen kannalta (Ruokonen 2011, 135). Päiväkotien kasvatusvastuullisilla on hyvin erilaiset valmiudet musiikkikasvatuksen ohjaamiseen ja kaikilla ei ole samoja luonnonlahjoja tai yhtä perusteellista koulutusta (Ollaranta & Simojoki 1987, 4). Laulaminen ja omakohtainen musisointi ei välttämättä olekaan kaikille iloinen asia ja voimanolähde, vaan se voi aiheuttaa myös pelkoa ja ahdistusta. Suuri osa ihmisistä, jotka pitävät itseään epämusikaalisina, ovat luoneet mielikuvansa perustuen siihen, että he eivät osaa omasta mielestään laulaa. Laulamista ja musikaalisuutta voi kuitenkin harjoitella ja tosiasia on hyvin vähän niitä, jotka eivät pysty koskaan laulamaan ja kehittämään ääntään edes tyydyttävälle tasolle. Laulamattomuudesta huolimatta ihminen voi toisaalta myös olla hyvin lahjakas jollain muulla musiikin alueella. Kasvattajan oma asenne musiikkiin heijastuu hänen kaikessa musiikillisessa toiminnassaan, ja pienten lasten musiikkikasvatus antaa kasvattajalle jatkuvasti haasteita niin omien musiikillisten asenteiden tarkistamiseen kuin lapsituntemuksen laajentamiseen. Aikuisen onkin tärkeää olla rohkeasti oma itsensä, myös mahdollisine musiikillisine puutteineen ja käyttää omaa ääntään, antaen siten lapsille positiivisen mallin. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 9, 114–116.) Päiväkodin työtiimissä tulisi olla ainakin yksi erityisesti musiikkikasvatuksesta kiinnostunut henkilö, joka myös mielellään ottaa päiväkotityön arjessa vastuuta musiikkitoiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta innostaen myös toisia työntekijöitä.

Musiikki rakentaa lapsen maailmankuvaa ja on luonnollinen, elämyksellinen tie sen avartamiseen ja eri kulttuureihin tutustumiseen. Vaikka musiikkikasvatuksen keskeinen tehtävä on välittää suomalaista kulttuuriperinnettä, voidaan musiikkikasvatuksen avulla tutustuttaa lapsia myös vieraisiin kulttuureihin. Musiikki

auttaa lapsia jäsentämään helpommin muuta maailmaa ja toisaalta se luo heille musiikillista identiteettiä suhteessa omaan kulttuuriin. (Ruokonen 2009, 28.) Kansainvälisyyskasvatuksen pyrkimyksenä on opettaa lapsia ymmärtämään toisten kulttuurien toimintaa ja ajattelun tapoja sekä kohtaamaan vieraista kulttuureista tulevia ihmisiä. Siihen voidaan pyrkiä myös musiikkikasvatuksella, jos siinä otetaan kulttuurista erilaisuutta kunnioittava lähtökohta muiden maiden musiikkien tarkasteluun. (Moisala 1995, 11.) Taidekasvatuksen avulla ja erilaisiin kulttuureihin tutustumisen kautta voidaan opettaa lapsille toisten arvostamista ja erilaisuuden hyväksymistä. Monikulttuurisen taiteellisen toiminnan kautta pyritään myös lasten ennakkoluulojen vähenemiseen. Lapsen oman kulttuuristaustan arvostaminen, turvallisuus ja hyväksytyksi tuleminen ovat keskeisiä tekijöitä, jotka muodostavat pohjan lapsen tunne-elämän tasapainoiselle kehitykselle. Musiikki varhaiskasvatuksessa toimiikin erilaisista toimijoista koostuvia ryhmiä yhdistävänä toimintamuotona, johon jokainen voi osallistua omalla yksilöllisellä tavallaan. (Ruokonen 2011, 134.)

3.2 Leikki-ikäisten lasten musiikkikasvatuksellisia erityispiirteitä

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja toiminnan suunnittelussa täytyy kasvattajan ottaa huomioon lasten ikä- ja kehitystasosta johtuvat tekijät ja edellytykset. Esimerkiksi vauvojen jokellus muuttuu vasta tulevien ikävuosien aikana tunnistettavaksi lauluksi. 3-vuotias osaa jo laulaa laulun sen sanarytmin pohjalta, mutta 4-vuotias oppii myös laulun melodiset kaarrokset. 5-vuotiaalla on jo säveltarkkuutta ja suuri osa 5–6-vuotiaista lapsista kykenee tuttujen laulujen itsenäiseen esittämiseen. (Ruokonen 2011, 124.)

3–4-vuotiasta lasta tulisi musiikkikasvatuksessa rohkaista oman äänensä käyttöön. Laulujen sanat alkavat olla tässä ikävaiheessa lapsille tuttuja, joten heitä tulisi kannustaa laulamaan luonnollisesti ja jännittämättä. Lapset eivät vielä kykene laulamaan liian nopeasti muuttuvia, erilaisia säveliä ja sävelvälejä, mutta he oppivat niitä aikuisen antaman monipuolisen äänenkäytön mallin avulla. Lapsen tulisi saada harjoitella laulamista sekä yksin että yhdessä toisten kans-

sa, niin säästyksellä kuin ilman säästystäkin. Tässä iässä myös lasten rytmi- ja soitinväritaju kehittyvät. Musiikin ja laulujen rytmisen rakenteen toteuttaminen, esimerkiksi eri rytmisoittimilla soittaen, edistää lapsilla musiikin muodon hahmottamista sekä keskittymiskykyä. Joitakin rytmisoittimia, kuten rytmikapuloita tulisikin olla niin paljon, että kaikilla lapsilla olisi mahdollisuus soittaa musiikki-tuokiossa samanaikaisesti samaa soitinta. Uusiin soittimiin tutustumisen ja niiden soittamisen kautta lapset oppivat myös sosiaalista kanssakäymistä, oman vuoron odottamista ja sääntöjen noudattamista. 3–4-vuotiaan lapsen keskittymiskyky on kuitenkin vielä puutteellinen ja lapsi keskittyy kuuntelemaan vain, jos aihe ja esitys kiinnostavat häntä. Liian helppo, liian vaikea tai pitkästyttävä kappale saa kuitenkin lapsessa aikaan levottomuutta ja turhautuneisuutta koko tilannetta kohtaan. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 72, 74.)

5–6-vuotiaalla lapsella on pohjana aikaisemmassa ikävaiheessa opitut tiedot ja taidot, joiden varaan hänen uusi musiikillinen osaamisensa rakentuu. Lapsen lisääntynyt kielellinen kehitys myös mahdollistaa sanallisten ohjeiden paremman ymmärtämisen. Lauluvalikoima monipuolistuu ja lastenlaulujen lisäksi lapset voivat laulaa rytmikkäitä tanssi- ja liikuntalauluja sekä helppoja lauluja myös vieraalla kielellä, mikäli niiden sanat ovat helposti opeteltavissa ja laulujen sisältö lasten ymmärrettävissä. Tässä ikävaiheessa kiinnitetään jo erityisesti yksinkertaisia lauluja laulettaessa huomiota sävelpuhtauteen, ja lapsi pystyy myös itse kuuntelemaan omaa laulamistaan, jos hän saa keskittyä siihen rauhassa. Lapsi kykenee kontrolloimaan omaa laulamistaan luontevasti ja osaa käyttää ääntään rohkeasti sekä luovasti. Lapsi toimii ja esiintyy mielellään yhdessä aikuisen ja ryhmän kanssa, ja onnistumisen tunne on hänelle hyvin tärkeää. 4–6-vuotiaan lapsen sanavarasto ja muisti on kehittynyt paljon 3-vuotiaan tasosta ja lapsen lauluohjelmistossa tulisikin olla paljon melodiaajua harjoittavia lauluja, joissa on hauskoja, mielikuvitusta aktivoivia sanoituksia. Rytmikassa harjoitellaan tasa- ja kolmijakoisia rytmejä keho- ja rytmisoittimilla, tehdään erilaisia rytmiviestejä, kaikurytmiharjoituksia ja kysymys-vastaus-leikkejä. Musiikkituokioiden aikana voidaan aloittaa myös 5-kielisen kanteleen ja nokkahuilun soiton alkeiden opetteleminen. Lasten keskittymis- ja kuuntelukyky kehittyy myös enti-

sestään, ja musiikin kuunteleminen herättää heissä erilaisia mielikuvia, ajatuksia ja tunteita. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 75–76, 78–79.)

Lasten musiikillisten kykyjen kehittyminen perustuu sekä ympäristön vaikutukselle että perimälle. Musiikillisten kykyjen voidaan nähdä koostuvan tietyistä osakyvyistä, jotka muodostavat yhdessä ainutlaatuisia yhdistelmiä. Kehitys noudattelee laajasti katsottuna tiettyjä yleisiä vaiheita, jotka eivät ole tiukasti sidottuja lapsen ikään, vaan kuvaavat niin sanottua keskimääräistä, tyypillistä kehitystä. Yksilölliset tekijät liittyvät musiikilliseen osaamiseen ja kykyihin perimän ohella esimerkiksi siten, mitä taitoja lapsi harjoittelee missäkin ikävaiheessa, mistä hän on kiinnostunut ja millaisia ovat hänelle tarjottavat musiikilliset tehtävät. Kehityksen kulkua rajoittaa se, että tietyt perustaidot on opittava ennen kuin voi oppia jotain uutta. Jokainen kehitys- ja oppimispolku on kuitenkin yksilöllinen ja se voi sisältää myös hyppäyksiä ja taantumakausia. Joku toinen voi esimerkiksi kehittyä rytmisellä alueella säveltasoa aiemmin ja joku toinen taas päinvastoin, mutta juuri sellainen yksilöllisyys on musiikin oppimisen rikkautta. (Paananen 2009, 150–151.)

4 LIIKUNTA JA LIIKUNNALLISUUS

Liikkuminen on lasten perustarve ja se on yleensä heistä hauskaa sekä luonnollista. Lapsia tulee auttaa ja kannustaa mukaan liikkumaan, vaikka liikunta tuntuisi heistä vieraalta. Heille tulisi pienestä pitäen taata mahdollisuus olla mukana liikunnan parissa. Liikunnassa lapset kokevat voiton riemun ja ilon lisäksi myös tappion tuomia pettymyksen tunteita. Selvittyään näistä negatiivisista tunteista, lapset ovat seuraavalla kerralla vahvempia kohtaamaan samanlaisia haasteita, parempia hyväksymään mahdollisia pettymyksiä ja oppimaan niistä.

Lapset tarvitsevat liikuntaa, sillä se on välttämätön edellytys heidän normaalille fyysiselle kehitykselleen ja kasvulleen. Verenkierto- ja hengityselimistön kehittymisen vuoksi lasten tulisi liikkua hengästyseen saakka useitakin kertoja päivässä. Myös motorinen kehittyminen vaatii mahdollisuuksia harjoittaa liikkumista päivittäin. Lasten motoriset taidot kehittyvät opeteltaessa, harjoiteltaessa ja kokeiltaessa uusia taitoja sekä toistettaessa opittuja taitoja erilaisten välineiden kanssa erilaisissa ympäristöissä. Lasten leikkiminen ja liikkuminen ovat osa fyysistä aktiivisuutta, ja erityisesti vähän liikkuvia lapsia tulisi kehottaa ja rohkaista liikkumaan enemmän. Hyvinvointi edellyttää sopivaa suhdetta rasiituksen ja levon välillä, monipuolista ja terveellistä ravintoa sekä säännöllistä ulkoilua. Riittävä fyysinen aktiivisuus vähentää useiden terveyttä heikentävien tekijöiden ilmenemistä, koska jo varhain omaksuttu, liikunnallinen elämäntapa sekä myönteisesti terveyteen vaikuttavat tekijät alkavat kasautua vuosien kuluessa. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 10.)

Liikunta on lasten oikeus ja sitä suunniteltaessa ja toteutettaessa tulisi huomioida niin normaalisti kehittyvien, kuin myös erityisryhmien, hitaammin oppivien ja kehittyvien lasten tarpeet. Taitotason kehittyminen kohottaa myös lasten itsetuntoa. Lapsille tärkeitä tekijöitä positiivisen itsetunnon kehittymisessä ovat tasavertaisuuden tunne ja hyväksytyksi tuleminen. Vähemmän taitava lapsi voi mieluummin vetäytyä syrjään, kuin ottaa nolatuksi tulemisen riskin. Kasvattajan tulisikin liikuntatilanteissa kiinnittää erityistä huomiota vetäytyviin lapsiin ja pyr-

kiä saamaan heidät mukaan toimintaan. Liikunnallisuus, liikunnalliset ominaisuudet sekä luonnollisuus hyväksytyksi tulemisessa ovat lapsille hyvin tärkeitä. Kunnioitus ja ihailu kohdistetaankin hyvin helposti kaveriin, joka on osaava, taitava ja olemukseltaan liikunnallinen. Lapsille tulisi antaa tietoa liikunnallisten taitojen oppimisesta ja ominaisuuksien kehittämisestä. Pienikin, noin 3-vuotias lapsi oppii keskittymään motoristen taitojen harjoitteluun, kun hänelle on selitetty mitä ja miksi opetellaan ja mihin se vaikuttaa. Oikean tekniikan korostaminen on tärkeää jo pienillekin lapsille. (Autio 2007, 25–26.)

Lapset oppivat osan taidoistaan suoraan aikuisilta, mutta suuremmissa määrin he omaksuvat kokemuksia ympäristöstään toisten lasten ja vertaisryhmän välityksellä. Lapset haluavat olla liikunnallisestikin tovereidensa kaltaisia ja he oppivat käyttäytymään samalla tavoin muiden samanikäisten lasten kanssa. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 74). Lasten kanssa liikkua on hyvä antaa heille mahdollisuus toteuttaa itseään omien leikkiensä avulla. Leikki on tärkeä osa liikuntaa, sillä sen avulla on turvallista opetella yksin ja yhdessä erilaisia liikkumistapoja, sosiaalisia taitoja sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja (Autio & Kaski 2005, 45). Liikunta antaa mahdollisuuksia luoda kiinteitä ja aitoja vuorovaikutussuhteita.

Lasten eri liikunnallisten osa-alueiden kehittyminen on suhteessa toisiinsa. Kasvattajan tulisikin tiedostaa ja kytkeä lasten liikuntakasvatussuunnitelmaan käsitteet, kuten motoriset taidot, asenteet, elämykset, tunteet, sosiaaliset taidot, keskittymiskyky, itsetunto ja -luottamus, minäkuva, käsitteiden ymmärtäminen sekä tilan ja ajan tiedostaminen. Lapsen yksilöllinen kehitys on kokonaisvaltainen tapahtuma, josta liikunnallinen kehitys on vain yksi, mutta sitäkin tärkeämpi osa-alue. Liikunnalliseen kehitykseen vaikuttavat erityisesti hermoston, verenkierron, tuki- ja liikuntaelimestön sekä eri aistien kehittyminen. Lasten liikunnan tavoitteena on antaa heille virikkeitä ja opettaa taitoja monipuoliseen liikuntaan, opettaa heitä ymmärtämään motoristen taitojen ja hyvän kunnon merkitys omalle kehitykselle ja terveydelle sekä pyrkiä saamaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen hyvä olo fyysisen liikunnan kautta. (Autio 2007, 25–26.)

4.1 Liikuntakasvatus

Liikuntakasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista oppimista, kasvua sekä kehitystä, ja siinä on myös kasvattajan silmin tutustuttava lapsen liikunnalliseen kehitykseen ja liikuntakasvatuksen suunnitteluun, sisältöihin ja arviointiin varhaiskasvatuksessa. Kasvattamisella liikunnan kautta pyritään tietoisesti ajattelun, tunne-elämän ja yhteistyötaitojen kehittämiseen (Miettinen 1999, 113). Varhaisvuosien aikana tuetaan lapsen positiivisen käsityksen muodostumista itsestään liikkujana ja samalla autetaan häntä muodostamaan positiivinen suhde omaan kehoonsa (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 139).

Liikuntakasvatus on varhaiskasvatuksen perusosa, ja sen tavoitteisiin kuuluu lapsen persoonallisuuden harmonisen ja terveen kehityksen tukeminen. Liikuntakasvatus ei tähtää vain motorisen kehityksen tukemiseen, vaan se käsittää lapsen sosiaalisena, emotionaalisenä, henkisenä ja fyysisenä kokonaisuutena ja pyrkii liikunnan avulla tukemaan lapsen kokonaiskehitystä. Päivähoidon piirissä liikuntakasvatuksen tehtävä ei ole valmentaa lapsia mahdollisimman aikaisin alkavia urheiluharrastuksia varten, vaan heillä tulisi olla päiväkodissa mahdollisuus harrastaa leikkejä ja liikuntaa, kehittääkseen omaa toimintaansa ja ilmaisuaan, sekä käyttää kehoaan ja aistejaan monipuolisesti. Liikunta- ja aistikokemusten pitäisi olla kaiken varhaiskasvatuksen perusta ja ne tulisi ottaa huomioon päivähoitossa jatkuvasti. Liikuntakasvatuksella tarkoitetaan myös säännöllisiä, ohjattuja ja ennakoon suunniteltuja liikunta-aikoja, joissa annetaan tilaa lapsen kiinnostuksen kohteille ja ideoille. (Zimmer 2001, 111, 117.)

Leikkiminen ja liikkuminen ovat lapselle ominaisia tapoja oppia ja toimia. Jotta varhaiskasvatus olisi hänen kokonaisvaltaista kasvuaan ja kehitystään tukevaa sekä suunnitelmallista, tulisi toiminnan lapsilähtöisyys ja monipuolisuus varmistaa huolellisella suunnittelulla. Päiväkodin työyhteisön tulisi esimerkiksi toimintakautensa alussa pohtia yhdessä, miten lasten liikunnan kokonaismäärää voitaisiin lisätä päivittäin ja miten voitaisiin tukea lasten omaehtoista liikkumista. Liikuntakasvatuksen tavoitteena on sekä kasvattaa liikuntaan että kasvattaminen liikunnan avulla. Liikunnan avulla voidaankin hyvin tehokkaasti edistää mo-

nia yleisiä kasvatustavoitteita, kunhan opetustilanteet on järjestetty suotuisasti (Laakso 2003, 20). Jo varhaislapsuuden aikana tapahtuva, liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan syntyminen on erittäin tärkeää, sillä lapsuudessa omaksuttu elämäntapa on hyvinkin pysyvä. Liikuntakasvatuksen tulisi varhaiskasvatuksessa olla tavoitteellista, monipuolista ja lapsilähtöistä, sillä sen avulla voidaan parhaiten tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista sekä emotionaalista kehittymistä. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 16–17.) Suunnittelussa tulisi hyödyntää monipuolisesti eri vuodenaikojen sekä toimintaympäristöjen tarjoamia liikuntamahdollisuuksia.

Lapsen päivittäisen liikunnan kokonaismääräksi ei enää kansainvälisiin suosituksiin pohjautuen riitä aikaisemmin suositeltu yksi tunti, vaan lapsi tarvitsee riittävän hengästyttävää ja reipasta liikuntaa päivittäin vähintään kaksi tuntia. Lasten yksilölliset erot tulisi huomioida, sillä jokaisen lapsen hengästymisen raja on yksilöllinen. Lapsen tulisi joka päivä saada mahdollisuus harjoitella monipuolisesti motorisia perustaitojaan. Varhaiskasvattajien tulisi päivittäin sekä suunnitella että järjestää monipuolista ja tavoitteellista liikuntakasvatusta. Varhaiskasvattajien tehtävänä on vähentää liikuntaan liittyviä esteitä, luoda lapsille erilaisia, liikuntaan houkuttelevia ympäristöjä ja opettaa turvallista liikkumista niissä. Päiväkodissa tulisi olla riittävästi lasten liikunnan perusvälineitä, joiden tulisi olla helposti saatavilla myös lasten omaehtoisen toiminnan aikana. Jotta liikuntakasvatus olisi mahdollisimman monipuolista, tulisi kasvattajan olla vastavuoriossa ja aktiivisessa yhteistyössä myös lasten vanhempien kanssa, esimerkiksi kehityskeskustelujen kautta. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 3, 10.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan tulisi päivähoidon henkilöstön keskuudessa lisätä tietoisuutta liikunnan ja hyvinvoinnin yhteyksistä, parantaa päiväkotien liikuntaedellytyksiä sekä nimetä päiväkoteihin liikuntavastaavia. Tavoitteellisen ja monipuolisen liikuntakasvatuksen toteutuminen päiväkodissa edellyttääkin varhaiskasvattajien tiivistä yhteistyötä. (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 139, 149.)

Liikuntakasvatuksen tarkoituksena on tuottaa lapsille valmiuksia oppia tuntemaan itsensä, muut ihmiset sekä ympäristönsä, liikkumisen kautta. Liikuntakasvatuksen tavoitteisiin kuuluu muun muassa lasten liikkumistarpeeseen vastaaminen, tarjoamalla heille sopivia liikunta- ja leikkimahdollisuuksia, lasten motoristen taitojen ja kykyjen parantaminen ja kasvattaminen, vahvempien ja heikompien lasten yhteisten leikkien mahdollistaminen, lasten liikkumisen ilon, toimintahalun ja uteliaisuuden herättäminen ja ylläpitäminen sekä lasten auttaminen arvioimaan realistisesti omaa itseään. Liikuntakasvatuksen didaktisten periaatteiden tulisi seurata seuraavia pedagogisen toiminnan suuntaviivoja: lapsilähtöisyys, avoimuus, vapaaehtoisuus, elämyksellisyys, osallisuus sekä oma-toimisuus. (Zimmer 2001, 121–122.) Edellä mainittujen suuntaviivojen hyödyntämisellä käytäntöön sovittaen saadaan aikaan avoin ja innostunut liikuntahetki.

Lasten tulee liikuntakasvatuksessa voida nähdä ja kokea liikunnan laajat mahdollisuudet ilman painostusta ja pakottamista. Aktiivinen, yrittävä ja iloinen lapsi on tulos onnistuneesta liikuntakasvatuksesta. Kohti päätavoitetta edetään välitavoitteiden kautta lapsen ikä ja lähtökohdat huomioon ottaen. Liikuntakasvatuksen tavoitteet koostuvat liikunnallisista kyvyistä ja taidoista, terveydellisistä tekijöistä, sosiaalisesta ja tiedollisesta kehityksestä sekä hyvästä itsetunnosta. Liikunnalliset tavoitteet voivat näyttää paperilla ihanteellisilta, mutta vasta toteutuksen laadukkuus takaa tavoitteiden täyttymisen. (Autio 2007, 25, 27.) Liikuntakasvatusta tarvitaan motoriikan kehittämisen lisäksi myös lapsen tukemiseen oppimisvaikeuksissa, sääntöjen ja normien oppimiseen, myönteisen minäkuvan vahvistamiseen, persoonallisten vahvuuksien löytämiseen ja hyödyntämiseen sekä itsetuntemuksen lisääntymiseen ja itsensä hyväksymiseen (Niitamo 2010).

Oma kehonkuva syntyy kehon hahmottamisen myötä, joka on yksi keskeinen tekijä myönteisen minäkuvan kehittymisessä. Myönteinen minäkuva antaa puolestaan edellytykset terveen itsetunnon kehittymiselle. Vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa aikuisten ja toisten lasten kanssa lapsi omaksuu sosiaalisen kanssakäymisen eri piirteitä. Terveellä itsetunnolla ja myönteisellä minäkuvalla varustettu lapsi oppii huomiomaan muita osallistujia heidän kanssa leikkies-

sään, samalla säädellen niin tunteidensa ilmaisua kuin omaa toimintaansaakin. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 14.)

Liikuntakasvattajana toimiminen vaatii kasvattajalta tiettyjä ammatillisia ominaisuuksia. Hyvän liikuntakasvattajan ominaisuuksiin kuuluvat muun muassa kunnioitus, huomioonottaminen, lämpö, eläytyvä ja arvostelematon ymmärtäminen, aitous, vilpittömyys sekä edistävien ja kannustavien tekojen tekeminen (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 86–87). Lisäksi hyvä kasvattaja on luotettava, turvallinen, välittävä ja hänellä on hyvä itsetunto (Autio & Kaski 2005, 64–66). Hyviin ominaisuuksiin kuuluvat myös tasapuolisuus, motivaatio, myönteinen asenne, yhteistyö- ja kommunikaatiotaidot, sopeutumiskyky, valppaus, luovuus, suunnitelmallisuus, joustavuus, jämäkkyys sekä selkeiden sääntöjen asettaminen. Hyvässä vuorovaikutuksessa kasvattaja ei nolaa lapsia, vaan ottaa suojelukseensa ulkopuoliseksi joutuneet ja välttää tilanteita, joissa yksittäiset lapset ovat huomion keskipisteinä tahtomattaan (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 87).

Osaava liikuntakasvattaja tukee lasten kasvua ja kehitystä, tekee liikkumisen heille houkuttelevaksi ja innostaa heitä liikkumaan. Liikunnan ilon ylläpitäminen ja lasten motivoiminen on kasvattajalle haaste. Kasvattajan on oltava itse motivoitunut ja hänen on osattava välittää innostuksensa lapsille. Hyvässä liikuntakasvatuksessa tulisi huomioida lasten kehitystaso, ikä, erityistarpeet, soveltavan liikunnan haasteet, yksilölliset taidot sekä poikien ja tyttöjen väliset erot liikkumisessa ja liikuntakäyttäytymisessä. Kasvattajan työvälineenä on oma persoona, joka vahvistuu kokemuksen myötä ja näkyy liikuntatuokion toteutuksessa. Vaikka tuokio olisi valmiiksi suunniteltu, niin suunnitelma ei aina välttämättä toimi monista muuttuvista tekijöistä johtuen. Tällöin osaava liikuntakasvattaja pystyy nopeasti korjaamaan tilanteen keksimällä uuden toimintavaihtoehdon. Lasten liikuntakasvattaminen on jatkuva haaste, mutta sen kautta saadaan myös hyvää oloa. Kasvattajan tuntema halukkuus liikkumiseen antaa työhön lisämerkitystä. (Autio & Kaski 2005, 5.) Kasvattajan tulisi käyttää erilaisia ohjaustapoja sen mukaan, minkälaiset toiminnan tavoitteet ja lasten valmiudet ovat (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 145).

Liikuntakasvatus näkyy myös kasvatuksen muilla osa-alueilla. Tunne-elämään kuuluvista emotionaalisen kasvatuksen tavoitteista tärkeimmät ovat lapsen itsetunnon vahvistuminen ja erilaisten tunteiden kokeminen. Lapsen oppiessa luottamaan omiin voimiinsa ja taitoihinsa, hänen kiinnostuksensa sekä ilonsa lisääntyy ja se yllyttää lasta hankkimaan uusia taitoja. Hyvä itsetunto ylläpitää täten jatkuvaa oppimismotivaatiota. Liikuntaan sisältyy esimerkiksi esittäminen, eläytyminen ja tunteiden, kuten ilon, vihan ja pelon kuvaaminen. Liikunnalla on virkistävä ja keskittymiskykyä parantava vaikutus lapsen älyllistä kasvatusta ja kouluvalmiuksien kehittämistä ajatellen, ja sen avulla voidaan harjoitella aistien yhteistoimintaa sekä silmän ja käden yhteistyötä. Tärkeää on, että lapsi oppii kuuntelemaan toisten puhetta sekä ymmärtämään ja noudattamaan ohjeita. Lapsen elämyksiin ja kokemuksiin perustuu myös esteettinen kasvatus, jonka keskeisiä tavoitteita ovat ilmaisun kehittäminen, kauneuden kokeminen ja mielikuvituksen rikastuttaminen. Eettisen ja uskonnollisen kasvatuksen tavoitteet sisältävät suhtautumisen lähiympäristöön, oikean ja väärän erottamisen sekä inhimillisen vuorovaikutuksen perusteet. Lapselle säännöt liikuntaleikeissä ovat ehdottomia, ja hän on niiden noudattamisen suhteen tarkka. Säännöt liittyvät turvallisuuteen ja ne säätelevät toimintoja sekä ohjaavat ihmisten välistä vuorovaikutusta. (Autio 2007, 36–37.) Sääntöjen ja ohjeiden on oltava selkeitä, ja niiden muuttaminen kesken leikin voi aiheuttaa erimielisyyksiä ja leikin keskeyttämisen.

Kasvatustavoitteet ilmaisevat yhteiskunnan hyväksymän kasvatuksen suunnan ja päämäärän. Näistä tavoitteista käsin sovelletaan kasvatuksen sisältö lasten kehitystason, iän ja paikallisten olojen mukaan. Lasten lähtötasot on otettava huomioon riittävän laajasti, jotta tavoitteet vastaisivat kunkin lapsen yksilöllisiä tarpeita. Kehittämällä lasten liikuntaa helposta vaikeaan, tuodaan toimintaan vaihtelua ja samalla ylläpidetään lasten kiinnostusta. Esimerkiksi juoksutaito vakiintuu ja paranee, kun lapsi oppii juoksemaan maastossa, vedessä, lumessa tai musiikin tahdissa. Lasten tulisi saada mahdollisuus etsiä ja kohdata erilaisia asioita, joista he voivat löytää omia mielenkiinnon kohteitaan. Liikunnan ja ohjaustoiminnan monipuolisuus toteutuu yhdistämällä liikunnallisia taitoja, liikuntaleikkejä ja eri liikuntamuotoja. (Autio 2007, 37.) Lasten keskeisille liikkumistar-

peille, kuten kiipeämiselle, hyppimiselle tai juoksemiselle, tulisi löytää sallittuja ja turvallisia keinoja päiväkodissa. Samalla ne ovat hyviä energianpurkukeinoja ja ne rytmittävät päivää niin, että lapset jaksavat keskittyä myös muihin toimiin sisätiloissa. (Siren-Tiusanen 2000, 104.)

Liikunta on myös voimakas kansainvälinen ilmiö. Eri puolilla maailmaa monia liikuntamuotoja harjoitetaan samoilla tavoilla, ja pienet erot tarjoavatkin kansainväliselle toiminnalle mielenkiintoisia haasteita. Liikunta perustuu fyysisenä toimintana suurelta osin nonverbaaliseen viestintään, mikä antaa monenlaisia mahdollisuuksia kohdata liikuntatilanteissa eri kulttuureista tulevia ihmisiä. (Laakso 2003, 21.)

Lapsen liikkumisen perustarpeeseen sisältyy erilaisia motiiveja, jotka vaikuttavat voimakkaasti lapsen käyttäytymiseen. Näitä motiiveja ovat uteliaisuus, tutkimisen, liikkumisen, suorittamisen ja hyväksymisen tarve, liikkumisen ilo sekä uusien asioiden kokeminen. Nämä motiivit kuuluvat lapsuuteen, joten ne tulee ottaa huomioon kaikissa kasvatuksellisissa tilanteissa. (Zimmer 2001, 79.) Kasvattajan tulisi huomioida nämä motiivit ohjatessa lasten liikuntaa. Motiivien puuttuminen voi aiheuttaa haasteita sekä liikuntatuokion ohjaamiseen että lasten liikunnallisten tarpeiden huomioimiseen ja niiden toteutumiseen. Kasvattajan tulisikin kannustaa lasta sekä motivoida häntä liikkumaan.

Lapsen suorituskykyä haastavat liikuntatilanteet voivat myös vaikuttaa hänen suoritukselliseen motivaatioonsa ja itsetuntoonsa. Jos lapsi tuntee, ettei hän pysty suoriutumaan liian vaikeista liikunnallisista tilanteista, hän saattaa menettää luottamuksen omaan suorituskykyynsä ja lannistua nopeasti. Tilanteiden sopiva vaikeusaste on kuitenkin jokaiselle lapselle erilainen ja yksilöllinen. Liikunnalliseen tarjontaan tulisi sisältyä vaatimuudeltaan erilaisia mahdollisuuksia, jotta lapsi voi tietoisesti valita itselleen sopivan tason liikunnallisten valmiuksiensa harjoittamiseen. (Zimmer 2001, 84–85.) Lasten tulisikin saada mahdollisuus harjoittaa liikunnallisia taitojaan kasvattajan tuen avulla, ilman minkäänlaisia suorituspaineita ja vertailuja toisten lasten suorituksiin.

4.2 Leikki-ikäisten lasten liikuntakasvatuksellisia erityispiirteitä

Suurin osa 3–6-vuotiaiden lasten liikunnan kokonaismäärästä muodostuu lapsen omaehtoisesta liikunnasta. Kasvatusvastuullisten tulisi huolehtia, että lapsella on useita mahdollisuuksia monipuoliseen liikkumiseen innostavassa ja vaihtelevassa ympäristössä päivittäin. Liikkumisen minimimäärä, eli kaksi tuntia, koostuu päivän aikana useista lyhyemmistä aktiviteettijaksoista. Kasvatusvastuullisten, eli varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien, tulisikin yhdessä huolehtia jokapäiväisen liikunnan riittävän määrän toteutumisesta. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 11.) Vanhempia tulisi kannustaa leikkimään ja liikkumaan yhdessä lastensa kanssa ja heille tulisi myös antaa tietoa liikunnan merkityksestä lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta.

Havainnoitavia asioita 3–6-vuotiaiden lasten liikkumisessa on useita. Yleisesti pitää tietää, omaksuuko lapsi kaikki alle 3-vuotiaalle lapselle tyypilliset taidot sujuvasti. Lasten havaintomotorisia taitoja, kuten esimerkiksi sitä, osaako lapsi liikkua musiikin tai rytmin tahtiin, tulisi myös tarkastella. Motoristen taitojen kannalta tulisi havainnoida muun muassa lapsen tasapainoa, liikkumista ja eri liikkumistyyliä. Joskus pitkäaikainen kehityksen seuranta voi herättää epäilyjä siitä, että lapsi ei kehity ikätasoaan vastaavalla tavalla. Tällöin kasvattajan on hyvä keskustella omista huomioistaan ensin lapsen vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 23–24.)

Nykypäivänä lasten mahdollisuuksia tyydyttää liikkumisen tarvettaan rajoitetaan jatkuvasti, ja tutustuminen ympäröivään maailmaan tapahtuu vähemmän liikkumisen, leikkimisen ja itsenäisen toimimisen kautta. Fyysiset kokemukset ovat siirtyneet enemmän taka-alalle, sillä lapset viettävät yhä enemmän aikaansa sisätiloissa, niin kotona kuin päiväkodissakin. (Zimmer 2001, 118.) Lapsille tulisi taata päiväkodissa yhä useammin mahdollisuuksia hyödyntää liikuntakenttiä ja -saleja, jotta päivittäistä liikuntaa olisi mahdollista toteuttaa myös tilojen puitteissa. Päivähoidossa varataan kyllä riittävästi aikaa leikille, mutta sen toteuttamista liikuntakasvatuksen näkökulmasta, eri liikuntavälineiden avulla tulisi varhaiskasvatuksessa olla enemmän. Tämä edellyttää lasten toiminnan organisointia ja

päivän aikataulutusta niin, että lapsilla on mahdollisuus liikkua ulkona ja sisällä omaehtoisesti sekä saada myös tarvittavaa ohjausta joka päivä (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 142).

Yleensä leikki-ikäisen lapsen motoriset perustaidot ovat jo kehittyneet siihen vaiheeseen, että häntä kiehtoo mahdollisuus soveltaa taitojaan erilaisin välinein erilaisissa ympäristöissä (Sääkslahti 2003, 36). Välineiden merkitys lapsen liikuntakasvatuksessa onkin tärkeää. Välineitä tulee olla riittävästi ja niiden tulee olla muunneltavia, monipuolisia sekä turvallisia. Suositeltavia perusvälineitä leikki-ikäisten lasten liikuntakasvatukseen sisätiloissa ovat muun muassa pallot, hernepussit, trampoliini, patjat, renkaat, voimistelupenkki, mailat, leikkivarjo, vanteet, hyppynarut, tasapainovälineet sekä liikuntamusiikki. Ulkona voidaan hyödyntää erityisesti palloja, mailoja, vanteita, hyppynaruja sekä erilaisia ajettavia autoja ja pyöriä. (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005, 28–29.) Liikkuminen pihalla ja päiväkodin lähiympäristössä muodostaa olennaisen osan lasten fyysisestä aktiivisuudesta päivittäin (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 148). Liikuntavälineiden monipuolinen käyttö ja niihin tutustuttaminen on tärkeä osatekijä lapsen liikuntakasvatuksessa. Kaikilla päiväkodeilla ei kuitenkaan ole käytävissään uusimpia välineitä tai suuria tiloja liikuntakasvatuksen toteutuksessa. Nämä haasteet ovat päiväkotikohtaisia, mutta niistä huolimatta onnistuneen liikuntatuokion järjestäminen on täysin mahdollista.

Päiväkodin liikuntasuunnitelma ja -ohjelma tehdään kullekin ryhmälle erikseen siten, että jokainen ryhmään kuuluva lapsi on huomioitu muun muassa ikä- ja kehitystasonsa mukaan. Liikuntakasvattaja asettaa liikuntatuokion tavoitteet jokaiselle lapselle henkilökohtaisesti ja ohjaa harjoitteet siten, että ne parhaiten palvelisivat lapsen henkilökohtaista kehitystä. Henkilökohtaisten tavoitteiden asettamista liikuntakasvatuksessa ei voi koskaan korostaa liikaa. Lapsen kohtelamisella kunnioittavasti ja tasavertaisesti, juuri sellaisena kuin hän on, on suuri merkitys hänen persoonalliseen kasvuunsa kohti tasapainoista lapsuutta ja nuoruutta. Vuosisuunnitelmassa ja sen toteutuksessa tulisi näkyä liikunnan monipuolisuus, esimerkiksi eri olosuhteiden ja elementtien käyttämisenä sekä vuodenaikojen huomioon ottamisena. Liikuntakasvatusohjelmasta pitäisi löytyä lap-

sille jotakin uutta ja mielenkiintoista haastetta, jotta lapsi oppisi nauttimaan liikunnasta ja saisi siitä elinikäisen harrastuksen. Liikuntakasvatusohjelman tavoitteena tulisi olla lapsen auttaminen omaksumaan monipuolisia liikunnallisia taitoja selviytyäkseen erilaisissa olosuhteissa. (Autio 2007, 25–26, 28.)

Leikki-ikä on liikunnan yleistaitojen kehittymisen ja oppimisen kannalta tärkeää aikaa. Lapselta alkaa myös onnistua eri taitojen yhdistäminen, kuten esimerkiksi juokseminen ja heittäminen samanaikaisesti. Leikki-ikässä lapset pystyvät jo motorisesti hyvinkin monipuolisiin suorituksiin. Kasvattajan ja lasten estottomuus sekä voimakas mielikuvitus ovat piirteitä, joiden avulla lasten liikunnan yleistaitojen harjoittelusta saadaan aikaan mieluisa, nautittava ja opettavainen liikunta hetki. (Miettinen 1999, 117.)

Esimerkiksi liikuntatuokiossa lasten kanssa liikkuesssa, ovat tutut toimintatavat tärkeitä, jotta lasten olisi helpompi osallistua siihen. Liikuntatuokion tulisi tarjota sopivasti tuttua ja uutta, jotta lapset saisivat uusia mielekkäitä kokemuksia liikunnasta. Tuokio olisi hyvä aloittaa ja päättää selkeästi. Sen jälkeen kasvattajan tulisi arvioida, menikö tuokio hyvin, vai olisiko jotain voinut tehdä toisin. Lasten kannustaminen ja palautteen saaminen lapsilta on myös tärkeää.

Jokaisen lapsen tulisi saada mahdollisuus kokea liikunnan tuomaa iloa, suhteutettuna omaan yksilölliseen kehitykseensä ja liikuntataitoihinsa. Lasten kasvatuksessa tulisi pyrkiä aitoon lapsilähtöisyyteen ja kunkin lapsen saavuttaman kehitystason huomioonottamiseen. Liikuntakasvatusta tulisi suunnata myös saavutetun kehitystason yläpuolelle. Se antaa mahdollisuudet uuden oppimiseen liittyvään iloon ja onnistumisen tunteisiin. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003, 22, 24.)

4.3 Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunta on musiikkikasvatuksen osa-alue, jossa yhdistyvät laulaminen, liikkuminen, kuunteleminen ja oma keksiminen. Siinä lähestytään musiikin op-

pimistä liikettä ja musiikkia yhdistävän toiminnan sekä siinä syntyvien kehollisten kokemusten kautta. Sen tavoitteena on aktivoita koko keho vastaanottamaan, aistimaan ja sisäistämään musiikkia. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 11.) Musiikkiliikunnan kautta pyritään myös rytmittämään, keskittymis- ja kuuntelukyvyn, reaktio- ja koordinaatiokyvyn, kontakti- ja kommunikatiivisuuden sekä liikunnallisten valmiuksien kehittämiseen.

Musiikkiliikunnassa tärkeimpinä tavoitteina on lapsen oman persoonallisuuden kehittämisen tukeminen, jonka pohjalta rakentuvat muut tavoitteet, muun muassa musiikin ja liikunnan yhteisten kokonaisuuksien luominen, sopeutuminen yhdessä olemiseen ja toisten huomioon ottaminen. Sen sisällä on kaksi teemaa, joiden etenemismuodot ovat musiikista liikkeeseen ja liikkeestä musiikkiin. Musiikista liikkeeseen - suunnassa liikunta tukee musiikillisten käsitteiden oppimista ja liikkeestä musiikkiin - suunnassa musiikki tukee liikunnallista suoritusta. Musiikkiliikunnan keskeisimpiä tavoitteita ovat lisäksi sisäisesti vapautuneen, persoonallisen ja tasapainoisen yksilön kasvattaminen. Tavoitteena on myös musiikin ja liikkeen yhdistäminen kokonaisuudeksi, jossa kehitetään muun muassa rytmittämistä, säveltämistä, musiikkiaisteja, liiketuntoa sekä ilmaisua ja luovuutta. Sosiaalisen kehittämisen tavoitteisiin sisältyy oppiminen työskentelemään yhdessä toisten ihmisten kanssa, kommunikaatio- ja kontaktinottamiskyvyn kehittäminen sekä aloitekyvyn ja omatoimisuuden kehittäminen. Psykomotorisen kehittämisen tavoitteisiin sisältyy rentoutuminen ja aggressioiden hallintakyvyn parantaminen, rytmittämisen kehittäminen musiikin ja liikunnan keinoin sekä kehohallinnan ja koordinaation kehittäminen. Esteettisen kehittämisen tavoitteisiin sisältyy elämyksen ja oman ilmaisun kautta syntyvä luova toiminta sekä ilon ja virkistymisen kokeminen. (Autio 2007, 245.) Esteettisessä kasvatuksessa onkin tärkeää musiikin sekä sen melodian ja rytmin kokeminen.

Musiikkiliikunnan avulla saavutetaan niin musiikillisia kuin liikunnallisiakin tavoitteita ja myös yleisiä kasvatustavoitteita. Musiikki ja liikunta tukevat toisiaan luonnollisesti ja niillä on runsaasti yhtymäkohtia, joilla tuetaan molempien tavoitteita. Jokainen meistä voi osallistua omakohtaisesti musiikkiliikuntaan, omalla kehollaan musisoimisen kautta. Se vaatii innostusta heittäytyä mukaan, sillä

oma keho on musiikkiliikunnan tärkein työväline. Sen kautta jokaiselle avautuu monenlaisia mahdollisuuksia musiikin tekemiseen. (Autio 2007, 244–245.) Musiikin ja liikunnan rytmit vastaavat toisiaan, musiikin melodia vastaa liikunnan liikkeiden laatua, musiikin harmonia vastaa liikkeiden sopusointua, musiikin värisävy vastaa liikkeiden ilmaisutapaa ja musiikin muoto vastaa liikunnan koreografiaa (Kuoppala 2003, 233).

Ohjatessa lapsia on tärkeää muistaa, että lapset oppivat matkimisen sekä kokeilemisen kautta, ja heidän toimintaansa ohjaavat uteliaisuus ja ilo. Lapsi tutustuu liikkeen avulla häntä ympäröivään maailmaan ja reagoi luontaisesti liikkeellä myös musiikkiin. Lapsen oma identiteetti vahvistuu ja muotoutuu juuri omien elämysten ja oman ilmaisun kautta, ja lapsi voi musiikin ja liikunnan avulla työstää monenlaisia tunteitaan. Leikkien ja laulujen luomat mielikuvat ovatkin tärkeitä lapsen tunnealueen kehittymisessä, koska niiden avulla saadaan aikaan hyväksyvä ja turvallinen ilmapiiri, jossa lapsi voi oppia vapaasti. Aktiivinen ryhmässä toimiminen vapauttaa lapsen liiasta itsetietoisuudesta ja – kriittisyydestä tuottaen iloa, joka vahvistaa lapsen ilmaisukykyä ja mielikuvitusta. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 11.)

Liike on jatkuvaa muuttumista ja tapahtumista. Liiketekijät, joissa tämä muuttuminen tapahtuu, ovat aika, voima, tila ja muoto. Nämä tapahtumat ja muutokset tapahtuvat tiettyyn aikaan tietyissä tilassa. Liike alkaa ja päättyy ja siihen tarvitaan tietty määrä voimaa. Liike saa sekä nähdyn että koetun muodon. Mitä sopusointuisempaa, jäsentyneempää ja tarkoituksenmukaisempaa tämä tapahtuminen on, sitä eheämpi, kehittävämpi ja vapauttavampi on kokonaisuus. Musiikkiliikunta ei ole ainoastaan liikuntaa, jossa musiikki on mukana vain rytmiä pitävänä taustatukena. Musiikki on virike, joka toimii sekä rytmin muodon että liikkeen jäsentäjänä ja se tukee myös oikeaa liikesuoritusta. Musiikki voi oikein valittuna olla inspiroivaa ja vapauttavaa. Huonosti valittu musiikki voi pahimmassa tapauksessa kahlita ja turruttaa liikunnan ilon. Kasvattajan tehtävänä onkin antaa lapsille virikkeitä, ja siksi on kiinnitettävä erityistä huomiota musiikin valintaan. Lapselle on annettava mahdollisuus hahmottaa ja kokeilla asioita omalla kehollaan ja vapautua liikkumaan. Lasten oman kehon hallinta ja tunte-

minen ovat edellytyksenä luovalle liikunnalle. (Autio 2007, 245.) Sitä tulisikin varhaiskasvatuksessa kehittää erilaisten musiikkiliikuntaharjoitusten avulla.

Rytmiikka on musiikkiliikunnan osa-alue, jossa liikunnan avulla opetellaan musiikin peruselementtejä. Musiikkiliikunta voi tarkoittaa laajassa merkityksessä kaikkea liikuntaa, jossa musiikki on yhtenä elementtinä. Musiikki yhdistettynä liikuntaan saa ihmisen toimimaan fyysisesti, henkisesti sekä emotionaalisesti. (Kuoppala 2003, 232.) Rytmiikka liittyy musiikkiliikunnan prosesseihin, joiden keskiössä on kulloinkin tietty, usein rytmiin liittyvä musiikin ilmiö. Näissä prosesseissa ovat keskeisiä ilmaisu sekä vuorovaikutus, ja niissä yhdistyvät ensisijaisesti musiikin kuuntelu, kehon rytmisen liike, puherytmit, keksiminen ja laulaminen. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 99.)

Musiikin rytmi vetoaa lapsiin ja se on liikkeelle paneva voima. Lapset itse rytmittävät päivittäisiä toimintojaan ja leikkejään huomaamatta taputtaen ja lallatellen. Opetuksessa tulisi käyttää sellaisia mielikuvia, jotka ovat lapselle tuttuja ja joilla on selvästi havaittava rytmensä, esimerkiksi junan kulku, hevosen laukka ja kellon tikitys. Musiikintutkijoiden mukaan rytmiin liittyy aina motorinen elämys, sillä kaikki musiikki on liikettä. Vastaavasti liikuntatutkijat sanovat, että liikuntaan liittyy aina rytmielämys. Rytmi on liikkeen ja musiikin perusta. Kun kuulemme minä tahansa akustisen rytmin, tunnemme kuinka se saa meissä aikaan liikettä. Rytmi on kaikessa liikunnassa se elementti, joka saa meidät tuntemaan itsemme vapautuneiksi ja kokemaan mielihyvää. Oikealle pohjalle rakennetussa musiikkiliikunnassa tapahtuu jäsentämistä sekä liike- ja rytmikokonaisuuksia. Näiden muotoutumiseen vaikuttavat tahto, tunteet ja äly. (Autio 2007, 251.)

Rytmi on kaiken elävän ominaisuus, joka kumpuaa ihmiseen luonnostaan kuuluvasta järjestyksen tarpeesta. Järjestämme ajan havaintojamme rytmin keinoin. Kehontoimintamme, askeleemme ja puheemme kulkevat rytmissä. Rytmin avulla lapset ilmaisevat itseään leikeissä, kuten narua ja ruutuja hyppäämällä. Niin liikunnassa kuin musiikissakin rytmi on niitä jäsentävä ja koossapitävä voima. Molemmissa siihen liittyy muoto sekä voiman ja nopeuden vaihtelut, joita ilman sekä musiikki että liikunta olisivat latteaa. Rytmin ohella myös melodia on tärkeä

liikunnallisen aiheen antajana. (Autio 2007, 252.) Ryhtiikan opetuksessa voidaan käyttää joko valmista musiikkia tai soittaa sitä itse. Soittamalla itse voidaan harjoitella rytmejä sekä muita musiikkiliikunnan elementtejä ja rytmisoittimilla voidaan saada myös vaihtelua valmiiseen musiikkiin. (Kuoppala 2003, 242–243.)

Päiväkodin liikuntakasvattajan ei välttämättä tarvitse osata soittaa mitään instrumenttia pystyäkseen ohjaamaan laadukasta musiikkiliikuntaa. Kuitenkin musiikin käytön ja opettamisen sujuvuuden vuoksi on esimerkiksi ryhtiikan perusasioiden hallinta tärkeää. Musiikkiliikunnassa suoritusten tekninen hallinta ei ole tärkeintä, vaan pääasia on musiikin ja siihen yhdistettävän liikkeen kokeminen. Musiikkiliikunta tarjoaakin onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä kaikille varhaiskasvatustyössä. (Kuoppala 2003, 243.)

5 KANSAINVÄLISYYS- JA SUVAITSEVAISUUSKASVATUS PÄIVÄKODISSA

Kansainvälisyyskasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, joka ohjaa yksilökohtaiseen kansainväliseen, eli globaaliin vastuuseen sekä yhteisölliseen maailmanlaajuiseen vastuuseen, eli maailmankansalaisen etiikkaan, joka perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Kansainvälisyyskasvatus tukee kansainvälistä vuorovaikutusta ja auttaa lasta kasvamaan kriittiseksi kansalaiseksi, jolla on taitoja ja tietoja toimia globalisoituvassa maailmassa menestyksellisesti. Se myös tukee oma-aloitteisuutta, joka vetoaa yksilöiden haluun ja tahtoon toimia paremman maailman puolesta. (Opetusministeriö 2007, 13.)

Kasvaminen kansainväliseen vastuuseen on prosessi, joka kehittää kansainvälistyvän maailman aktiivisen kansalaisen toimintakykyä ja auttaa ymmärtämään, arvostamaan ja kunnioittamaan erilaisuutta ja eri kulttuureja. Kansainväliseen vastuuseen kasvaminen kuuluu kaiken ikäisille, eri kulttuuritaustaistoista tuleville ihmisille. Kansainvälisyyskasvatukseen kuuluu erityyppisiä kasvatus- ja opetusmenetelmiä ja sen toiminta ohjaa maailmanlaajuiseen yhteisvastuuseen. Kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita ovat esimerkiksi kulttuurikasvatus, ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatus sekä viestintä- ja mediakasvatus, rauhan- ja turvallisuuskasvatus, kehityskasvatus ja ympäristökasvatus. (Kepa i.a.) Suvaitsevaisuuskasvatus sekä lasten tutustuttaminen muihin maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin tulisi aloittaa jo varhaisesta iästä lähtien.

Kulttuurikasvatuksella pyritään edistämään monikulttuurisuutta ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä työtä rasismia vastaan. Kulttuurikasvatuksen avulla voidaan käsitellä kulttuurieroihin, tasa-arvoon, syrjinnän syihin ja ilmenemiseen, oikeudenmukaisuuteen sekä erilaisuuteen liittyviä kysymyksiä ja menetelmiä. Ihmisoikeuskasvatuksella pyritään lisäämään tietoa ihmisoikeuksista sekä edistämään niiden toteutumista kansainvälisesti. Sen tavoitteena on saada ihmiset kunnioittamaan ja arvostamaan toisiaan sekä vaikuttamaan omalla toiminnallaan ihmisoikeusperiaatteiden toteutumiseen. Tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja

tomiin toimintamalleihin ja mahdollisiin rasistisiin tilanteisiin. Onnistuneet kokemukset luovat hyvän pohjan suvaitsevaisuudelle ja on tärkeää saada aikaan lapsille positiivisia kokemuksia niin samanlaisuudesta kuin erilaisuuden hyväksymisestäkin. Suvaitsevaisuuskasvatuksen tavoitteena on oppia ymmärtämään sekä ihmisten samanlaisuutta että erilaisuutta, jonka ymmärtäminen ja hyväksyminen on moniarvoisen yhteiskunnan rakentumisen edellytys. Lasten kasvua ja kehitystä suvaitsevaisuuteen tulisi tukea perheiden lisäksi päiväkotiryhmissä, perhepäivähoidossa ja kerhoissa. (Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 10.)

Sosiaalisesti myönteinen ja yhteiskunnallisesti avoin ilmapiiri näkyy kasvatuksessa ja kasvattajan käyttäytymisessä. Kasvattaja heijastaa hyväksyviä tai hylkääviä asenteita niin ilmeillään ja eleillään kuin valinnoillaan ja äänenpainoiltaankin. Hän on sekä sidoksissa sosiaalisesti hyväksytyihin arvoihin ja asenteisiin että itse luomassa niitä välittäessään asennoitumistaan oppilaisiinsa. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen pyrkii kehittämään ihmisten kykyä ja asennetta erilaisuuden hyväksymiseen ja ihmisarvon kunnioittamiseen. Tärkeää on suhtautua myönteisesti myös sellaisiin ryhmiin ja niiden jäseniin, jotka eivät edusta omaa lähiryhmää. (Wahlström 1996, 104–105.)

Lapsi saa suvaitsevassa ilmapiirissä kehittää itsetuntemustaan ja olla oma itsensä, mikä mahdollistaa myös toisten arvostamisen ja kunnioittamisen. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen ja sen edistäminen päiväkodissa tulisi olla pitkäkestoista ja jatkuvaa työtä. Lapset ovat kiinnostuneita erilaisista ihmisistä, kulttuureista ja elämäntavoista, ja niistä tulisi keskustella heidän kanssaan avoimesti. Lapsi tarvitsee samankaltaisuuden ja erilaisuuden ymmärtämiseen sekä niistä johtuvien ristiriitojen ratkaisemiseen konkreettisia välineitä ja aikuisen tukea. Eri kulttuureista tulevien lasten ystävystymisen kautta voidaan saada paljon uutta tietoa sekä elämyksiä, ja se voi antaa valmiudet monin tavoin rikkaalle elämälle. (Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 10–11.)

Kulttuurivähemmistöihin kuuluvien lasten tulisi saada kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oman kulttuuripiirinsä sekä suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Lapsi tulisi kohdata päiväkodissa hänen persoonallisuutensa, yksilöllisten

tarpeidensa sekä perhekuulttuurinsa mukaisesti siten, että hän kokisi sukupuolestaan, kulttuurisesta ja sosiaalisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään riippumatta olevansa tasa-arvoinen. Tavoitteena on vahvistaa ja kehittää lapsen kulttuuri- ja kieli-identiteettiä sekä hänen kykyään ilmaista itseään monipuolisesti. Siten lapsi oppii arvostamaan ja ymmärtämään erilaisia kulttuureja ja ihmisiä. Lapsen identiteetin rakentumiselle on kuitenkin myös tärkeää, että hänen omaan kulttuuriinsa kuuluvia tapoja ja piirteitä arvostettaisiin, ja niiden tulisi näkyä päiväkodin arjessa. (Eerola-Pennanen 2011, 234.) Lapsella on varhaiskasvatuksessa oikeus myös oman äidinkiелensä oppimiseen.

Kansainvälisyyskasvatuksen kehittämisen yhtenä keskeisenä tavoitteena on vahvistaa sen toteuttamista käytännössä varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa sekä opettajankoulutuksessa. Yhtenäisen kansainvälisyyskasvatuksen toteuttaminen on haasteellista ilman selkeää toimintasuunnitelmaa. On tärkeää selvittää, mitä kansainvälisyyskasvatuksen alueella on tehty aikaisemmin ja luoda siten edellytykset toteuttaa tuloksellista, tasa-arvoista ja laadukasta kansainvälisyyskasvatusta myös jatkossa. (Opetusministeriö 2007, 13.)

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI PÄIVÄKOTI SAVOTASSA

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen produktio, jonka aikana teimme kahdeksasta toimintatuokiosta koostuvan, kuvitteellisen maailmanympärimatkan kahdeksassa viikossa. Jokaisen tuokion aiheena oli eri maa tai maanosa. Teimme opinnäytetyötämme päiväkotia Savotassa, jossa suoritimme samanaikaisesti sen hetkiseen opintokokonaisuuteen kuuluvaa kymmenen viikon työharjoittelua. Edellytykset opinnäytetyömme käytännön toteutukselle olivatkin hyvät, koska ”maailmanmatkaajiksi” valitsemamme lapset, päiväkodin henkilökunta ja toimintaympäristö olivat meille tuttuja. Suunnitelmamme tutustuttaa lapsia musiikin ja liikunnan keinoin maailman maihin sekä vieraisiin kulttuureihin sopi hyvin päiväkodin monikulttuuriseen ilmapiiriin ja toimintaperiaatteisiin, ja opinnäytetyömme aihe otettiin ilolla vastaan.

6.1 Produktion tavoitteet ja suunnittelu

Sovimme päiväkotia Savotan kanssa yhteistyömme aloittamisesta keväällä 2010. Kävimme tutustumassa päiväkotiin ja sen henkilökuntaan ja esittelimme heille opinnäytetyömme alustavia ideoita. Sovimme myös opinnäytetyömme käytännön toteutuksen ajankohdaksi syksyn 2011. Olimme syksyn 2010 aikana sähköpostiyhteydessä päiväkotia Savotan yhteyshenkilöihimme. Opinnäytetyömme aiheen selkiytyttyä lähetimme heille hankesuunnitelmamme, josta kävi ilmi ideamme musiikin ja liikunnan keinoin toteutettavasta, kuvitteellisesta maailmanympärimatkastamme. Kirjoitimme keväällä 2011 yhteistyösopimuksen opinnäytetyömme toteutuksesta päiväkotia Savotan kanssa. Syksyllä 2011 osallistuimme päiväkotia Savotan vanhempainiltaan, jossa esittelimme itsemme ja opinnäytetyömme aiheen lasten vanhemmille. Kysyimme samalla myös vanhemmilta lupaa lasten valokuvaamiseen tuokioiden aikana (Liite 1).

Produktion tavoitteena oli päiväkotia Savotan lasten musiikillisten ja liikunnallisten valmiuksien kehittyminen ja vahvistuminen, innostuneen asenteen heräämi-

nen, vieraista kulttuureista oppiminen sekä erilaisuuden hyväksyminen. Tavoitteenamme oli myös päiväkotin Savotan toimintaan uudenlaisten menetelmien ja käytäntöjen mahdollinen integroiminen sekä työntekijöiden innostaminen. Tavoitteenamme oli lisäksi pyrkiä parhaamme mukaan ottamaan toiminnassamme huomioon VKK-Metron hankkeeseen kuuluva lasten osallisuuden käsite, huomioiden esimerkiksi lasten toiveet koskien tuokioiden sisältöä ja heidän aktiivisen osallistumisensa mahdollistaminen tuokioiden aikana. Lasten osallisuuteen liittyviä tekijöitä tulisi kuitenkin pohtia ja tarkastella tällaisen pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa myös kriittisesti. Osallisuus on muutakin kuin lasten mahdollisuuksia vaikuttaa käytännön toimintaan ja sen sisältöön. Lopullinen vastuu toiminnan suunnittelusta on kuitenkin aina kasvatusvastuullisilla siten, että sen kasvatukselliset tavoitteet toteutuvat.

Tarkoituksenamme oli kahden ensimmäisen työharjoitteluviikon aikana suunnitella tuokioidemme sisältöjä sekä tutustua lasten lisäksi päiväkodin puitteisiin ja käytettävissämme oleviin resursseihin. Sovimme toteutuksemme alkamisajankohdan työharjoittelumme kolmannen viikon alkuun. Tulisimme toteuttamaan yhden toimintatuokion viikossa, kahdeksan viikon aikana, jotta opinnäytetyömme käytännöntoteutus olisi valmis ennen työharjoittelumme päättymistä.

Tuokioitamme suunnitellessa ideoimme mahdollisia matkakohteita sen mukaisesti, että maailmanympärimatka etenisi matkakohteesta toiseen loogisessa järjestyksessä. Valitsimme matkakohteita oman mielenkiinnon ja sen mukaisesti, että ne olisivat opetuksellisesti ja sisällöllisesti mielekkäitä tuokioihin osallistuville lapsille. Olimme talvella 2010 yhteydessä päiväkotin Savottaan ja kerroimme heille alustavat ideamme matkakohteista ja tuokioiden sisällöistä. Suunnitelmamme vaikutti heidän mielestään hyvältä, ja heillä oli myös omia ehdotuksia matkakohteiksi, perustuen joidenkin ryhmän lasten omiin maahanmuuttajataustoihin. Otimmekin lopullisten matkakohteiden valitsemisessa huomioon kaikki edellä mainitut tekijät.

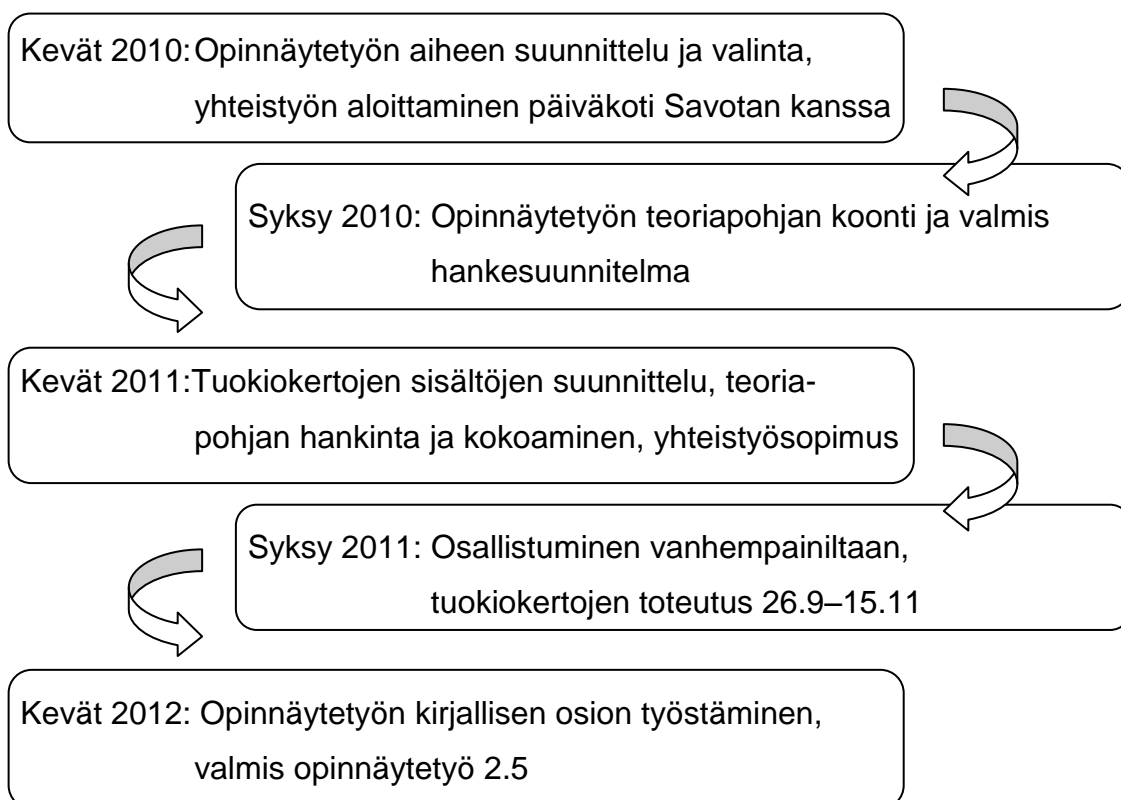
Suunnittelemiimme tuokioihin valitsimme ”maailmanmatkaajiksi” kymmenen 4–5-vuotiasta lasta päiväkodin Männynkäpyjen ryhmästä. Valitsimme tuokioihin

osallistuvat lapset iän, taustatekijöiden ja sen perusteella, ketkä lapsista ovat päiväkodissa säännöllisimmin. Halusimme saada tuokioihimme mahdollisimman monista eri kulttuuritaustoista tulevia lapsia, ja se sopi hyvin myös päiväkodin toiveisiin. Meidän tuokioihimme osallistuivat valitsemamme kymmenen lasta, mutta samaa suunnitelmaa voitaisiin myös toteuttaa myöhemmin päiväkodissa eri lasten kanssa.

Ennen ensimmäistä toteutuskertaa oli tehtävä tarvittavia esivalmisteluja. Valitsimme jokaista toimintatuokiota varten kulloiseenkin matkakohteeseemme hyvin liittyvää musiikkia, jota soitettaisiin tuokioissa toiminnan taustalla. Harjoittelimme tulevia lauluja ja niihin sopivia leikkejä kitaran säestyksellä. Harjoittelimme ja ideoimme myös tuleviin matkakohteisiin liittyviä liikuntalajeja ja -leikkejä. Etsimme matkakohteistamme lapsen ikätasoon nähden sopivaa sekä helposti ymmärrettävissä olevaa tietoa. Olimme myös askarrelleet etukäteen jokaiselle lapselle oman passin, johon he tulisivat saamaan jokaisen tuokion jälkeen kulloiseenkin matkakohteeseen liittyvän merkinnän, kuten tarran, kiiltokuvan tai piirroksen.

Suunnittelimme tuokiomme arviointia varten neljä erilaista palautelomaketta. Teimme lapsille palautelomakkeen (Liite 2), jossa heidän oma mielipiteensä tuokioista kävi ilmi erilaisten hymiönaamojen värittämisen avulla. Teimme myös päiväkodin henkilökunnalle palautelomakkeen (Liite 3), jonka avulla kulloisellakin tuokiokerralla mukana ollut vaihtuva arvioija antoi meille kirjallista palautetta tuokion toteutuksesta. Täytimme myös jokaisen tuokiokerran jälkeen itsearviointilomakkeen (Liite 4), jossa pohdimme omaa tekemistämme tuokion kannalta. Annoimme myös jokaisen tuokiokerran jälkeen toisillemme vertaispalautteen (Liite 5), jossa arvoimme opinnäytetyöparin työskentelyä tuokion aikana.

Taulukko 1: Opinnäytetyöprosessi 2010–2012

6.2 VKK-Metro ja päiväkotia Savotta

Opinnäytetöiden aihevälityksen kautta varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metro tarjosi sosionomiopiskelijoille mahdollisuutta tehdä opinnäytetyötä päiväkotien kanssa lasten osallisuuteen liittyen, teemanaan pienryhmätoiminnan kehittäminen. VKK-Metro hankkeen keskeiset toimijat ovat Helsingin, Vantaan, Espoon ja Kauniaisen kunnat, Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos sekä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, verkosto-organisaatio Socca. Yhteistyötä tehdään myös alueen ammattikorkeakoulujen, kuten Diakonia-ammattikorkeakoulun, sekä muiden oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa. VKK-Metron toiminta jatkuu hankkeen jälkeen sisältyen Soccan varhaiskasvatuksen kehittämistyön kokonaisuuteen. (Mäkitalo 2009, 22.) Tarjolla olevista yhteistyöpäiväkodeista meille valikoitui Helsingin Heikinlaaksossa sijaitseva päiväkotia Savotta.

VKK-Metro pyrkii kehittämään varhaiskasvatusta, ja siihen kuuluu niin rakenteita luovaa, pysyvää kehittämistä kuin myös vaihtuvia teemoja kehittäviä hankkeita. VKK-Metron ydin on tutkimuspäiväkotiverkosto, johon valitaan 21 tutkimuspäiväkotia hankekauden ajaksi. Yhteistyöpäiväkotimme päiväkotia Savotta oli yksi Helsingin kymmenestä tutkimuspäiväkodista. Päiväkodit ovat valmiita systemaattisesti kehittämään omaa toimintaansa, ja niiden henkilöstö sitoutuu yhteiseen kehittämiseen kahdeksi vuodeksi kerrallaan. VKK-Metrossa rohkaistaan päiväkotien työntekijöitä oman työnsä arviointiin ja siihen annetaan välineitä ja koulutusta. Päiväkodit saavat itse valita tarkemman kehittämisteemansa hankekauden laajemman tavoitteen sisältä. Vaihtuvan tutkimuspäiväkotiverkoston avulla pyritään luomaan jatkuvan kehittämistoiminnan rakenne mahdollisimman moneen pääkaupunkiseudun päivähoidetuksi. Samalla halutaan innostaa päiväkotien työntekijöitä oman käytännön työnsä tutkimiseen ja kehittämiseen. Kehittämisteemat syntyvät arjen perustuksessa kohdatuista ajankohtaisista haasteista. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca, i.a.)

VKK-Metron tutkimuspäiväkodeissa on kuvattu henkilöstön käsityksiä siitä, miten lasten osallisuuden kehittäminen on heidän käsitystensä mukaan päiväkotien lapsiryhmissä toteutunut. Kuvauksen pohjana on tutkimuspäiväkotien tiimeille vuoden välein kohdistettu kysely lapsen osallisuuden toteutumisesta toukokuulta 2010. Kyseiseen ajankohtaan mennessä olivat tutkimuspäiväkodit olleet mukana VKK-Metron kehittämishankkeessa kuluneen kevään ajan. Kuvauksen mukaan vuorovaikutus, johon lapsi osallistuessaan lisää merkityksiään omalla tavallaan, muokkaa lapsen oppimista ja voimistaa osallisuutta. Osallisuuden hahmottaminen riippuu myös tarkastelutavasta. Lapsen ikä on keskeinen määrittäjä osallisuudessa. Myös se, onko kyse kertaluontoisesta asiasta vai työskennelläkö asian parissa pitkään, vaikuttaa lapsen osallisuuden ilmeneeseen. Silläkin on merkitystä, pyritäänkö lasten osallisuutta tukemalla tarjoamaan lapsille mahdollisuus vaikuttaa toimintaympäristöönsä, ryhmäänsä vai itseensä. (Leinonen, Ojala & Venninen 2011, 83.)

Tutkimuspäiväkodeissa on ollut positiivista kehitystä, ja lähes kaikissa päiväkodeissa toteutuu lasten näkemysten huomioon ottaminen. Suomalaisten varhais-

kasvatuksen asiakirjojenkin mainitsema lasten oikeus osallisuuteen toteutuu laadukkaassa päivähoitossa. Tähän liittyvää keskustelua siitä, sisältääkö alle kouluikäisten lasten osallisuus myös päätöksentekoa, on käyty niin VKK-Metrossa ja tutkimuspäiväkodeissa kuin laajemminkin varhaiskasvatuksessa. Tulokset osoittavat, että osallisuuden tietoinen kehitys on herkistänyt varhaiskasvattajia tukemaan kokonaisvaltaisesti lasten osallisuutta, eikä se ole rajoittanut keskittymistä vain tietyille tasoille. Lasten osallisuutta on opittu mahdollistamaan monissa varhaiskasvatukselle ominaisissa konteksteissa ja se onkin tutkimuspäiväkodeissa otettu osaksi arjen toimintaa. Lasten toimintamahdollisuudet päiväkodeissa ovat myös kehittyneet toimintavuoden aikana. Lisäksi lasten kiinnostuksenkohteet ja ajatukset ovat saaneet tilaa tulla nähdyiksi ja kuulluiksi, ja sitä kautta lapsilla on ollut paremmat mahdollisuudet vaikuttaa yhteiseen toimintaan. (Leinonen, Ojala & Venninen 2011, 87–88, 95.)

Yhteistyöpäiväkotimme päiväkotit Savotta sijaitsee rauhallisella pientaloalueella Pohjois-Helsingin Heikinlaaksossa. Kolmikerroksisen rakennuksen yläkerrassa sijaitsee kaksi lapsiryhmää, 3–5-vuotiaat Tammenterhot sekä 5–6-vuotiaat Katjanmarjat. Keskikerroksen keittiön, leikkihuoneiden, liikuntasalin ja toimiston lisäksi talossa on myös kaksi muuta lapsiryhmää, 3–5-vuotiaat Männynkävyt sekä alle 3-vuotiaat Pajunkissat. Päiväkotit Savotassa varhaiskasvatuksen tavoitteena on leikkivä ja iloinen lapsi. Lapset leikkivät erilaisia leikkejä ja harjoittelevat yhdessä olemista muiden lasten kanssa. Lapsen hyvinvoinnista ja yksilöllisistä tarpeista pidetään huolta koko hoitopäivän ajan. Lasta kannustetaan oppimiseen ja ikätasonsa mukaiseen kehittymiseen. Lapselle halutaan luoda salliva, uusia kokemuksia tarjoava ja turvallinen ilmapiiri. Kannustavan ilmapiirin luomiseen vaikuttaa vuorovaikutus perheiden, lasten ja henkilökunnan välillä. Leikkiminen on tärkein toiminta 3–5-vuotiaiden Männynkäpyjen ja Tammenterhojen ryhmissä. Vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa korostetaan toisten kunnioittamista, yhdessäoloa, omatoimisuuden harjoittelua sekä pienryhmätoimintaa. Toiminta sisältää muun muassa musiikkia, liikuntaa, kädentaitoja, retkiä ja erilaisia elämyksiä. (Savotan portaat 2007, 3, 7.)

VKK-Metron kehittämiskohde oli päiväkotia Savotassa pienryhmätoiminnan kehittäminen. Jokainen ryhmä, Katajanmarjoja lukuun ottamatta, sai täten päättää, mistä näkökulmasta he haluavat pienryhmätoimintaa tarkastella ja kehittää. Männynkäpyjen ryhmän lähtiessä mukaan kehittämistyöhön olivat ryhmän kasvatusvastuulliset pohtineet, kuinka pienryhmätoimintaa tulisi kehittää, jotta se tukisi lasten tarpeita ja että lasten osallisuus tulisi näkyväksi. Lasten omaehtoisien leikin kehittämiseksi otettiin Männynkäpyjen ryhmässä käyttöön leikkitaulu, jonka avulla jokainen lapsi voisi valita itselleen leikin laittamalla nimilappunsa valitseman leikin kohdalle. Ideana oli, että näin syntyisi sopivan kokoisia leikkiryhmiä ilman aikuisen määräämää leikkipaikkaa. Taulu palveli ja tuki paremmin myös vieraskielisiä lapsia. Toisena kehitystavoitteena nähtiin leikkitaitojen opettelu ja kehittäminen, missä aikuiset keskittyivät leikkeihin konkreettisesti lasten kanssa. (Valkonen & Wass 2011, 131, 133–135.)

Aikuisen rooli pienryhmätoiminnassa ja lapsen osallisuuden mahdollistajana oli myös Männynkäpyjen tärkeä kehittämiskohde. Jotta aikuisten rooli kehittyisi, tulisi ryhmän kasvatusvastuullisten oppia antamaan toiminnasta rehellistä palautetta toisilleen sekä tarkastelemaan omaa tapaansa työskennellä. Kehittämistyön aikana pienryhmätoiminta määriteltiin päiväkotia Savotassa aikuisen suunnittelemaksi toiminnaksi, jossa aikuinen on aidosti ja konkreettisesti läsnä vuorovaikutuksessa lasten kanssa. (Valkonen & Wass 2011, 136, 138.)

Päiväkotia Savotan kolme tärkeintä arvoa ovat turvallisuus, oikeudenmukaisuus ja myönteisyys. Lapset kokevat turvallisuuden tunnetta, kun heidät huomioidaan omien tunteidensa kautta. Ryhmän kasvatusvastuulliset toimivat kolmen hengen tiimeissä, joissa sovitaan yhtenäiset toimintatavat. Tutut aikuiset, sopimukset ja säännöt luovat turvallisuutta lapsille. Lapset hyväksyvät omia persooniaan ja heillä on oikeudenmukaisesti keskenään samat velvollisuudet, säännöt ja oikeudet lasten ikätaso huomioonottaen. Hyvät käytöstavat ja muiden huomioiminen on vaatimus kaikille päiväkotia Savotassa. Ryhmän kasvatusvastuulliset asettavat rajat lapsille, valvovat heitä, ohjaavat heidän toimintaansa, puuttuvat kiusaamistilanteisiin sekä selvittävät tarvittaessa lasten riitoja yhdessä lasten kanssa. Päiväkodin myönteinen ilmapiiri ja henkilökunnan oma toiminta

ovat malleina lapsille. Myönteinen asenne työhön ja oman työn arvostaminen tuovat iloa arkeen. Huumori ja joustavuus auttavat jaksamaan työssä ja ylläpitämään keskinäistä yhteishenkeä. Avoin tiedonkulku edistää myönteistä ilmapiiriä. Huomiota kiinnitetään asioiden viestintätapaan ja perheiden ratkaisuja lapsia koskevissa asioissa kunnioitetaan. Toiminta-ajatuksen mukaan ilo, leikki ja turvallisuus luovat kaikille hyvän olon tunteen. Lasten leikkimisen ilon, motivaation ja haasteellisuuden ylläpitäminen ovat päiväkotia Savotassa keskeisiä tavoitteita. (Savotassa portaatti 2007, 4–6, 8.)

Kasvatustumppanuus päiväkotia Savotassa perustuu henkilökunnan ja vanhempien molemminpuoliseen rehellisyyteen ja kuuntelemiseen. Päivittäiset tapaamiset lasten vanhempien kanssa ovat tärkeitä. Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita pohditaan yhdessä vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tiedonkulku on yksi tärkeimmistä kasvatustumppanuuden sisällöistä, minkä myötä vanhempia rohkaistaan avoimeen keskusteluun lasta koskevissa asioissa. Kasvattajien tekemä realistinen arviointi tukee toiminnan suunnittelua ja tavoitteiden toteutumista. Henkilökunta arvioi muun muassa työyhteisön toimintatapoja sekä lasten arki-toimintoja, kuten leikkejä ja käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa. Arviointi edellyttää kasvattajalta havaintojen tekemistä ja tilanteiden dokumentointia. (Savotassa portaatti 2007, 22–23, 26.)

6.3 Produktion toteuttamisvaihe ja roolimme ohjaajina

Produktiomme toteutettiin syksyn 2011 harjoittelujaksollamme Työ, työyhteisöt ja johtaminen-opintokokonaisuudessa päiväkotia Savotassa järjestettävänä toimintatuokiona aikavälillä 26.9–15.11. Tuokioita pidettiin yhteensä kahdeksan kertaa, kerran viikossa kahdeksan viikon ajan. Yhden tuokion kesto oli noin 40–50 minuuttia päiväkotia Savotassa toiveista sekä lasten ikätasosta johtuvista edellytyksistä riippuen. Tuokiot järjestettiin päiväkodin tilavassa liikuntasalissa, ja käytössämme oli monipuolisia musiikki- ja liikuntavälineitä sekä materiaaleja. Työmenetelminä olivat muun muassa musiikki ja laulut, leikit, pelit sekä sadut. Joka

kerta tuokion aiheena oli eri maa, maanosa tai kulttuuri, johon tutustuttiin yhdessä toiminnallisoin keinoin. Valitut matkakohteet maailmanympärimatkallamme olivat maapallo vastapäivään kiertäen Suomi, Yhdysvallat, Brasilia, Afrikka, Australia, Kiina, Italia ja Venäjä.

Tuokiokerran sisältöhahmotelma:

- yhteinen aloituslaululeikki ("Matkalaulu" (Ohls 1973, 50), jossa säkeistöjen sanat muutettu vastaamaan matkakohteitamme ja niissä puhuttavia kieliä)
- kohdemaahan liittyvä leikki tai satu (taustalla musiikkia eri maista)
- opetuksellinen osuus kulloisestakin matkakohteesta
- kohdemaahan liittyvä musiikkituokio
- kohdemaahan liittyvä liikuntatuokio
 - kohdemaahan liittyvät musiikkituokio ja liikuntatuokio on myös mahdollista yhdistää musiikkiliikuntatuokioksi
- loppurentoutus

Ohjaajalta edellytetään varhaiskasvatustyössä mielenkiintoa, sitoutuneisuutta sekä herkkyyttä reagoida lasten tarpeisiin ja tunteisiin. Ne mahdollistavat hyvän ilmapiirin, jossa lapset voivat kokea osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Ohjaajan tulee tiedostaa lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen mahdollisuudet sekä kannustaa heitä omatoimisuuteen ja myös auttaa heitä tarpeen tullen. Ohjaaja myös välittää lapsille toiminnallaan ja omalla käytöksellään eri tieteenalojen tuottamaa tietoa sekä omaa kulttuuriperintöään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16–17.)

Tavoitteenamme oli kehittyä toiminnan ohjaajina sekä yksilö- että parityöskentelyssä. Kummallakin meistä oli jo aikaisempaa kokemusta päiväkotityöskentelystä ja lapsiryhmien ohjaamisesta, joten meillä oli hyvät valmiudet tuokioiden toteuttamiseen. Toimimme siten, että kumpikin oli tuokioissa vuorollaan niin sanotusti sekä pääohjaajana että apuohjaajana. Olimme jakaneet matkakohteet puoliksi ja kulloisenkin tuokiokerran pääohjaajalla oli päävastuu tuokion opetukselli-

sen sisällön suunnittelusta ja toteutuksesta. Koska toisella meistä on musiikillista ja toisella liikunnallista erityisosaamista, jaoimme tuokioihimme liittyvien musiikki- ja liikuntaosioden suunnittelun ja toteutuksen päävastuun sen mukaisesti. Ohjaajina pyrimme molemmat olemaan aktiivisesti mukana tuokioissa sekä tilaa antaen että toisiamme tukien, yhteisenä päämääränämmme onnistunut tuokio.

6.3.1 Suomi

Ensimmäiseen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja matkantekomme alkoi Suomesta. Kuljimme päiväkodin liikuntasaliin jonossa. Lapset kokoontuivat ensimmäiseksi katsomaan salin seinään kiinnittämäämme, suurta maailmankarttaa, josta etsimme yhdessä Suomen sijainnin. Asetimme Suomen päälle askartelemamme lentokoneen, joka kuvasti senhetkistä sijaintiamme. Nähdessään maailman kartan, lapset arvelivat jo tulevia matkakohteita, mutta kerroimme sen päivän asioiden koskevan vain Suomea.

Kokoonnuimme suurelle matolle ja kerroimme lapsille, mistä tuokioissamme on kyse ja miten maailmanmatkamme toteutuu. Kysyimme lapsilta, minkä näköinen on Suomen lippu ja näytimme heille pienen Suomen lipun, jonka olimme asettaneet salin ikkunalle. Sen jälkeen lapset värittivät omat Suomen liput tekemäämme valmiiseen lippupohjaan. Taustalla soi suomalaista klassista musiikkia. Värysten valmistuttua kerroimme, että tulemme joka tuokion alussa laulamaan kitaran säestyksellä ”Matkalaulun” (Ohls 1973, 50) ja leikkimään sen tahdissa erilaisia piirileikkejä. Uusi tuokio tuo mukanaan aina uuden matkakohteen lauluamme varten. Lauloimme laulua kahteen kertaan, jotta sanat jäisivät paremmin lasten mieleen.

Leikin jälkeen kokoonnuimme matolle ja pidimme lyhyen opetustuokion Suomeen liittyvistä asioista. Puhuimme muun muassa Suomen pääkaupungista, Helsingistä, sekä sen naapurikaupungeista. Lapset saivat kertoa, mitä muita kaupunkeja he tiesivät ja miten he ovat tutustuneet kyseisiin kaupunkeihin. Näy-

timme myös Suomen sijainnin karttapalloilta ja lapset tiesivät Ruotsin ja Viron olevan Suomen naapurimaita. Kerroimme, että Suomessa on paljon järviä ja metsää sekä selkeästi neljä eri vuodenaikaa, jotka kertosimme lasten kanssa. Lopuksi puhuimme Suomen kansalliseläimistä ja muista tutuista suomalaisista eläimistä.

Eläimistä puhumisen jälkeen lauloimme laulun ”Piippolan vaari” (i.a., 62), joka oli lapsille entuudestaan tuttu. Olimme käyneet edellisellä viikolla lasten kanssa retkellä läheisellä eläinfarmilla katsomassa maatilan eläimiä. Valitsimme lauluun retkellä nähtyjä eläimiä ja jokaiselle eläimelle oli nimetty oma rytmisoitin. Käyttämämme soittimet olivat triangeli, rytmikapulat, marakassit ja rytmimuna. Lauloimme kappaletta yhdessä kitaran säestyksellä ja lapset soittivat soittimiaan oman eläimensä kohdalla. Viimeisen säkeistön aikana kaikki lapset saivat soittaa soittimiaan yhdessä.

Keräsimme soittimet syrjään ja kerroimme lyhyesti Suomen urheilumenestyksistä. Lapset tiesivät Suomen voittaneen maailmanmestaruuden vuonna 2011 sekä jääkiekossa että salibandyssä, ja tuokion lopuksi pelasimme vielä sählyä. Kahdeksan lasta jaettiin kahteen neljän hengen joukkueeseen, jotka erotettiin toisistaan erivärisillä liiveillä. Lapset saivat selkeät peliohjeet ja peliä pelattiin noin kymmenen minuutin ajan. Pelin jälkeen lapset rauhoittuivat loppurentoutukseen makaamaan lattialle levitetyille patjoille, tuokion alussa soitetun suomalaisen klassisen musiikin soidessa taustalla. Näin tuokion alussa ja lopussa oli jotain yhteistä. Lapset pääsivät loppurentoutuksen ja vesilasillisen jälkeen takaisin omaan ryhmäänsä. Koko tuokio kesti noin 45 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme tekemiemme lomakkeiden avulla palautetta tuokiostamme sekä toisiltamme että lapsilta ja tuokiota seuranneelta arvioijalta. Lisäksi lapset kirjoittivat nimensä omiin passeihinsa, joihin he liimasivat tuokion aikana väritetyt Suomen liput.

6.3.2 Yhdysvallat

Toiseen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja kohde-
maamme oli Amerikan Yhdysvallat. Tuokion aluksi katsoimme tuttuun tapaan
maailmankarttaa ja siirsimme askartelemamme lentokoneen uuden matkakoh-
teemme kohdalle. Yksi tuokioomme osallistunut lapsi tiesi paljon matkakohtees-
tamme ja osasi englantia, koska toinen hänen vanhemmistaan oli kotoisin Yh-
dysvalloista.

Tällä kertaa emme olleet laittaneet lattialle suurta mattoa, jonka päällä lapset
voisivat istua, vaan olimme asettelleet lattialle kahdeksan eriväristä ja – muotois-
ta muovista muotopalaa, joiden päällä lasten tuli istua. Näin pyrimme rauhoitta-
maan heidän käytöstään ja ohjaamaan heidän huomiotaan paremmin meidän
kertomiimme ja tekemiimme asioihin. Aloitimme tuokion siten, että jokainen lap-
si sai piirtää paperille kuvan itsestään amerikkalaisen kansanmusiikin soidessa
taustalla. Kerroimme, että Yhdysvalloissa puhutaan englantia ja opetimme lap-
sille, kuinka englanniksi toivotetaan ”päivää”. Sen jälkeen lauloimme ensimmäi-
seltä tuokiokerralta tutun ”Matkalaulun”, johon kuului myös kävelyleikki ympäri
salia. Lauloimme laulusta kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Amerikkaan liit-
tyvillä sanoilla ja yhden, ensimmäiseen matkakohteeseemme Suomeen liittyvillä
sanoilla.

Leikin jälkeen lapset istuivat muotopaloilleen ja kerroimme heille asioita Yhdys-
valloista tulostamiemme kuvien ja mukanamme olleiden esineiden avulla. Näy-
timme lapsille Amerikan lipun, dollarin ja kuvan Vapaudenpatsaasta. Kerroim-
me, että Suomesta Yhdysvaltoihin on todella pitkä matka. Selitimme lapsille
myös aikaerosta kertoen, että silloin kun Suomessa on päivä, on Yhdysvalloissa
yö. Näytimme lisäksi Yhdysvaltojen sijainnin karttapalloilta, kerroimme maan
jakautuvan osavaltioihin ja mainitsimme nimeltä muutamia sen suurimpia kau-
punkeja. Sen jälkeen lauloimme uuden laulun ”Jos sull’ lysti on” (i.a., 58), joka
on amerikkalainen kansansävelmä, ja opettelimme siihen kuuluvan leikin.

Lopun liikuntatuokiota varten olimme muokanneet aikaisemman ryhmän saliin tekemää, erilaisista patjoista ja jumppalaitteista koostuvaa ympyränmuotoista rataa siten, että se vastasi tekemäämme suunnitelmaa. Lapset kiersivät rataa ja kun he olivat kiertäneet sen kaksi kertaa, annoimme jokaiselle lapselle mukaan pienen pallon, jota heidän tuli kuljettaa mukanaan ja yrittää kukin vuorollaan heittää radan lopussa olevaan koripallokoriin. Koripallopelin kautta saimme yhdistettyä liikuntatuokion suosittuun amerikkalaiseen urheilulajiin. Lapset kiersivät rataa noin kymmenen minuutin ajan. Tuokio päättyi loppurentoutukseen, jonka jälkeen lapset saivat lasilliset vettä juotavakseen. Koko tuokio kesti noin 40 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passeihinsa kaksi tuokion aiheeseen liittyvää tarraa.

6.3.3 Brasilia

Kolmanteen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kuusi lasta ja kohde- maamme oli Brasilia. Jo tutuksi tulleen jonokävelyn jälkeen tutkimme jälleen maailman karttaa ja etsimme uuden matkakohteemme kartalta. Lapset muistivat hyvin kaksi aikaisempaa matkakohdettamme. Brasilian löytäminen kartalta oli kuitenkin lapsille haasteellista, joten asetimme askartelemamme lentokoneen Brasilian kohdalle kuvastamaan senhetkistä matkakohdettamme.

Kokoonnuimme muotopalojen päälle ja opetimme lapsille, kuinka Brasiliassa toivotetaan ”päivää” portugalin kielellä. Tämän jälkeen lauloimme tuttuun tapaan ”Matkalaulun” ja leikimme sitä sekä piirimuodostelmassa että vaeltaen ympäri salia. Lauloimme kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Brasiliaan liittyvillä sanoilla ja yhden, edelliseen matkakohteeseemme Amerikkaan liittyvillä sanoilla. Leikin jälkeen tanssimme piirissä sambamusiikin tahdissa käsiä heilutellen ja lanteita liikutellen, ja lapset saivat käsiinsä värikkäät huivit. Vuorotellen lapset saivat mennä piirin keskelle yksi kerrallaan näyttämään oman tanssiliikkeensä. Aina yhden lapsen mennessä keskelle muut pysähtyivät odottamaan toistettavaa tanssiliikettä.

Piiritanssin jälkeen lapset istuivat muotopaloilleen ja kerroimme heille asioita Brasiliasta tulostamiemme kuvien ja mukanamme olleiden esineiden avulla. Lapsilla oli lämmin, ja kerroimme Brasiliassakin olevan aina lämmin. Näytimme tulostamiemme valokuvia, joissa oli tukaani, sambaryhmä sekä Amazon-joki sademetsineen ja keskustelimme niistä. Näytimme myös Brasilian lipun sekä brasilialaisen rahan. Kerroimme Brasilian olevan Etelä-Amerikan suurin valtio sekä maailman viidenneksi suurin valtio ja että Brasilian pääkaupungin nimi on myös Brasilia. Lisäksi kerroimme Brasiliassa olevan ikuinen kesä, ja lapset tiesivätkin, että Brasiliassa ei esimerkiksi koskaan sada lunta. Näytimme Brasilian sijainnin lapsille myös karttapallolta.

Lapset olivat hieman levottomia opetustuokion aikana, mutta soittimien esiin ottaminen sai heidät rauhoittumaan ja he keskittyivät uusiin soittimiin ja siihen, miten kyseistä soitinta soitetaan. Käyttämämme soittimet olivat marakassit, cabasa, putkipenaali, guiro, bongorummut ja rytmikapulat. Jokainen lapsi sai käteensä oman soittimen ja kerroimme kyseisten soittimien olevan tyypillisiä brasilialaisessa musiikissa käytettäviä soittimia. Jokaisella lapsella oli allaan erivärinen tai – muotoinen muotopala. Laitoimme taustalle soimaan brasilialaista musiikkia ja kerroimme, että vain silloin saa kukin soittaa omaa soitinta, kun me nostamme ilmaan vastaavanlaisen muotopalan. Aluksi jokainen lapsi sai soittaa yksin omaa soitinta, mutta myöhemmin nostimme useita muotopaloja samanaikaisesti, jotta useita soittimia soitettaisiin samanaikaisesti. Lopuksi kaikki muotopalat olivat ylhäällä ja kaikki lapset saivat soittaa soittimiaan yhtäaikaaisesti.

Soittamisen jälkeen kysyimme lapsilta, että tietävätkö he mitä urheilulajia Brasiliassa eniten pelataan. Yksi lapsista tiesi lajin olevan jalkapallo. Kuusi lasta jaettiin kahteen kolmen hengen joukkueeseen, jotka erotettiin toisistaan erivärisillä liiveillä. Lapset saivat pelata jalkapalloa noin kymmenen minuutin ajan. Pelin aikana kertosimme jalkapallon sääntöjä kertoen esimerkiksi, että palloa ei saa ottaa käteen kukaan muu paitsi maalivahti. Pelin jälkeen lapset saivat vesilasilliset tuokion päätteeksi. Koko tuokio kesti noin 40 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme

kaikilta asianosaisilta. Lapset saivat valita passeihinsa kaksi tarraa brasilialaisista linnuista.

6.3.4 Afrikka

Neljänteen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja matkakohteemme oli koko Afrikan maanosa. Tuokion alussa etsimme tuttuun tapaan uuden matkakohteemme maailmankartalta ja asetimme askartelemamme lentokoneen Afrikan kohdalle. Kerroimme lapsille, että Afrikka ei ole yksittäinen maa vaan todella suuri maanosa, joka koostuu kymmenistä valtioista.

Pyrimme entisestään rauhoittamaan lapsia sekä ohjaamaan heidän huomiotaan ja keskittymistään meidän tekemiimme ja kertomiimme asioihin, joten olimme asetelleet lattialle etukäteen kahdeksan nimikoitua muotopalaa. Lasten istumapaikkojen ja vierustovereiden määräämisen avulla pystyimme paremmin vaikuttamaan siihen, etteivät lapset häiritsisi toisten keskittymistä ja tuokion kulkua. Lasten istuuduttua nimikoiduille muotopaloilleen kerroimme, että yksi monista Afrikassa puhuttavista kielistä on somalin kieli ja opetimme lapsille, kuinka somalin kielellä toivotetaan ”päivää”. Sen jälkeen leikimme ja lauloimme tutusta ”Matkalaulusta” kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Afrikkaan liittyvillä sanoilla ja yhden, edelliseen matkakohteeseemme Brasiliaan liittyvillä sanoilla. Leikin jälkeen lapset istuutuivat takaisin muotopaloilleen ja kerroimme heille muukanamme olleiden kuvien ja esineiden avulla asioita Afrikasta. Näytimme lapsille leluja tyypillisistä afrikkalaisista eläimistä, kuten norsu, leijona, kirahvi ja seepra, joita lapset tunnistivat. Näytimme lapsille myös tulostamiamme kuvia muun muassa sademetsistä ja pyramideista. Yhdessä kuvassa joukko afrikkalaisia naisia kantoi aavikolla päidensä päällä vesikanistereita ja kerroimme lapsille, kuinka Afrikassa on paljon köyhyyttä ja monet ihmiset joutuvat elämään vaikeissa oloissa.

Kuvista keskustelemisen jälkeen lapset saivat itsekin harjoitella tasapainottelua kävellen taustalla soivan afrikkalaisen musiikin tahdissa hernepussit päidensä

päällä. Aina, kun musiikki katkesi, oli lasten pysähdyttävä eivätkä he saaneet pitää hernepusseista kiinni käsillään. Kun lapset istuivat tasapainottelun jälkeen takaisin muotopaloilleen, otimme esiin afrikkalaisen käsinuken. Käsinuken avulla opetimme lapsille, kuinka somalin kielellä kysytään toiselta ”Mikä sinun nimesi on?” ja lapset saivat kukin vuorollaan kertoa oman nimensä nukelle. Sen jälkeen opettelimme uuden laululeikin ”Elefanttimarssi” (i.a., 44), jossa puolet lapsista käveli jonossa toisten lasten soittaessa rytmiä afrikkalaisilla rummuilla. Laulun aikana soittajat ja kävelijät vaihtoivat paikkoja siten, että kaikki saivat sekä soittaa että kävellä.

Lopun liikuntatuokiona oli salissa valmiina olevasta jumpparadasta muokkamaamme viidakkotyylinen seikkailurata, jossa lasten tuli mennä erilaisten esteiden yli ja ali, tasapainoilla kapeilla penkeillä sekä väistellä lattialla olevia ”myrkyllisiä” hernepusseja. Lapset kiersivät rataa noin kymmenen minuutin ajan ja saivat lopuksi vesilasilliset juotavakseen. Koko tuokio kesti noin 45 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passeihinsa kaksi tarraa afrikkalaisista eläimistä.

6.3.5 Australia

Viidenteen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja kohdemaamme oli Australia. Kertasimme kaikki aikaisemmat matkakohteemme ja etsimme Australian maailmankartalta asettaen askartelemamme lentokoneen sen kohdalle. Lapset istuivat nimikoiduille muotopaloilleen ja tuokio alkoi lasten kuunnellessa lukemamme opettavaisen, australialaisen eläinsadun australialaisen aboriginaalimusiikin soidessa taustalla. Sadun jälkeen kerroimme lapsille, että australialaiset puhuvat englannin kieltä omalla ”murteellaan” ja opetimme heille, miten australialaiset toivottavat toisilleen ”päivää”. Lauloimme tuttuun tapaan leikkimästä ”Matkalaulusta” kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Australiaan liittyvillä sanoilla ja yhden, edelliseen matkakohteeseemme Afrikkaan liittyvillä sanoilla.

Laulun jälkeen lapset istuivat takaisin muotopaloilleen ja kerroimme heille mu-kanamme olleiden kuvien ja esineiden avulla asioita Australiasta. Kerroimme, että Australia on Suomeen nähden aivan toisella puolella maapalloa ja että sil-loin, kun Suomessa on kesä, Australiassa on talvi. Näytimme lapsille Australian sijainnin suhteessa Suomeen myös karttapalloilta. Kerroimme, että Australiassa on varsinkin kesäisin todella kuuma ja näytimme tulostamiamme kuvia sekä Australian sademetsistä että aavikoista. Kerroimme myös, että koska Australia on saari, siellä on täysin omalaatuinen eläimistö ja näytimme kuvia kenguruista ja koalakarhuista. Näytimme lapsille myös Australian lipun, oikean bumerangin ja australialaisen rahan.

Sen jälkeen siirryimme tuokiomme liikunnalliseen osuuteen, joka alkoi uuden ”Maa, meri, laiva”-leikin opettelulla. Värit kuuluivat päiväkotiryhmän lokakuun teemaan, joten leikissä eriväriset muotopalat esittivät maata, merta ja laivaa. Meidän antaessa ohjeita, tuli lasten juosta vastaavaan kohteeseen sitä kuvaa-van värin mukaisesti. Lopuksi pelasimme vielä australialaisesta jalkapallosta mallia ottanutta pallopeleä, jossa lapset jaettiin kahteen joukkueeseen ja he yrit-tivät tehdä maaleja palloa heittämällä. Pallopeleä pelattiin noin kymmenen mi-nuuttia. Tuokion lopuksi lapset saivat vielä värittää aikaisemmalla kerralla piir-tämänsä omakuvat ja saivat vesilasilliset juotavakseen. Koko tuokio kesti noin 45 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passeihinsa kaksi tarraa australialaisista eläimistä.

6.3.6 Kiina

Kuudenteen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja koh-demaamme oli Kiina. Yksi tuokioomme osallistunut lapsi puhui itse manda-riinikiinaa, koska hänen vanhempansa olivat kotoisin Kiinasta. Lapsen van-hemmat toivat tuokioomme myös paljon kiinalaisia esineitä, kuten kirjoja, leluja ja pelejä, joita saimme näyttää lapsille. Kertasimme maailmankarttaa katsomalla

aikaisemmat matkakohteemme ja asetimme askartelemamme lentokoneen Kiinan kohdalle uuden matkakohteemme merkiksi.

Lapset istuivat nimikoiduille muotopaloilleen ja kiinalaisen musiikin soudessa taustalla luimme heille opettavaisen, kiinalaisen sadun. Sen jälkeen opetimme lapsille, kuinka kiinaksi toivotetaan ”päivää”. ”Matkalaulun” leikimme piirissä laulamalla kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Kiinaan liittyvillä sanoilla ja yhden, edelliseen matkakohteeseemme Australiaan liittyvillä sanoilla. Laulun jälkeen kerroimme lapsille mukanamme olleiden esineiden ja kuvien avulla asioita Kiinasta. Kerroimme, että Kiinassa on todella paljon ihmisiä ja näytimme Kiinan sijainnin lapsille vielä karttapallolta. Kerroimme, että kiinalainen kirjoitusjärjestelmä ei perustu meille tuttuihin kirjaimiin vaan tuhansiin eri asioita tarkoittaviin merkkeihin, joita myös näytimme lapsille kiinankielisistä kirjoista. Kerroimme, että Kiinassa syödään paljon riisiä ja näytimme lapsille oikeat syömäpuikot, joiden pitelyä kaikki saivat harjoitella. Näytimme lapsille vielä Kiinan lipun ja kuvan Kiinan muurista. Sen jälkeen opetimme lapsille uuden laulun, kiinalaisen kansansävelmän ”Hoang-Ho-joella” (i.a., 124), johon kuului myös laulun sanoja mukaileva viittomaleikki.

Koska voimistelu on Kiinassa suosittu liikuntamuoto, olimme rakentaneet lopun liikuntatuokiota varten saliin voimisteluradan, jossa käytimme patjoja, voimisteluhenkkeitä, kiipeilyköysiä ja trampoliinia. Lapset kiersivät rataa noin kymmenen minuutin ajan ja saivat lopuksi lasilliset vettä. Koko tuokio kesti noin 50 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passihinsa yhden kiinalaisen merkin sekä kuvan meidän heille esittelemistä kiinalaisista eläinhoroskooppimerkeistä.

6.3.7 Italia

Toiseksi viimeiseen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui kahdeksan lasta ja kohdemaamme oli Italia. Yksi tuokioomme osallistuvista lapsista puhui äidin-

kielenään italiaa, koska hänen vanhempansa olivat kotoisin Italiasta. Kävelimme jonossa tarkastelemaan maailman karttaa ja uuden matkakohteen lisäksi kertosimme järjestyksessä kaikki aikaisemmat matkakohteemme kartalta. Kerroimme matkan olevan jo loppusuoralla ja siksi meidän oli palattava Aasiasta takaisin keskelle Eurooppaa ja lähelle Suomea.

Opetimme lapsille, kuinka italiaksi toivotetaan ”päivää”, minkä jälkeen ohjasimme lapset yksitellen piiriin leikkimään ja laulamaan ”Matkalaulua”. Leikitavaksi oli vakiintunut sekä piirimuodostelman että vapaan vaeltelun yhdistelmä. Lauloimme kolme säkeistöä, joista kaksi uusilla, Italiaan liittyvillä sanoilla ja yhden, edelliseen matkakohteeseemme Kiinaan liittyvillä sanoilla. Sen jälkeen kerroimme lapsille mukana olleiden kuvien ja esineiden avulla asioita Italiasta. Näytimme kuvia Pisan kaltevasta tornista, Colosseumista, Venetsian kanaalista sekä pizzasta. Hahmotimme lapsille Italian olevan saappaan muotoinen maa valokuvalla, jossa oli vierekkäin saapas ja karttakuva Italiasta. Kerroimme Italian pääkaupungin olevan Rooma ja että Italiassa käytetään samaa valuuttaa kuin Suomessa, eli euroa. Näytimme lapsille Italian sijainnin myös karttapallolta.

Seuraavaksi opettelimme lasten kanssa uuden laulun ”Sirkusparaati” (i.a., 45), joka on italialainen kansansävelmä. Laulu oli lapsille vieras, mutta kehitimme laulun aikana leikin, jonka avulla uuden laulun sanat jäivät paremmin lasten mieleen. Lauloimme kaksisäkeistöistä laulua yhteensä kolme kertaa. Uuden laulun jälkeen otimme tutut rytmisoittimet esiin ja kehitimme niiden avulla rytmileikin. Taustamusiikkina soi italialaista musiikkia ja asetimme yhdeksän soitinta lattialle. Lapset ottivat soittimen käteensä ja soittivat sitä niin kauan, kunnes taustalla soiva musiikki pysähtyi. Musiikin pysähtyessään lasten tuli asettaa soittamansa soitin lattialle ja etsiä itselleen uusi soitin.

Leikin jälkeen siirryimme liikuntaosioon kertomalla Italian menestyvän hyvin erilaisissa pallopeleissä. Pallot kuuluivat päiväkotiryhmän marraskuun teemaan, joten pelasimme tuokion loppuksi lasten kanssa polttopalloa. Osalle lapsista peli oli entuudestaan tuttu ja osalle peli oli täysin uusi. Kerroimme lapsille pelin säännöt ja ohjasimme heitä heittämään toisia lapsia pehmopallolla jalkoihin.

Pallon osuessa jotain lasta jalkaan, hän jää pallon heittäjäksi, joka yrittää jälleen osua pallolla muihin lapsiin. Neuvoimme pelin aikana lapsia siitä, ketä lasta voisi seuraavaksi yrittää heittää pallolla. Koko tuokio kesti noin 45 minuuttia ja lapset saivat tuokion lopuksi vesilasilliset juotavakseen. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passeihinsa kaksi tuokion aiheeseen liittyvää tarraa.

6.3.8 Venäjä

Viimeiseen maailmanmatkaaja-tuokioomme osallistui vain viisi lasta ja kohde-
maamme oli Venäjä. Kerroimme lapsille tämän olevan viimeinen tuokio yhteisel-
lä maailmanmatkallamme. Kävelimme jonossa tarkastelemaan maailman kart-
taa ja etsimme sieltä maailman suurimman maan, joka sijaitsee lähellä Suo-
mea. Lapset löysivät maan kartalta, mutta sen tunnistaminen Venäjäksi oli
haasteellista.

Taustamusiikkina soi venäläistä musiikkia ja luimme samalla venäläisen sadun.
Opetimme lapsille, kuinka venäjäksi toivotetaan ”päivää”, minkä jälkeen oh-
jasimme lapset piiriin leikkimään ja laulamaan ”Matkalaulua”. Viimeisellä kerral-
la leikimme laulua niin, että uuden maan lisäksi kertosimme kaikki aikaisemmat
matkakohteet ja toivotimme toisillemme ”päivää” niissä opettelemillamme kielil-
lä. Sen jälkeen kerroimme lapsille mukanamme olleiden kuvien ja esineiden
avulla asioita Venäjästä. Näytimme kuvia lumisesta Siperiasta, Moskovan pu-
naisesta torista, venäjänkielen aakkosista sekä Venäjän kansalliseläimestä kar-
husta. Valokuvista syntyi keskustelua ja lapset tunnistivat esimerkiksi ortodoksi-
sen kirkon. Näytimme lapsille Venäjän sijainnin myös karttapalloilta.

Seuraavaksi näytimme lapsille perinteistä venäläistä lelua, eli maatuska-
nukkea. Lapsista oli hauskaa, kun maatuska-nuken alta paljastui aina uusi sa-
manlainen, mutta pienempi nukke. Lapset saivat vuorotellen myös itse availa ja
sulkea nukkea. Tämän jälkeen siirryimme liikuntaosioon. Katsoimme ikkunasta

ulos ja totesimme, että ulkona ei ole tarpeeksi lunta tai jäätä, että voisimme luis-tella tai hiihtää, mitkä ovat tyypillisiä urheilulajeja Venäjällä. Päätimme jäädä sisälle leikkimään palloilla, sillä se kuului yhä päiväkotiryhmän marraskuun pal-lo-teemaan. Lapset tekivät pareittain ohjeistamiamme asioita. Ensiksi lapset istuivat ja vierittivät palloa maata pitkin edestakaisin parilleen. Seuraavaksi lap-set heittivät istuallaan pallon toiselle pienen pompun kautta. Sen jälkeen lapset nousivat ylös ja potkaisivat hiljaa pallon parilleen, pari otti pallon käsillään kiinni, asetti sen maahan ja potkasi pallon takaisin parilleen. Lopuksi lapset saivat heitellä palloa ilmassa parinsa kanssa.

Palloheittelyn jälkeen ohjasimme lapset kartan läheisyyteen katsomaan heidän piirtämiään omakuvia. Näytimme jokaisen maailmanmatkaajan itse piirtämänsä omakuvan. Puhuimme lasten kanssa siitä, että kaikki lapset ovat erinäköisiä ja erilaisia, vaikka olisimmekin samassa päiväkotiryhmässä. Kerroimme lapsille, että toisella puolella maapalloa olevat lapset käyvät myös päiväkodeissa, ja ne lapset voivat näyttää hyvin erilaisilta suomalaisiin lapsiin verrattuna. Lapset voi-vat olla eri-ikäisiä ja -näköisiä, mutta silti kaikki lapset ovat samanarvoisia ja kaikkien kanssa voi olla hyviä ystäviä. Tämän jälkeen kiersimme salin ympäri samalla kertoen, että halusimme vielä matkamme päätteeksi palata Venäjältä takaisin kotiin ja Suomeen. Kiitimme lapsia yhteisestä maailmanmatkasta ja lapset saivat mandariinit sekä vesilasilliset. Tuokio kesti noin 40 minuuttia. Tuokion jälkeen täytimme arviointilomakkeet ja saimme totuttuun tapaan palautetta tuokiostamme kaikilta asianosaisilta. Lopuksi lapset saivat valita passeihinsa kaksi tuokioon liittyvää nalle-tarraa. Lapset saivat passinsa ja piirtämänsä oma-kuvan itselleen muistoksi maailmanmatkastamme harjoittelumme viimeisenä päivänä.

6.4 Prosessista saatu palaute

Keräsimme palautetta tuokioista, jokaisen tuokiokerran jälkeen, tekemiemme palautelomakkeiden avulla. Lapset täyttivät palautelomakkeen (Liite 2), jossa heidän oma mielipiteensä kulloisestakin tuokioista kävi ilmi erilaisten hy-

miönaamojen värittämissä kautta. Jokaisella tuokiokerralla oli mukana vaihtuva arvioija, päiväkodissa työskentelevä lastentarhanopettaja, joka antoi kirjallista palautetta tuokioistamme päiväkodin henkilökunnalle tehdyn palautelomakkeen (Liite 3) avulla. Jokaisen tuokiokerran jälkeisenä päivänä kävimme kulloisenkin arvioijan kanssa noin 30 minuuttia kestäneen palautekeskustelun, jossa käytiin läpi arvioijan esittämät kommentit ja kehitysideat seuraavia tuokioita silmälläpitäen.

Koimme, että palautteen kerääminen hymiönaamojen avulla vastasi lasten ikätason mukaisia taitoja. Joillekin 4–5-vuotiaille lapsille omien ajatusten ilmaiseminen sanallisesti saattoi olla haasteellista, joten hymiönaamojen kautta kaikki lapset pystyivät helpommin ilmaisemaan omat mielipiteensä tuokioista. Auttoimme lapsia värittämään palautelomakkeensa ja kyselimme heiltä samalla, mitä mieltä he olivat tuokioista ja niiden sisällöistä. Koimme, että tekemämme lomakkeen avulla kirjallisen palautteen kerääminen päiväkodin henkilökunnalta oli hyvä menetelmä, koska saimme sen kautta monipuolista ja avointa palautetta tuokioiden sisällöistä ja omasta toiminnastamme. Valmiiden kysymysten kautta kaikki arvioijat osasivat kertoa missä asioissa onnistuimme hyvin ja myös missä asioissa olisi ollut vielä parantamisen varaa. Lisäksi arvioijat saivat kirjoittaa lomakkeisiin omin sanoin yleistä palautetta tuokioiden toteutuksesta.

Suomi-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että maailmanympärimatkamme aloitus oli onnistunut ja selkeä. Kuitenkin tuokiossa oli vielä kehitettävää, koska tilanne oli lapsille uusi ja he olivat tuokion aikana varsin levottomia. Lasten ohjaaminen oli siitakin syystä haastavaa, että lapset olivat meille ja me olimme lapsille vielä suhteellisen vieraita. Saimme palautetta siitä, että olisimme voineet käyttää tuokiossa matkakohteeseen liittyviä kuvia havainnollistamisen välineenä. Saimme myös ohjeita siihen, miten pystyisimme tulevilla tuokiokerroilla paremmin ohjaamaan lasten keskittymistä ja puhumista sekä rauhoittamaan heidän käyttäytymistään.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Suomi-tuokio oli onnistunut, ja he pitivät yleisesti tuokion sisällöstä. Koska ensimmäinen matkakohde oli Suomi, kerto-

mamme asiat olivat monelle lapsista entuudestaan tuttuja, ja he myös itse kertoivat innostuneesti omia Suomi-aiheisia tarinoitaan. Lapset pitivät myös tuokiomme lauluista ja siitä, että he saivat itse soittaa rytmisoittimia. Sählyn pelaaminen koettiin myös hauskaksi ja se sujui hyvin, koska peli oli lapsille entuudestaan tuttu.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Suomi-tuokiosta:

- *Oli kivaa.*
- *En oppinut mitään, koska tiesin Suomesta kaiken.*
- *Mennäänkö seuraavaksi Thaimaaseen?*

Yhdysvallat-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että olimme ottaneet hyvin huomioon edellisestä kerrasta saamamme palautteen ja tehneet tuokion järjestämiseen sen mukaisia muutoksia. Muotopalojen käyttö lasten istuinalustoina oli hyvä ratkaisu ja se rauhoitti lapsia keskittymään tuokioon aikaisempaa paremmin. Lisäksi matkakohteeseen liittyvien valokuvien käyttö toimi hyvin kertomiemme asioiden havainnollistamisen välineenä. Saimme palautetta siitä, että meidän tulisi miettiä, miten saisimme tulevilla tuokiokerroilla tietyt lapset keskittymään paremmin myös toisten lasten kertomiin asioihin. Saimme myös ideoita siihen, miten voisimme entistä paremmin kertoa tuokioistamme lasten vanhemmille.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Yhdysvallat-tuokio oli parempi kuin edellisen viikon Suomi-tuokio. Matkakohteena Yhdysvallat oli osalle lapsista suhteellisen tuttu ja kaikki kertomamme asiat eivät olleet heille täysin vieraita. Laulut ja leikit sujuivat lapsilta hyvin, ja ensimmäiseltä kerralta tuttu ”Matkalaulu” onnistui uusillakin sanoilla. Rakentamamme rata oli lapsista mieluisa, vaikka oman vuoron odottaminen oli osalle lapsista haasteellista.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Yhdysvallat-tuokiosta:

- *Mulla oli tosi kivaa.*
- *Kun lensin lentokoneella Amerikkaan, oli pitkä matka.*
- *Tiedän, miltä dollari näyttää.*

Brasilia-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että tuokio oli suunniteltu hyvin ja siinä oli paljon toimintaa, joten lasten ei tarvinnut istua vain paikoillaan. Eriväristen muotopalojen käyttöä rytmisoitinharjoituksessa pidettiin hyvänä keinona ohjailta lasten tekemistä. Matkakohteeseen liittyvät kuvat ja materiaalit olivat hyviä, mutta saimme myös palautetta siitä, että niitä voisi olla hieman vähemmän. Saimme myös kehuja siitä, että jalkapallo lajina sopi erityisen hyvin sekä matkakohteeseemme että ryhmän lasten ikätasoon. Vaikka lapsiryhmän ohjaustaidoissamme olisi vielä kehitettävää, sujui tuokion ohjaaminen jo kohtalaisen hyvin, koska lapset alkoivat olla meille tuttuja.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Brasilia-tuokiosta jäi hyvä mieli. Matkakohteeseen liittyvät valokuvat ja esineet olivat myös lapsista kiinnostavia. Lapset pitivät siitä, että he saivat itse leikkiä, laulaa ja soittaa erilaisia soittimia. Jalkapallon pelaaminen oli lapsista hauskaa ja peli sujui hyvässä hengessä.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Brasilia-tuokiosta:

- *Saako soittaa soittimia?*
- *Toi on Amazon-joki!*
- *Pelataan jalkapalloa!*

Afrikka-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että olimme valinneet hyvin matkakohteeksi koko Afrikan maanosan, koska lasten on helpompi ymmärtää se omana kokonaisuutenaan. Positiivista palautetta saimme myös lapsille nimettyjen muotopalojen käytöstä, jonka avulla pystyimme vaikuttamaan lasten istumajärjestykseen ja ohjaamaan heidän kes-

kittymistään siten, että he eivät häiritsisi toisia tuokion aikana. Vuorovaikutuksemme lasten kanssa oli hyvää, mutta olisimme voineet edetä asioissa hieman rauhallisemmin ja pysähtyä kuuntelemaan enemmän myös lasten ajatuksia.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Afrikka-tuokio oli mukava, koska siinä sai laulaa, leikkiä ja tunnistaa eläimiä. Aiheeseen hyvin liittyvät kuvat ja esineet auttoivat asioiden kertomista lapsille ja heistä oli hauskaa itsekin kokeilla esimerkiksi esineiden pään päällä tasapainottelua. Hauskaa oli myös vieraan kielen opettelu käsinuken avulla. Lapset pitivät myös afrikkalaisten rumpujen soittamisesta ja elefanttileikistä. Viidakkoaiheinen seikkailurata oli lasten mielestä hieno.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Afrikka-tuokiosta:

- *Toi on norsu. Ja toi on seepra.*
- *Käsinukke oli hassu.*
- *Rummun soittaminen oli kivaa.*

Australia-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että tuokion ohjaaminen sujui meiltä jo jokseenkin rutiininomaisesti ja varmasti alusta alkaen. Myös vuorovaikutustaitomme olivat parantuneet edelliseltä kerralta ja otimme lapset hyvin huomioon. Olimme hyödyntäneet tuokion suunnittelussa hyvin aikaisempaa tietoa ja jopa käytännön kokemuksia kohdemaasta, joka rikastutti tuokiota entisestään. Saimme palautetta siitä, että meidän tulisi miettiä jatkossa, kuinka puuttua siihen, jos joku lapsista häiritsee muiden keskittymistä.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Australia-tuokiossa oli erityisen hauskaa ”Maa, meri, laiva”-leikki, joka sujui todella hyvin lasten kannustaessa toisiaan. Matkakohteeseen liittyvät kuvat ja erityisesti aidot australialaiset esineet olivat lapsista kiinnostavia. Suunnittelemamme pallopelejä osoittautui osalle lapsista liian haasteelliseksi. Osa lapsista turhautuikin hieman ja siten kiinnostus peliä kohtaan laski.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Australia-tuokiosta:

- *Australia on tosi kaukana.*
- *Saako heittää bumerangia?*
- *En osannut australialaista pallopelejä.*

Kiina-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että olimme käyttäneet tuokion suunnittelussa hyvin hyödyksi yhden lapsen vanhemmilta saamiamme kiinalaisia leluja, kirjoja ja esineitä. Toisaalta saimme palautetta myös siitä, että koska kerroimme niin paljon asioita, oli tuokio kestoltaan hieman liian pitkä. Matkakohde kiinnosti kaikkia erityisesti siksi, koska ryhmän kiinalaistaustainen lapsi kertoi muille omia kokemuksiaan Kiinasta. Tuokio sujui kaikin puolin hyvin, mutta viimeisillä kerroilla meidän tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota varsinkin vauhdikkaimmissa leikeissä lasten turvallisuuteen, oikeaan vaatetukseen ja välineiden oikeaoppiseen käyttöön.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Kiina-tuokiosta jäi mieleen monia uusia asioita. Erityisesti aidot kiinalaiset esineet kuvien lisäksi kiinnostivat lapsia ja toivat tuokion toteutukseen paljon erilaista sisältöä. Kiinalainen musiikki oli lapsista hienoa ja he innostuivat myös keksimään uuteen jokilauluun oman viittomaleikin. Lapsista oli hauskaa, kun tuokion liikuntaradassa oli ensimmäistä kertaa käytössä kiipeilyköydet, renkaat sekä trampoliini.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Kiina-tuokiosta:

- *Oon syönyt puikoilla.*
- *Päivää on kiinaksi ”Ni Hao”.*
- *Näkyykö Kiinan muuri avaruudesta asti?*

Italia-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta positiivista palautetta siitä, että olimme valinneet kyseisen matkakohteen sen vuoksi, että yksi ryhmän lapsista oli italialaistaustainen. Tässä vaiheessa opinnäytetyöprosessiamme tuokiot myös sujuivat jo tietyllä rutiinilla ja ohjaamisemme oli varmaa.

Lapset olivat jo meille hyvin tuttuja ja he keskittyivät kuuntelemaan kertomiamme asioita. Tuokiossa oli saamamme palautteen mukaan hyvää matkakohteeseen liittyvät kuvat, joista osa oli lapsille entuudestaan tuttuja. Saimme positiivista palautetta myös musiikin ja liikunnan kekseliäästä yhdistämisestä. Toisaalta tuokiossamme oli kuitenkin jälleen hieman liikaa asiaa, ja meidän olisi edelleen hyvä miettiä sisältöjen tiivistämistä.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Italia-tuokio oli mukava ja erityisen hauskaa oli soitinleikin leikkiminen. Lapset lauloivat tuttua laulua innostuneesti ja opettelivat mielellään myös uuden laulun, kehittäen siihen itse oman leikin. Lapset innostuivat myös polttopallon pelaamisesta, vaikka kaikki eivät täysin ymmärtäneetkään pelin sääntöjä. Osa näyttämistämme kuvista oli lapsille entuudestaan tuttuja ja he tiesivät Italiasta erilaisia asioita, joita he kertoivat mielellään myös muille.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Italia-tuokiosta:

- *Italia on kuin saapas.*
- *Italiassa sanotaan "ciao".*
- *Tykkään pizzasta.*

Venäjä-tuokiosta saimme sitä arvioineelta lastentarhanopettajalta palautetta siitä, että lasten ohjaaminen tuokioissa sekä ryhmänhallintataidot olivat parantuneet koko opinnäytetyöprosessin aikana. Kykenimme selkeän ohjeistuksen antamisen lisäksi myös lasten vuorovaikutukselliseen kuulemiseen. Näin opinnäytetyöprosessimme loppuvaiheessa lapset tiesivät jo, minkälaista käyttäytymistä me heiltä odotimme. Tuokiomme sisällölliset asiat olivat lasten ikätasoon nähden sopivia ja myös tarpeeksi haasteellisia. Saimme myös ohjeita siihen, että meidän tulisi tulevaisuudessa oppia edelleen rajaamaan lapsille opetettävien asioiden määrää yhdellä kertaa.

Lapsilta saadun palautteen mukaan Venäjä-tuokiossa oli hauskaa tutkia Maataska-nukke. Matkakohteeseen liittyvät kuvat auttoivat lapsia myös kertomaan

omia mielikuviaan Venäjästä. Lisäksi puhuminen lasten erilaisuudesta kiinnosti lapsia. Lasten mielestä jokaisella tuokiokerralla laulamaamme ”Matkalaulua” oli yhä mukava laulaa. Lapset pitivät myös pallojen vierittämisestä, heittämisestä sekä potkimisesta.

Lasten mielipiteitä ja kommentteja Venäjä-tuokiosta:

- *Olen käynyt ortodoksisessa kirkossa.*
- *Mäki haluan kattoa tota nukkea.*
- *Oli kiva maailmanympärimatka.*

Kaiken kaikkiaan tuokiot olivat niitä arvioineiden päiväkodin työntekijöiden sekä niihin osallistuneiden lasten mielestä hyvin onnistuneita. Saimme arvioijilta erityisen positiivista palautetta siitä, että osasimme hyödyntää aikaisemmilta tuokioerroilta saamaamme palautetta seuraavien tuokioiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Kehityimme tuokioiden aikana myös entisestään lapsiryhmän hallinta- ja ohjaustaidoissamme, ja työskentelymme nähtiin paranevan varsinkin opinnäytetyöprosessimme loppua kohden. Lapsiryhmän hallinnassa ja ohjaamisessa on kuitenkin aina omat, erilaiset haasteensa, ja niihin liittyvät taitomme ovatkin jatkuvan kehityksen kohteena. Tuokioiden selkeää rakennetta, suunnittelua ja lapsia innostavaa sisältöä keuhuttiin, ja onnistuimme niiden kautta antamaan myös päiväkodin työntekijöille uusia musiikki- ja liikuntatuokioihin liittyviä toteutusideoita. Koska tuokioita arvioi kolme eri lastentarhanopettajaa, saamamme palaute oli monipuolista, ja arvioijat kiinnittivät hyvin huomiota erilaisiin asioihin tuokioiden toteutuksessa ja meidän toiminnassamme. Lapset olivat erittäin innostuneita maailmanympärimatka-ideastamme ja se näkyi heidän leikeissään myös tuokioidemme ulkopuolella. Toimme myös toimintamme kautta ja ainoina miespuolisina työntekijöinä piristävää vaihtelua koko päiväkodin arkeen.

6.5 Produktion arviointi

Arvioimme jokaisen tuokiokerran jälkeen sekä omaa toimintaamme täyttämällä tekemämme itsearviointilomakkeen (Liite 4) että opinnäytetyöparin työskentelyä tekemämme vertaispalautelomakkeen (Liite 5) avulla. Jokaisen tuokiokerran jälkeisenä päivänä kävimme yhdessä noin 30 minuuttia kestäneen palautekeskustelun, jossa kävimme läpi kehitysideamme ja mielipiteemme sekä omasta että opiskelijaparin työskentelystä seuraavia tuokioita silmälläpitäen.

Koimme, että jokaisen tuokiokerran jälkeen oli hyvä pysähtyä pohtimaan ja refleктоimaan omaa työskentelyä, koska siten oli mahdollista suunnata ja kehittää tulevaa toimintaansa paremmin vastaamaan sille asetettuja tavoitteita. Arvioimme myös, kuinka onnistuimme omassa toiminnassamme tuokioiden aikana tekemiimme suunnitelmiin nähden. Koimme, että vertaispalautteen antamisen kautta tuotetaan tärkeää ja monipuolista tietoa, jonka avulla saadaan kokonaisvaltaisempaa käsitystä omasta työskentelystä, sekä siihen perustuvaa rehellistä ja rakentavaa palautetta, jonka kautta sitä on mahdollista kehittää entisestään. Tällaisen palautteen antaminen voi olla haastavaa, koska eri ihmiset voivat suhtautua palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen hyvin eri tavoin. Omassa työskentelyssämme avoimen vertaispalautteen antaminen toimi kuitenkin ainoastaan positiivisena voimavarana, joka tuki keskinäistä yhteistyötämme ja siten koko opinnäytetyöprosessia.

Olimme suunnitelleet tuokiot niin, että toimimme niissä kumpikin vuorollaan niin sanotusti sekä pääohjaajana että apuohjaajana, jonka mukaisesti jaoimme vastuuta tuokioiden opetuksellisen sisällön suunnittelusta ja toteutuksesta. Jaoimme tuokioiden musiikillisten ja liikunnallisten osioiden suunnittelemisen päävastuun sekä ohjaamisen omien erityisosaamistemme mukaisesti. Tämä järjestely oli toimiva, ja siten saimme kumpikin harjoitella tuokioiden sisällön suunnittelua sekä omia lapsiryhmän ohjaustaitojamme. Vaikka toimimme tuokioissa niin sanotusti pää- ja apuohjaajana antaen toisillemme tilaa toteuttaa omia ideoita, oli keskinäinen yhteistyömme kuitenkin toista tukevaa ja täydentävää. Yhteistyömme oli luontevaa ja sujuvaa, avointa ja luotettavaa sekä toista kunnioitta-

vaa. Toimintamme oli suunnitelmallista, olimme kumpikin sitoutuneet noudattamaan sille asettamiamme tavoitteita ja tiesimme, mitä asioita meidän piti tehdä, jotta tuokiokerrat toteutuisivat onnistuneesti. Tuokioiden aikana koimme, että lapset olivat kiinnostuneita meistä ja suunnittelemistamme asioista. Siitäkin johdun koimme tuokioiden ohjaajina onnistumisen tunteita esimerkiksi hyvin sujuneista laulujen, leikkien ja liikuntaosioiden ohjaamisista. Toisaalta koimme myös paikoittain epävarmuutta ja turhautuneisuutta, esimerkiksi tilanteissa, joissa lapset eivät totelleet antamiamme ohjeita eivätkä suostuneet käyttäytymään toivotulla tavalla.

Jälkeenpäin ajateltuna olisimme voineet esimerkiksi jossain tuokiossa vaihtaa musiikillisen sisällön ja liikunnallisen sisällön suunnittelijan ja toteuttajan roolia siten, että olisimme haastaneet itseämme, itsellemme vieraamman osion toteuttajana. Nyt jaoin musiikillisen ja liikunnallisen vastuun tuokioissamme suoraan erityisosaamisemme mukaisesti. Olisimme voineet kiinnittää myös paremmin huomiota tuokioidemme sisältöjen suunnitteluun, suhteessa niille varattuun aikaan. Yleisesti olimme suunnitelleet tuokioihimme hieman liian paljon asioita, joita olisimme halunneet tehdä, ja jouduimmekin lähes joka tuokiokerran aikana karsimaan tai tiivistämään niiden opetuksellista sisältöä. Muutaman tuokiokerran liikuntaosuus jäi myös suunnitelmaamme nähden liian lyhyeksi, koska olimme käyttäneet muiden, niitä edeltävien asioiden käsittelyyn niin paljon aikaa. Meidän tuli myös huomioida tuokioiden suunnittelussa tietyt ulkopuoliset tekijät, kuten se, että käyttämämme liikuntasali oli myös muiden lapsiryhmien käytössä. Yritimmekin parhaamme mukaan ottaa myös sen huomioon ajankäytössämme ja tuokiokertojen fyysisten puitteiden suunnittelussa. Kehittymisen varaa meille jäi vielä myös ajoittain hyvinkin levottomien, yksittäisten lasten hallinta- ja ohjaustaidoissa.

Yhteistyömme päiväkotia Savotan kanssa oli onnistunutta, päiväkodin henkilökunnan mielestä toteuttamamme tuokiot olivat mielenkiintoisia ja he tukivat omalla toiminnallaan produktiomme onnistumista. Oppiminen ja ideoiden vaihtaminen oli molemminpuolista avoimessa vuorovaikutuksessa meidän ja päiväkodin henkilökunnan välillä. Onnistuimme myös varsin hyvin ottamaan huomi-

oon lasten oman osallisuuden tuokioidemme suunnittelussa ja toteutuksessa, esimerkiksi matkakohteiden valinnassa, lasten omien tarinoiden kertomisen salimisessa ja tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia toteuttaa itseään luovasti. Koska produktiomme oli käytännönläheinen ja se olisi mahdollista toteuttaa missä tahansa päiväkodissa, osaavan henkilökunnan toimesta, koimme produktiomme olevan helposti työelämään soveltuva. Tällainen kuvitteellinen maailmanympärimatka sopiikin mielestämme hyvin keinoksi, tutustuttaa musiikkia ja liikuntaa käyttäen leikki-ikäisiä lapsia maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin.

6.6 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön eettisten ratkaisujen tavoitteena on tasa-arvoinen vuorovaikutus, oikeudenmukaisuuden korostaminen sekä ihmisten kunnioittaminen. Eettisyys näkyy myös kriittisenä asenteena tarjottuja tietoja ja vallitsevia käytäntöjä kohtaan, sillä rakentava kriittisyys mahdollistaa hyvien ammattikäytäntöjen kehittämisen sekä arvioinnin. Opinnäytetyön eettisyys tarkoittaa sitä tapaa, jolla opiskelija ja ohjaaja suhtautuvat työhönsä, sen mahdollisiin ongelmiin sekä niihin henkilöihin, joiden kanssa sitä tehdään. Eettinen asenne näkyy myös siinä, kuinka työn aihe valitaan, kuinka prosessista ja tuloksista puhutaan ja miten niitä sovelletaan käytäntöön. Myös aiheen ja käytettävien metodien valintaan, työskentelyyn, soveltamiseen ja julkaisemiseen liittyy eettisiä valintoja, ja työltä edellytetään läpinäkyvyyttä sekä rehellisyyttä. Opiskelijoiden moraalisiin velvollisuuksiin kuuluu myös lähdekritiikki, sillä tiedon soveltuvuus, luotettavuus ja taustalla olevat mahdolliset motiivit tulisi tarkistaa. Lisäksi opinnäytetyön tekijän etiikka näkyy sopimusten noudattamisessa muun muassa sovittujen sisältöalueiden sekä aikataulujen osalta. (Kivirinta, Kuokkanen, Määttänen & Ockenström 2007, 27.)

Yleisesti olemme pyrkineet huomioimaan eettisyyden, luotettavuuden ja lastentarhanopettajan työn eettiset periaatteet koko opinnäytetyöprosessissa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kirjoitimme tammikuussa 2011 päiväkotikielillä Savotan kanssa yhteistyösopimuksen, jota kaikki osapuolet sitoutuivat noudattamaan.

Koska emme saaneet varmuutta siitä, tarvitsisiko opinnäytetyötämme varten hakea tutkimuslupaa Helsingin kaupungilta, haimme sitä joka tapauksessa, varmuuden vuoksi kesäkuussa 2011. Sosiaalivirastolta saamiemme tietojen perusteella lupaa ei kuitenkaan lopulta tarvittu, koska kyseessä oli enemmänkin työharjoitteluumme liittyvä tehtävä ja siihen liittyvät kysymykset. Tällöin opinnäytetyömme tekemiseen riitti päiväkotia Savotan johtajan kanssa sopiminen tuotteen toteutuksesta sekä sopiminen vanhempien kanssa siitä, että heidän lapsensa saisivat osallistua tuokioidemme. Osallistuimme myös syyskuussa 2011 vanhempainiltaan, jossa kysyimme vanhemmilta luvat heidän lastensa valokuvaamiseen tuokioiden aikana.

Olemme käyttäneet opinnäytetyömme tekemisessä runsaasti luotettavaa, ajankohtaista sekä monipuolista lähdemateriaalia ja tarkastelleet sitä myös kriittisesti. Näitä ajankohtaisia lähteitä olemme täydentäneet muutamilla aihealueisiimme liittyvillä klassikkoteoksilla, jotka tukivat teoriapohjan rakentumista. Olemme pyrkineet opinnäytetyössämme tuomaan esiin sekä käytännön onnistumisen kokemuksiamme että niitä asioita, jotka eivät välttämättä sujuneet suunnitelmiamme ja toivomustemme mukaisesti. Muutimme esimerkiksi vasta jälkeinpäin opinnäytetyömme liitteiden nimiä, jotta ne vastaisivat paremmin niiden käyttötarkoitusta.

Lisäksi luotettavuus ja eettisyys näkyivät produktiossamme siten, että sekä tuokiokertoja arvioineet lastentarhanopettajat että niihin osallistuneet lapset saivat täyttää palautelomakkeet ja vastata niissä esitettyihin kysymyksiin vapaasti, omat mielipiteensä ilmaisten, ilman että olisimme johdatelleet heitä vastaamaan niihin haluamallamme tavalla. Työstämme ei myöskään käy ilmi kenenkään henkilötietoja. Olemme pyrkineet reflektoimaan koko opinnäytetyöprosessia mahdollisimman tarkasti eri näkökulmista.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille monella tapaa positiivinen oppimiskokemus. Olemme saaneet paljon uutta tietoa leikki-ikäisten lasten kasvusta ja kehityksestä sekä siitä, miten musiikin ja liikunnan keinoja käyttäen voidaan varhaiskasvatuksessa suunnitella ja toteuttaa kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta. Opinnäytetyötä tehdessä olemme perehtyneet laajaan ja työmme kannalta oleelliseen lähdeaineistoon, jonka kautta tietomme ja taitomme erityisesti musiikin ja liikunnan osajina varhaiskasvatuksessa ovat kehittyneet. Opinnäytetyölle asettamat tavoitteemme ovat tarkentuneet pitkän työprosessin aikana, ja olemme kehittyneet oman työmme kriittisinäkin reflektioijina. Olemme oppineet paljon uusia musiikki- ja liikuntakasvatuksen käytännön menetelmiä ja hahmottaneet, kuinka lasten oma osallisuus voidaan ottaa huomioon pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Sosionomi (AMK) - tutkinnon ammatillisiin kompetensseihin kuuluu sosiaalialan eettinen osaaminen ja palvelujärjestelmäosaaminen, asiakastyön osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. Koemme, että olemme kehittyneet opinnäytetyöprosessimme aikana eniten sosiaalialan eettisen osaamisen, asiakastyön osaamisen sekä tutkimuksellisen kehitysosaamisen osa-alueilla. Olemme saaneet parempaa käsitystä siitä, kuinka sosionomin tulee työtehtävissään edistää suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnan eri toimijoiden näkökulmasta. Olemme oppineet keinoja luoda asiakkaan osallisuutta tukevaa, ammatillista vuorovaikutus- ja yhteistyösuhdetta. Lisäksi olemme sisäistäneet entisestään sosionomilta vaadittavaa reflektiivistä, tutkivaa ja kehittävää työtettä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2–3.)

Opinnäytetyömme kautta pyrimme tuomaan päiväkotia Savottaan meidän itsemme näköistä kasvatustoimintaa, ja siitä saamaamme palautteeseen perustuen toimintamme nähtiin hyödyllisenä ja innostavana. Päiväkodin henkilökunta koki järjestämämme tuokiot piristävänä vaihteluna päiväkodin arjessa, ja pys-

tyimme toimintamme kautta tarjoamaan heille uusia ideoita omaan työhönsä. Tuokioihin osallistuneet lapset olivat hyvin innostuneita maailmanympärimatka-ideasta, ja se näkyi myös heidän omissa leikeissään ja toiminnassaan tuokioiden ulkopuolella. Lasten tutustuttaminen eri kulttuureihin ja suvaitsevaisuuden teemoihin nähtiin myös kaikkien osapuolten mielestä tarpeellisena aiheena, ja se sopi hyvin päiväkodin kansainväliseen ja monikulttuuriseen ilmapiiriin.

Koska tavoitteenamme oli oppinäytetyön tekemisen kautta kehittyä musiikillista ja liikunnallista erityisosaamista tulevaisuuden työtehtävissämme hyödyntävinä, lasten ja nuorten parissa työskentelevinä sosiaalialan ammattilaisina ja ryhmänohjaajina, koimme työelämälähtöisen oppinäytetyön tekemisen hyödylliseksi ammatillisen kasvumme kannalta. VKK-Metron kehittämishankkeessa mukana ollut päiväkotikoti Savotta tarjosikin hyvät edellytykset ammatilliselle kasvullemme ja tavoitteidemme toteutumiselle. Yhteistyömme oli toimivaa koko päiväkodin henkilökunnan kanssa ja myös lasten vanhemmat osoittivat kiinnostustaan toimintaamme kohtaan. Oppinäytetyön tekemisen kautta olemmekin saaneet valmiuksia samankaltaisen toiminnan toteuttamiseen myös tulevaisuuden työtehtävissämme.

Olemme kehittyneet oppinäytetyön tekemisen aikana lapsiryhmän ohjaustaidoissamme yksilö- ja parityöskentelyssä, pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa sekä sen arvioinnissa. Näin jälkikäteen ajateltuna, tuokioistamme saatuun palautteeseenkin perustuen, olisimme voineet tehdä joitain asioita myös toisin. Pehdyimme oppinäytetyömme aiheita ideoidessa varsin vähän meitä kiinnostavista aiheista aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin, joihin tutustumisen kautta olisimme voineet saada laajempaa käsitystä muun muassa ideoittemme hyödyllisyydestä ja sovellettavuudesta käytäntöön. Koko oppinäytetyölle asettamamme tavoitteet olivat prosessin alkuvaiheessa vielä hyvin yleisellä tasolla. Vasta niiden tarkentamisen jälkeen oli meidän mahdollista suunnitella myös käytännön toimintamme toteutusta. Jos lähtisimme toteuttamaan samankaltaista toimintaa nyt, oppinäytetyöstämme saatuun palautteeseen ja tietoon perustuen, osaisimme esimerkiksi paremmin suunnitella tuokioiden sisältöjä suhteessa niille varattuun aikaan. Olimme suunnitelleet tuokioihimme lähes

poikkeuksetta liikaa sisältöä ja olisimmekin voineet kiinnittää enemmän huomiota asioiden ja sisältöjen tiivistämiseen. Osaisimme myös nyt paremmin hallita lapsiryhmää ja ohjata lasten keskittymistä suunnittelemiimme ja tekemiimme asioihin.

Kun keväällä 2010 ideoimme tulevan opinnäytetyömme aihetta, halusimme toteuttaa päiväkotiin itsemme näköistä kasvatustoimintaa, jossa käyttäisimme menetelminä omien kiinnostuksenkohteidemme, musiikin ja liikunnan, keinoja. Keksimme idean kuvitteellisesta maailmanympärimatkasta, jonka kautta voisimme toteuttaa kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta, tutustuttamalla leikki-ikäisiä lapsia maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin. Tämänkaltaisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvitaan sitoutumista, pitkäjänteisyyttä sekä innostunutta asennetta. Koemme, että päiväkotityön arjessa ei välttämättä ole aina tarpeeksi aikaa tai resursseja järjestää riittävästi tavoitteellista musiikki- ja liikuntakasvatusta. Haluaisimmekin opinnäytetyömme kautta entisestään rohkaista ja kannustaa päiväkotien työntekijöitä käyttämään työssään erityisesti musiikin ja liikunnan keinoja osana suunnitelmallista kasvatustoimintaansa. Kaikilla päiväkodin kasvatusvastuullisilla on edes jonkinlaiset valmiudet tämänkaltaisen toiminnan järjestämiseen ja tärkeintä onkin kasvattajan oma asenne ja suhtautuminen työhönsä.

Keväällä 2012 tulemme antamaan opinnäytetyömme kirjallisen osuuden päiväkoti Savotan henkilökunnalle ja esittelemme heille valmista työtämme. Työssä on liitteenä kansio (Liite 6), jossa kuvaamme saamamme palautteen perusteella muokkaamiamme musiikki- ja liikuntakasvatustuokioita. Sen kautta pyrimme mahdollistamaan, että suunnittelemiemme ja toteuttamiemme tuokioiden kaltaista toimintaa olisi mahdollista järjestää päiväkoti Savotassa myös tulevaisuudessa. Opinnäytetyömme tekeminen oli pitkä prosessi ja sitouduimme molemmat siihen alusta asti positiivisella ja innostuneella asenteella. Olemmekin erittäin tyytyväisiä aikaansaamaamme työhön, suhteessa siihen käyttämäämme aikaan ja vaivannäköön. Opinnäytetyön tekeminen vahvisti meissä entisestään sitä käsitystä, että tulemme lasten ja nuorten parissa työskentelevinä, tulevana sosionomeina toimimaan sekä musiikin että liikunnan ilon sanansaattajina.

LÄHTEET

- Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Autio, Tuire & Kaski, Satu 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: Edita.
- Autio, Tuire 2007. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-kustannus.
- Eerola-Pennanen, Paula 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 233–245.
- Elefanttimarssi i.a. Teoksessa Erkki Pohjola, Eeva-Leena Sariola & Inkeri Simola-Isaksson (toim.) 1993. Piiri pieni pyörii. Espoo: Fazer Musiikki, 44.
- Hoang-Ho-joella i.a. Teoksessa Erkki Pohjola, Eeva-Leena Sariola & Inkeri Simola-Isaksson (toim.) 1993. Piiri pieni pyörii. Espoo: Fazer Musiikki, 124.
- Hongisto-Åberg, Marja; Lindeberg-Piiroinen, Anne & Mäkinen, Leena 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki.
- Jos sull' lysti on i.a. Teoksessa Erkki Pohjola, Eeva-Leena Sariola & Inkeri Simola-Isaksson (toim.) 1993. Piiri pieni pyörii. Espoo: Fazer Musiikki, 58.
- Juntunen, Marja-Leena; Perkiö, Soili & Simola-Isaksson, Inkeri 2010. Musiikkia liikkuen. Helsinki: WSOY.
- Juutilainen, Päivi-Katriina; Kasurinen, Helena; Mastoraki, Helena & Saukkonen, Sakari 2005. Counselling immigrant children and adolescents in educational institutions. Teoksessa Mika Launikari & Sakari Puukari (toim.) Multicultural guidance and counseling. Theoretical foundations and best practices in Europe. Jyväskylä: Institute for Educational Research, 235–263. Saatavana myös pdf-tiedostona.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/15622_multicultural_guidance_and_counselling.pdf
- Karvonen, Pirkko; Siren-Tiusanen, Helena & Vuorinen, Riitta 2003. Varhaisvuosien liikunta. Lahti: VK-kustannus.
- Kemppainen-Koivisto, Riitta & Salmio, Tiina (toim.) 2008. Matkalla suvaitsevaisuuteen. Kansainvälisyyskasvatuksen menetelmäopas 5–8-vuotiaiden lasten ohjaajille. Helsinki: Suomen YK-liitto. Saatavana myös pdf-tiedostona.
http://www.ykliitto.fi/files/kevytversio_painosta.pdf
- Kepai.a. Globaalikasvatus. Viitattu 18.1.2012. <http://www.gloaalikasvatus.fi/esittely>
- Kivirinta, Mervi; Kuokkanen, Ritva; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavana myös pdf-

tiedostona.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Muut_PDF/C10_2007_Kohti_tutkivaa_ammattikaytantoa.pdf

- Komi, Tiina 2012. Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä. Lastentarha-lehti 1/2012. Artikkel. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto RY, 18–20.
- Kuoppala, Anu 2003. Rytmiiikka. Teoksessa Pilvikki Heikinaho-Johansson (toim.), Terhi Huovinen & Lea Kytökorpi. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 232–244.
- Laakso, Lauri 2003. Liikuntakasvatuksen ja liikuntapedagogiikan perusteet. Teoksessa Pilvikki Heikinaho-Johansson (toim.), Terhi Huovinen & Lea Kytökorpi. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 14–23.
- Leinonen, Jonna; Ojala, Mikko & Venninen, Tuulikki 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Anna-Riitta Mäkitalo, Saira Nevanen, Mikko Ojala, Sylvia Tast, Tuulikki Venninen & Birgitta Vilpas (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Helsinki: Socca. Saatavana myös pdf-tiedostona.
http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf
- Leinonen, Jonna; Ojala, Mikko & Venninen, Tuulikki 2010. "Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi". Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Tutkimusraportti. Helsinki: Socca. Saatavana myös pdf-tiedostona.
http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf
- Marjanen, Kaarina 2009. Musiikkisuunnittelu varhaisiän musiikinopetuksen näkökulmasta. Teoksessa Jukka Louhivuori, Pirkko Paananen & Lauri Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura, 385–405.
- Miettinen, Pauli 1999. Liikkuva lapsi ja nuori. Lahti: VK-kustannus.
- Moisala, Pirkko 1995. Toisenlaisten musiikkien äärelle. Monikulttuurinen musiikkikasvatus ja opettajakoulutus. Teoksessa Pia Antikainen & Pirkko Moisala (toim.) Musiikkitunteja maailmalta. Monikulttuurisia kohtaamisia. Helsinki: Sibelius-akatemia, 11–19.
- Mäkitalo, Anna-Riitta 2009. Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö, VKK-Metro-hanke. Teoksessa Anna-Riitta Mäkitalo, Mikko Ojala, Tuulikki Venninen & Birgitta Vilpas. Löytöretkellä omaan työhön. Kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin arjessa. Helsinki: Socca. Saatavana myös pdf-tiedostona.

- http://www.socca.fi/files/94/Loytoretkella_omaan_tyohon_kehittamista_paivakodin_arjessa.pdf
- Niitamo, Eila 2010. Lehtori Eila Niitamon luento liikuntakasvatuksesta Diakoniamammattikorkeakoulussa 9.3.2010 Helsingissä.
- Ohls, Petter 1973. Matkalaulu. Teoksessa Virpi Kari (toim.) 1994. Lasten kultainen laulukirja 3. Espoo: Fazer Musiikki, 50.
- Ollaranta, Ritva & Simojoki, Maija 1987. Musiikkimaan matkaopas. Helsinki: Otava.
- Opetusministeriö 2007. Kansainvälisyyskasvatus 2010. Opetusministeriön julkaisuja 2007: 11. Viitattu 18.1.2012.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm11.pdf?lang=fi>
- Paananen, Pirkko 2009. Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys. Teoksessa Jukka Louhivuori, Pirkko Paananen & Lauri Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura, 139–155.
- Piippolan vaari i.a. Teoksessa Erkki Pohjola, Eeva-Leena Sariola & Inkeri Simola-Isaksson (toim.) 1993. Piiri pieni pyörii. Espoo: Fazer Musiikki, 62.
- Pääjoki, Tarja 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccai.a. VKK-Metro Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö. Viitattu 9.5.2011.
http://www.socca.fi/kehittaminen/varhaiskasvatus_vkk-metro
- Pönkkö, Anneli & Sääkslahti, Arja 2011. Liikkuva lapsi. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 136–150.
- Ruokonen, Inkeri 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Inkeri Ruokonen, Sinikka Rusanen & Anna-Leena Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 22–29. Saatavana myös pdf-tiedostona. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b>
- Ruokonen, Inkeri 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 122–135.
- Savotan portaat 2007. Päiväkoti Savotan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 9.5.2011.
<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/4202d9004a176449a090e83d8d1d4668/Pk+Savotan+vasu2007.pdf?MOD=AJPERES>

- Siren-Tiusanen, Helena 2000. Motorisen kehityksen kontekstisidonnaisuus. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korhakangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY, 87–104.
- Sirkusparaati i.a. Teoksessa Erkki Pohjola, Eeva-Leena Sariola & Inkeri Simola-Isaksson (toim.) 1993. Piiri pieni pyörii. Espoo: Fazer Musiikki, 45.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. Viitattu 26.3.2012.
http://www.diak.fi/files/diak/Harjoittelu/Sosionomi_AMK_Kompetenssit_15042010.pdf
- Sääkslahti, Arja 2003. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Pilvikki Heikinaho-Johansson (toim.), Terhi Huovinen & Lea Kytökorpi. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 30–40.
- Teräs, Tiina 2010. Lehtori Tiina Teräksen luento varhaisiän musiikkikasvatuksesta 18.2.2010 Diakonia-ammattikorkeakoulussa, Helsingissä.
- Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Wahlström, Riitta 1996. Suvaitsevuuteen kasvattaminen. Erilaisuus on rikkautta. Helsinki: WSOY.
- Valkonen, Päivi & Wass, Tuija 2011. Savotan kolme pientä tarinaa. Teoksessa Anna-Riitta Mäkitalo, Salla Nevanen, Mikko Ojala, Sylvia Tast, Tuulikki Venninen & Birgitta Vilpas (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Helsinki: Socca. Saatavana myös pdf-tiedostona.
http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf
- Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetusministeriö & Nuori Suomi ry. Saatavana myös pdf-tiedostona.
<http://pre20090115.stm.fi/pr1129182557550/passthru.pdf>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, oppaita 56. Helsinki: Stakes. Saatavana myös pdf-tiedostona.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Vienola, Vuokko 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 162–178.
- Zimmer, Renate 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: LK-kirjat.

LIITE 1: Valokuvauslupakysely vanhemmille

Hei vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomi- opiskelijaa Diakonia- ammattikorkeakoulusta ja toteutamme opinnäytetyötämme Päiväkoti Savotassa, Männynkäpyjen ryhmässä.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on musiikin ja liikunnan keinoin tutustuttaa Päiväkoti Savotan 4-5 – vuotiaista lapsista koostuva ryhmä maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin kahdeksan toiminnallisen tuokion aikana, kerran viikossa kahdeksan viikon ajan. Sitä kautta pyrimme edesauttamaan suvaitsevaisuus- ja kulttuurikasvatusta. Joka kerta tuokion aiheena on eri maa, maanosa tai kulttuuri, johon tutustutaan yhdessä. Tavoitteenamme on lasten musiikillisten ja liikunnallisten valmiuksien kehittyminen ja vahvistuminen, innostuneen asenteen herääminen, vieraista kulttuureista oppiminen sekä erilaisuuden hyväksyminen.

Pyydämme teiltä lupaa lapsenne osallistumiselle ”maailmanympärimatkalle” sekä lupaa saada valokuvata lastanne maailmanmatkaajat - tuokioidemme aikana. Kuvat tulevat näkymään ainoastaan valmiissa opinnäytetyössämme sekä ohjeistuskansiossa, jonka tulemme jättämään päiväkoti Savotan henkilökunnan käyttöön harjoittelumme jälkeen. Kuvat eivät päädy julkisesti nähtäviksi.

Lastani saa valokuvata:

Lastani ei saa valokuvata:

Kiittäen
Juha Laakso & Pepe Ojala
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki

LIITE 2: Palautelomake lapsille

MATKAKOHDE: _____

1. Mitä mieltä olit tuokiosta...?

2. Opin uusia asioita matkakohteestamme...?

3. Musiikit ja laulut tuntuivat minusta...?

4. Liikunta ja leikit tuntuivat minusta...?

LIITE 3: Kysely tuokion toteutuksesta päiväkodin henkilökunnalle

Arvioija:

Matkakohde:

Päiväys:

1. Mitä mieltä olit matkakohteestamme ja tuokion toteutuksesta?

2. Missä asioissa onnistuimme hyvin?

3. Missä asioissa olisi vielä parantamisen varaa?

4. Miten tuokioita voisi kehittää paremmaksi?

5. Olivatko opetettavat asiat matkakohteestamme lapsen ikätasoon nähden liian helppoja tai vaikeita, miksi?

6. Olivatko musiikkiin liittyvät asiat lapsen ikätasoon nähden liian helppoja tai vaikeita, miksi?

7. Olivatko liikuntaan liittyvät asiat lapsen ikätasoon nähden liian helppoja tai vaikeita, miksi?

8. Mitä asioita pitäisi tuokiossa tehdä enemmän tai vähemmän, miksi?

9. Miten arvioisit opiskelijoiden työskentelyä sekä ohjaustaitoja?

10. Mitä muuta haluaisit sanoa?

Kiittäen

Juha Laakso & Pepe Ojala

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

LIITE 4: Itsearviointilomake

1. Mitä mieltä olit tuokion toteutuksesta? Mitä hyvää/kehittävää?

2. Mitä mieltä olit tuokion opetuksellisesta osuudesta?

3. Mitä mieltä olit tuokion musiikillisesta osuudesta?

4. Mitä mieltä olit tuokion liikunnallisesta osuudesta?

5. Miten arvioisit tuokion onnistumista (suunnitelmaan nähden)?

**6. Miten arvioisit omaa työskentelyäsi sekä omia ohjaustaitojasi?
Mitä hyvää/kehittävää?**

7. Mitä muuta haluaisit sanoa?

LIITE 5: Vertaispalaute

ARVIO OPISKELIJAPARIN TYÖSKENTELYSTÄ

- 1. Miten arvioisit opiskelijaparisi työskentelyä ja ohjaustaitoja tuokion toteutusta ajatellen?**

- 2. Miten opiskelijaparisi suoriutui annetuista tehtävistään (musiikki / liikunta) ja roolistaan (vastuuohjaaja / apulaisohjaaja)?**

- 3. Mitä hyvää näit opiskelijaparisi työskentelyssä ja ohjaustaidoissa?**

- 4. Mitä kehitettävää näit opiskelijaparisi työskentelyssä ja ohjaustaidoissa?**

- 5. Mitä olisit tehnyt toisin opiskelijaparisi työskentelyä ja ohjaustaitoja ajatellen?**

- 6. Miten arvioisit opiskelijoiden keskinäistä yhteistyötä?**

- 7. Mitä muuta haluaisit sanoa opiskelijaparillesi?**

Matka maailman ympäri kahdeksassa viikossa

Musiikki- ja liikuntakasvatustuokioita

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
MATKAVALMISTELUT	4
SUOMI	6
YHDYSVALLAT	8
BRASILIA	10
AFRIKKA	12
AUSTRALIA	14
KIINA	16
ITALIA	18
VENÄJÄ	20
MATKAN JÄLKEEN	22

JOHDANTO

Tämä on Diakonia-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönä tekemämme, musiikki- ja liikuntakasvatuksen keinoja apuna käyttävän, kuvitteellisen maailmanympärimatkan toteutuskansio, joka on tarkoitettu toiminnan suunnitteluun leikki-ikäisille lapsille päiväkodin pienryhmässä. Tuokioiden kautta lapset tutustuvat maailman maihin ja vieraisiin kulttuureihin.

Tämän kaltaista toimintaa tulisi suunnitella ryhmälle, jossa olisi noin 8-10 lasta. Maailmanympärimatka-idean kannalta olisi hyvä, jos tuokioihin osallistuvat lapset olisivat joka kerralla samoja. Samantyyllisen maailmanympärimatkan voisi toteuttaa myös myöhemmin eri lapsiryhmän kanssa.

Maailmanympärimatkamme koostui kahdeksasta tuokiosta ja jokaisella tuokiokerralla käsiteltiin vain kulloistakin matkakohdetta. Opinnäytetyöhömme valitut kahdeksan matkakohdetta olivat Suomi, Yhdysvallat, Brasilia, Afrikka, Australia, Kiina, Italia ja Venäjä. Matkakohteiden valinnassa olisi hyvä ottaa huomioon tuokioihin osallistuvien lasten omat mahdollisesti erilaiset kulttuuritaustat ja kiinnostuksen kohteet. Tuokiokertoja olisi hyvä olla ainakin 6-8 kappaletta ja tämäntyyllisen maailmanympärimatkan voi toteuttaa myös valitsemalla aivan eri matkakohteet. Yksi tuokio tulisi suunnitella lasten ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen siten, että se kestäisi noin 40–50 minuuttia.

Hauskaa ja innostavaa maailmanympärimatkaa!

Juha Laakso & Pepe Ojala

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Helsinki, kevät 2012

MATKAVALMISTELUT

Ennen matkalle lähtemistä on tehtävä tarvittavia valmisteluja. Koska matkakohteet koostuvat pääosin erilaisista musiikki- ja liikuntatuokioista, tulee valmistelujen olla sen mukaiset.

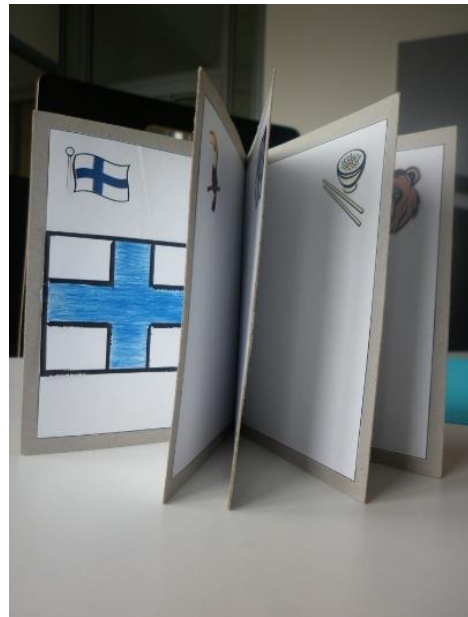
Jokaista tuokiota varten tulee valita kulloiseenkin matkakohteeseen hyvin liittyvää musiikkia (CD-levyt, MP3), jota voidaan soittaa esimerkiksi leikkien ja satujen taustalla. Käytettävissä olisi hyvä olla myös säestyssoitin, kuten piano tai kitara, jotta tuokioon valittavia lauluja voitaisiin elävöittää. Tuokioita varten tulisi olla myös riittävästi erilaisia rytmisoittimia, jotta kaikki lapset saisivat myös itse kokeilla soittamista.

Myös kulloiseenkin matkakohteeseen liittyviä liikuntaosioita varten on tehtävä yleisiä esivalmisteluja, esimerkiksi tilan suunnittelun ja käytettävissä olevien varusteiden tarkistamisen suhteen. On hyvä olla käytettävissä esimerkiksi muotopaloja, joiden päällä lapset voivat istua tuokioiden aikana. Monipuolisia liikuntavälineitä tulisi olla riittävästi, jotta erilaisia pelejä ja leikkejä voitaisiin toteuttaa koko lapsiryhmän kanssa. Tuokioiden liikuntaosuuksien suunnittelussa tulisi ottaa huomioon kulloinenkin matkakohde siten, että lajit vastaisivat matkakohteille tyypillisiä liikuntamuotoja.

Tuokioiden opetuksellisia osuuksia varten matkakohteista kerätyn tiedon tulisi olla lasten ikätasoon nähden sopivaa, tarpeeksi helposti ymmärrettävää ja sitä ei saisi olla liikaa. Opetusmateriaalina käytettävien kuvien ja esineiden avulla tulisi kertoa lapsille kulloisestakin matkakohteesta sekä heille entuudestaan tutuista asioista että myös asioista, jotka ovat lapsille entuudestaan vieraampia. Maailmanympärimatkan havainnollistamista varten tulisi seinään kiinnittää suuri maailmankartta, jossa kulloisenkin tuokiokerran matkakohdetta kuvataan asettamalla sen kohdalle jokin merkki, kuten pieni askarreltu lentokone. Apuna olisi hyvä käyttää myös karttappalloa.

Maailmanympärimatkaa varten tulisi askarrella lapsille kartongista passit, jotka ovat heillä mukana koko matkan ajan. Passeissa tulisi olla saman verran sisäsivuja, kuin matkaa varten valittuja kohteita. Lapset saisivat kirjoittaa passin etusivuun oman nimensä sekä ikänsä, ja siihen tulisi myös liimata lapsen valokuva. Sisäsivuja varten tulisi hankkia matkakohteisiin liittyviä tarroja, joista lapset saisivat valita jokaisen tuokiokeran jälkeen mieleisensä ja laittaa ne passiin merkinnäksi kulloisestakin käydystä matkakohteesta.

SUOMI

Maailmanympärimatkamme alkaa Suomesta ja ennen varsinaiselle matkalle lähtemistä harjoitellaan yhteistä aloitusleikkiä ”Matkalaulu” (Ohls 1973). ”Matkalaulu” tullaan laulamaan jokaisen tuokiokerran alussa siten, että sen sanat muutetaan vastaamaan kulloistakin matkakohdetta. Esimerkiksi Italiassa lauletaan ”saavunpa keskelle Italian maan” ja ”kun sanon ’päivää’, hän sanoo ’bongiorno’”. Laulua olisi hyvä harjoitella tarpeeksi monta kertaa siten, että sen sanat jäisivät lasten mieleen. Lauluun voidaan yhdistää erilaisia piiri- ja kävelyleikkejä.

Jokaisen tuokiokerran alussa katsotaan yhdessä lasten kanssa seinällä olevasta maailmankartasta sen hetkinen sijaintimme ja kulloistakin matkakohdetta kartalla kuvaavan lentokoneen oikea kohta.

Noin 45 minuuttia kestävä Suomi-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan Suomen sanoilla. Voidaan leikkiä esim. piiri-leikkinä.

Askartelu/piirtäminen (Taustalle laitetaan soimaan Suomalaista klassista musiikkia, esim. Sibelius.)

- Kaikki lapset tekevät Suomen lipun värittäen valkoiselle paperille sinisen ristin.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Suomi sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa kuvia esim. Suomen luonnosta ja eläimistä.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. vuodenajoista, Suomen kaupungeista ja suomalaisuudesta.

Musiikillinen osuus

- Opetellaan ja lauletaan lasten kanssa opetukselliseen osuuteen liittyvä laulu. Esim. eläinaiheinen laulu ”Piippolan vaari”.
- Laulussa voidaan soittaa myös erilaisia rytmisoittimia (esim. rytmikapulat, marakassit ja triangelit).

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Suomessa voidaan pelata esim. sählyä.
- Joukkuelajeissa lapset voidaan jakaa kahteen ryhmään eriväristen liivien avulla.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus. Lapset voivat käydä esim. silmät kiinni patjoille makaamaan ja kuuntelemaan tuokion alussa soitettua, rauhallista taustamusiikkia.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Suomessa voidaan passeihin liimata esim. aikaisemmin askarreltu Suomen lippu.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille myös mahdollisuus kertoa omia Suomeen liittyviä tarinoita, heitä itseään kiinnostavista asioista.

YHDYSVALLAT

Maailmanympärimatkamme toinen matkakohde on Amerikan Yhdysvallat. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Suomen kohdalla oleva lentokone siirretään Yhdysvaltojen kohdalle.

Noin 45 minuuttia kestävä Yhdysvallat-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Yhdysvaltojen sanoilla. Yhdysvalloissa puhutaan englannin kieltä ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”hello”. Voidaan leikkiä esim. kävelyleikkinä, jossa lapset löytävät kättelykaverin.

Askartelu/piirtäminen (Taustalle laitetaan soimaan Amerikkalaista kansanmusiikkia)

- Kaikki lapset piirtävät valkoiselle paperille kuvan itsestään. Kuvia ei vielä väritetä.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Yhdysvallat sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa esim. Amerikan lippua, dollaria sekä kuvia maan kuuluisista nähtävyyksistä.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan sijainnista suhteessa Suomeen, aikaerosta ja kulttuurien erilaisuudesta.

Musiikillinen osuus

- Opetellaan ja lauletaan lasten kanssa opetukselliseen osuuteen liittyvä laulu. Esim. ”Jos sull’ lysti on”, joka on alun perin amerikkalainen kansansävelmä.
- Opetellaan lauluun liittyvä leikki, jossa taputetaan käsiä, tömistetään jalkoja ja napsutellaan sormia.

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Yhdysvalloissa voidaan pelata esim. koripalloa.
- Pallopelin idean voi yhdistää myös erilaisiin ratoihin ja jumppa-tuokioihin.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus. Lapset voivat käydä esim. silmät kiinni lattialle makaamaan, ja aikuinen käy pyytämässä jokaista vuorollaan nousemaan ylös ja poistumaan tilasta.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Yhdysvalloissa voidaan passeihin liimata esim. kuva dollarista tai hampurilaisesta.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitustaan ja piirtää omakuvastaan min-kä näköinen tahansa.

BRASILIA

Maailmanympärimatkamme kolmas matkakohde on Brasilia. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Yhdysvaltojen kohdalla oleva lentokone siirretään Brasilian kohdalle.

Noin 45 minuuttia kestävä Brasilia-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Brasilian sanoilla. Brasiliassa puhutaan portugalin kieltä ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”bom dia”. Voidaan leikkiä esim. kahdessa erillisessä piirissä, joista lapset hakevat itselleen kättelykaverin.

Energianpurkuleikki

- Tanssitaan piirissä, taustalla soivan sambamusiikin tahdissa, värikkäitä huiveja käsissä heilutellen ja lanteita liikutellen.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Brasilia sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa esim. Brasilian lippua sekä kuvia sademetsistä, papukaijoista ja sambakarnevaalista.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan ilmastosta verrattuna Suomeen sekä köyhyyteen liittyvistä asioista.

Musiikillinen osuus

- Esitellään lapsille erilaisia, brasilialaiselle musiikille tyypillisiä rytmisoittimia (esim. marakassit, cabasa, putkipenaali, quiro ja bongorummut).
- Harjoitellaan rytmisoittinten soittamista taustamusiikin tahdissa siten, että jokaiselle lapselle ja hänen soittimelleen määrätään tietyn värinen muotopala. Lapsi saa soittaa omaa soitintaansa aina silloin, kun aikuinen nostaa ilmaan sitä vastaavan muotopalan

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Brasiliassa voidaan pelata esim. jalkapalloa.
- Jos ei ole mahdollisuutta pelata jalkapalloa ulkona, voidaan sitä pelata myös liikuntasalissa, käyttäen sählymaaleja ja pehmeää palloa.

Lopetus

- Jos tuokio loppuu ulkona pelattavaan pallopeleihin, ei välttämättä tarvitse tehdä loppurentoutusta. Jos peliä pelataan liikuntasalissa, voidaan tehdä samantyylinen loppurentoutus kuin aikaisemmissakin tuokioissa.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Brasiliassa voidaan passeihin liimata esim. kuva eksoottisista linnuista.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lasten keksiä vapaasti omia, erilaisia tanssiliikkeitä energianpurkuleikissä.

AFRIKKA

Maailmanympärimatkamme neljäs matkakohde on koko Afrikan maanosa. Matkakohdeeksi valittiin koko maanosa siksi, että lasten on helpompi käsittää Afrikka yhtenä suurena kokonaisuutena. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Brasilian kohdalla oleva lentokone siirretään esimerkiksi Somalian kohdalle.

Noin 45 minuuttia kestävä Afrikka-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Afrikan sanoilla. Käytettäväksi kieleksi tulisi valita jokin yleinen afrikkalainen kieli, esim. somalin kieli. Somalin kielellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”nabad”.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Afrikan maanosa sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa esim. kuvia viidakoista, savanneista, pyramideista ja afrikkalaisista ihmisistä kantamassa esineitä päidensä päällä. Sen lisäksi voidaan näyttää lapsille leluja afrikkalaisista eläimistä (esim. norsu, leijona, kirahvi ja seepra), joita lapset saavat tunnistaa.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. köyhyyteen ja ihmisten eri ihonväriin liittyvistä asioista.

Leikit (Taustalle laitetaan soimaan afrikkalaista musiikkia)

- Lapset kävelevät taustamusiikin tahdissa tasapainotellen päidensä päällä hernepusseja. Kun musiikki aina välillä katkaistaan, tulee lasten pysähtyä, eivätkä he saa koskea hernepusseihin käsillään.
- Lapsille opetetaan afrikkalaisen käsinuken avulla, että somalin kielellä kysytään toiselta ”Mikä sinun nimesi on?” sanomalla ”Magacaa?” Lapset saavat myös kertoa nukelle vuorotellen oman nimensä.

Musiikillinen osuus

- Opetellaan ja lauletaan lasten kanssa opetukselliseen osuuteen liittyvä laulu. Esim. Afrikkaan hyvin sopiva ”Elefanttimarssi”.
- Opetellaan lauluun liittyvä leikki, jossa puolet lapsista kävelee jonossa, toisten soittaessa rytmiä afrikkalaisilla rummuilla. Jotta kaikki saavat sekä kävellä että soittaa, rooleja myös vaihdellaan.

Liikunnallinen osuus

- Tehdään liikuntasaliin erilaisista jumppavälineistä (esim. patjat, penkit, matot, puolapuut ja köydet) koostuva viidakkotyylinen seikkailurata.
- Lapset voivat rataa kiertäessään esim. joutua väistelemään ”myrkyllisiä” hernepussisammakoita.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus. Lapset voivat käydä esim. seikkailuradan patjoille makaamaan, ja aikuinen käy silittämässä ja pyytämässä jokaista vuorollaan nousemaan ylös ja poistumaan tilasta.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Afrikassa voidaan passeihin liimata esim. kuva viidakon eläimistä.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus vaikuttaa seikkailuradan rakentamiseen ja siinä käytettäviin välineisiin.

AUSTRALIA

Maailmanympärimatkamme viides matkakohde on Australia. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Afrikassa oleva lentokone siirretään Australiaan.

Noin 45 minuuttia kestävä Australia-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Australian sanoilla. Australiassa puhutaan englannin kieltä omalla murteellaan ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”g’day”. Voidaan leikkiä esim. piirileikkinä.

Satu (Taustalle laitetaan soimaan Australian aboriginaalien musiikkia)

- Luetaan lapsille esim. opettavainen, australialainen eläinsatu. Sadun jälkeen keskustellaan siihen liittyvistä ajatuksista.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Australia sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa esim. kuvia Australian luonnosta ja sen täysin omanlaatuisista eläimistä (esim. koala ja kenguru). Sen lisäksi voidaan näyttää australialaisia esineitä (esim. bumerangi ja didgeridoo).
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan sijainnista suhteessa Suomeen, erilaisesta ilmastosta ja vuodenaajoista.

Liikunnallinen osuus

- Leikitään ”Maa, meri, laiva”-leikkiä, jossa lapset juoksevat oikeille paikoille, niitä kuvaavien muotopalojen mukaisesti.
- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Australiassa voidaan pelata esim. australialaisesta jalkapallosta muokattua pallopetiä, jossa palloa liikutetaan ja maaleja tehdään sitä heittämällä.

Lopetus

- Kaikki lapset värittävät aikaisemmalla tuokiokerralla piirtämänsä omakuvat.
- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus. Lapset voivat käydä esim. silmät kiinni lattialle makaamaan, ja aikuinen käy hieromassa jokaista vuorollaan hieromapallolla ja pyytämässä nousemaan ylös ja poistumaan tilasta.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Australiassa voidaan passeihin liimata esim. kuva australialaisista eläimistä.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitustaan ja värittää omakuvastaan minkälainen tahansa.

KIINA

Maailmanympärimatkamme kuudes matkakohde on Kiina. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Australian kohdalla oleva lentokone siirretään Kiinan kohdalle.

Noin 45 minuuttia kestävä Kiina-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Kiinan sanoilla. Kiinassa puhutaan mandariinikiinaa ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”ni hao”. Voidaan leikkiä esim. kävelyleikkinä, jossa lapset löytävät kättelykaverin.

Satu (Taustalle laitetaan soimaan kiinalaista musiikkia)

- Luetaan lapsille esim. opettavainen, kiinalainen satu. Sadun jälkeen keskustellaan siihen liittyvistä ajatuksista.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Kiina sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa esim. kuvia Kiinan muurista, lohikäärmeestä ja pandakarhusta. Sen lisäksi voidaan näyttää kiinalaisia esineitä (esim. syömäpuikot ja koristeet).
- Kerrotaan lapsille kiinalaisesta kirjainmerkkijärjestelmästä ja näytetään kiinankielisiä kirjoituksia.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan asukasluvun suuruudesta ja ihmisten erinäköisyydestä.

Musiikillinen osuus

- Opetellaan ja lauletaan lasten kanssa opetukselliseen osuuteen liittyvä laulu. Esim. ”Hoang-Ho-joella”, joka on alun perin kiinalainen kansansävelmä.
- Opetellaan lauluun liittyvä leikki, jossa viitotaan käsillä sen sanojen mukaisesti.

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Kiinassa voidaan esim. voimistella.
- Voimistelua varten voidaan käyttää esim. voimistelurenkaita, kiipeilyköysiä, trampoliinia ja penkkejä.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Kiinassa voidaan passeihin liimata esim. kiinalainen eläinhoroskooppimerkki.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitustaan ja suunnitella omat kiinalaiset merkit.

ITALIA

Maailmanympärimatkamme seitsemäs matkakohde on Italia. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Kiinan kohdalla oleva lentokone siirretään Italian kohdalle.

Noin 45 minuuttia kestävä Italia-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan ainakin kahteen kertaan, kerran edellisen matkakohteen sanoilla ja kerran Italian sanoilla. Italiassa puhutaan italiaa ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”bongiorno”. Voidaan leikkiä esim. sekä piirileikin että vaelteluleikin yhdistelmänä.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Italia sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa kuvia esim. maan kuuluisista nähtävyyksistä ja ruoasta.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan muodosta (näyttää saappaalta) ja sen sijainnista Euroopassa.

Musiikillinen osuus

- Opetellaan ja lauletaan lasten kanssa opetukselliseen osuuteen liittyvä laulu. Esim. ”Sirkusparaati”, joka on alun perin italialainen kansansävelmä.
- Lapset saavat kävellä ja soittaa tuttuja rytmisoittimia taustalla soivan italialaisen musiikin tahdissa. Kun musiikki aina välillä katkaistaan, tulee lasten pysähtyä ja vaihtaa soitinta toisen lapsen kanssa.

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Italiassa voidaan pelata esim. erilaisia pallopelejä.
- Lapset pelaavat polttopalloa, jossa yksi lapsi yrittää polttaa ringin sisällä olevia lapsia osumalla heidän jalkoihinsa pehmeällä pallolla.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa loppurentoutus.
- Kerrotaan lapsille, että tuokio on päättynyt ja että seuraavalla kerralla matkustetaan uuteen, maailmanympärimatkamme viimeiseen matkakohteeseen.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Italiassa voidaan passeihin liimata esim. kuva pizzasta.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitustaan ja kehittää itse lauluun liittyvä leikki.

VENÄJÄ

Maailmanympärimatkamme kahdeksas ja viimeinen matkakohde on Venäjä. Uusi matkakohde etsitään yhdessä lasten kanssa kartalta ja Italian kohdalla oleva lentokone siirretään Venäjän kohdalle.

Noiin 45 minuuttia kestävä Venäjä-tuokio koostuu seuraavista sisällöistä:

”Matkalaulu”

- Lauletaan kerran kaikkien edellisten matkakohteiden sanoilla ja kerran Venäjän sanoilla. Venäjällä puhutaan venäjää ja siellä voidaan toivottaa ”päivää” sanomalla ”trastui”. Voidaan leikkiä lasten haluamalla tavalla.

Satu (Taustalle laitetaan soimaan venäläistä musiikkia)

- Luetaan lapsille esim. opettavainen, venäläinen satu. Sadun jälkeen keskustellaan siihen liittyvistä ajatuksista.

Opetuksellinen osuus

- Katsotaan, missä Venäjä sijaitsee karttapallolla.
- Katsotaan lasten kanssa kuvia esim. ortodoksisesta kirkosta, Venäjän luonnosta ja karhusta. Sen lisäksi voidaan näyttää venäläisiä esineitä (esim. maatuskanukke).
- Kerrotaan lapsille Venäjällä käytettävistä kyrillisistä aakkosista ja näytetään venäjänkielisiä kirjoituksia.
- Keskustellaan lasten kanssa kuvien aiheista. Sen lisäksi voidaan keskustella esim. maan sijainnista Suomen naapurimaana, maan suuresta pinta-alasta ja eri uskonnoista.

Liikunnallinen osuus

- Harjoitellaan lasten kanssa matkakohteeseen liittyvää liikuntalajia. Talvella ulkona voidaan esim. luistella tai hiihtää.
- Jos ei ole mahdollisuutta ulkoliikuntaan, voidaan liikuntasalissa pelata erilaisia pallopelejä. Lapset voivat esim. harjoitella pallon heittämistä, vierittämistä, potkimista ja kiinni ottamista.

Lopetus

- Tehdään lasten kanssa maailmanympärimatkan lopetus. Kerrotaan lapsille, että kyseessä on viimeinen matkakohde ja että olemme tulleet yhteisen matkamme päätökseen. Keskustellaan koko matkan herättämistä tunteista ja ajatuksista.
- Katsotaan yhdessä lasten piirtämiä ja värittämiä omakuvia ja keskustellaan siitä, kuinka kaikki lapset ovat keskenään erinäköisiä. Keskustellaan myös siitä, että vaikka kaikki maailman ihmiset ovat keskenään erilaisia, ovat kaikki kuitenkin samanarvoisia.
- Lapset saavat valita ja laittaa passeihinsa senkertaiseen matkakohteeseen liittyvän tarran tai kuvan. Venäjällä voidaan passeihin liimata esim. kuva karhusta.
- Jos lapsilla on jano, heille voidaan antaa vielä juotavaa.

Vinkki lasten osallisuuden huomioon ottamiseen:

Anna lapsille mahdollisuus kertoa vapaasti omia ajatuksiaan ja tunteitaan koko maailmanympärimatkasta.

MATKAN JÄLKEEN

Matkan jälkeen ja jo sen aikana on hyvä pohtia tuokioiden onnistumista ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tuokioiden ohjaajan tulee pohtia omaa työtään suhteessa tekemiinsä suunnitelmiin siten, että hän voi ottaa oppia edellisistä tuokiokerroista, seuraavia tuokiokertoja suunnitellessaan. Tuokioista tulee kysyä ainakin suullista palautetta niihin osallistuneilta lapsilta, jotta niiden suunnittelussa näkyisi myös lasten omien mielipiteiden ja kiinnostuksenkohteiden huomioonottaminen. Jos mahdollista, tuokioita voisi pyytää seuraamaan myös toisen kasvatusvastuullisen henkilön, jotta niistä saataisiin palautetta myös ammatillisesta näkökulmasta. Tuokioita voidaan dokumentoida esimerkiksi valokuvien ottamisen tai videokuvaamisen avulla, jos lasten kuvaamiseen on saatu lupa heidän vanhemmiltaan.

Omaa työskentelyä voi arvioida esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Mitä mieltä olit tuokion toteutuksesta? Mitä hyvää/kehitettävää?
- Mitä mieltä olit tuokion opetuksellisesta osuudesta?
- Mitä mieltä olit tuokion musiikillisesta osuudesta?
- Mitä mieltä olit tuokion liikunnallisesta osuudesta?
- Miten arvioisit tuokion onnistumista (suunnitelmaan nähden)?
- Miten arvioisit omaa työskentelyäsi sekä omia ohjaustaitojasi? Mitä hyvää/kehitettävää?

Yhteiseltä maailmanympärimatkalta lapsille jää muistoksi erilaisia kuvia ja tarroja täynnä olevat passit sekä itse piirtämät omakuvat. Lasten mieleen jää toivottavasti myös uutta tietoa ja ymmärrystä maailman maista ja vieraista kulttuureista, ihmisten erilaisuudesta, suvaitsevaisuudesta sekä paljon uusia leikkejä, lauluja, pelejä, satuja ja tarinoita.

Kiitos yhteisestä maailmanympärimatkasta!